Образование
Нижнекамского муниципального района

2017

ВМЕСТЕ МЫ МОЖЕМ ВСЁ!

Гарипова В.М., *методист управления образования ИК НМР РТ*
Галимова Г.Х., *руководитель ММО учителей иностранных языков НМР РТ*

Гарипова В.М., Галимова Г.Х.

Иностранный язык объективно является общественной ценностью, его включение в программу средней школы и вуза – социальный заказ общества. Сейчас, как никогда, необходимо, чтобы люди владели иностранными языками. Поэтому сегодня, когда возросла потребность в изучении иностранных языков, когда международное общение приобрело массовый характер, цель обучения формулируется как «обучение общению на иностранном языке». В связи с переходом на коммуникативное обучение, возросли возможности иностранного языка в решении актуальных задач современного общества в области воспитания подрастающего поколения и возрастания образовательного, воспитательного и развивающего потенциала предмета «иностранный язык».

Учитывая, что новые задачи, поставленные перед обществом, предполагают изменения в требованиях к уровню владения иностранным языком, методическое объединение учителей иностранных языков НМР РТ выбрало методическую тему: «Формирование педагогической компетенции через изучение и активное применение эффективных технологий организации учебной деятельности по иностранному языку».

Основными задачами работы ММО учителей иностранных языков НМР РТ является внедрение современных методик преподавания английского языка с использованием новейших достижений науки; овладение и внедрение новых образовательных технологий; использование богатого потенциала предмета «Иностранный язык» в воспитательных целях.

Методическое объединение учителей иностранных языков Нижнекамского муниципального района работает в 2016-2017 учебном году по утвержденному плану. В течение учебного года проведено 6 плановых заседаний ММО, на которых обсуждались вопросы распространения педагогического опыта учителей, намечались стратегические и тактические задачи, направленные на повышение качества образования школьников (особенно ОГЭ и ЕГЭ), заслушивались сообщения по темам самообразования учителей, анализировались различные методические формы реализации мастерства учителей, проводилась встречи с представителями различных издательств. Вот некоторые, наиболее актуальные из них:

«Анализ типичных ошибок при сдаче письменных работ ЕГЭ и ОГЭ».

«Основные методы формирования навыков устной речи на всех ступенях обучения».

«Основные методы подготовки к устной речи для сдачи экзамена в формате ЕГЭ, ОГЭ».

«Использование ИКТ технологий при подготовке к устной части ОГЭ в 9 классе».

«Подготовка к устной части ОГЭ. Задание 1. Проблемы и решение».

«Типичные ошибки при подготовке школьников к устной части ОГЭ по английскому языку».

«Критерии и особенности оценивания задания С1 в формате ЕГЭ»

«Использование сайта Pinterest для повышения мотивации в изучении английского языка»

«Новые подходы к оцениванию в обучении иностранному языку».

«Особенности работы со слабоуспевающими обучающимися».

Одной из действенных форм повышения профессионального уровня педагогов является их участие в деятельности городских и региональных семинаров, организуемых ММО. Участие в подобных мероприятиях позволяет учителям глубже изучить теоретические вопросы, связанные с организацией образовательного процесса, познакомиться с опытом работы коллег из различных ОО города и района, что способствует повышению уровня их

педагогического мастерства, переоценке и переосмыслению собственных позиций. 1 декабря 2016 года на базе школы №33 был проведён республиканский семинар учителей иностранного языка «Формирование навыков устной речи на всех этапах обучения». Учителями английского языка были показаны 10 уроков. Каждый участник семинара имел возможность посетить 2 урока. Все уроки были проведены на высоком профессиональном уровне, были использованы различные виды учебной деятельности, учащиеся показали отличное знание языка, что было особо отмечено в отзывах участников семинара.

Большая работа проводится с одаренными детьми. Учителя ММО активно включаются в инновационную деятельность по выявлению одаренности учащихся в учебном процессе. Оптимальным способом выявления и поддержки одаренных детей является организация и проведение школьных муниципальных и республиканских предметных олимпиад.

Ежегодно учителя иностранных языков района готовят призёров и победителей республиканского этапа олимпиад.

В этом учебном году на республиканском этапе предметной олимпиады по французскому языку призером стал обучающийся 8 класса гимназии №22 Вандеров Михаил (учитель: Забирова Р.Р.).

В будущем учебном году планируется продолжать работу по совершенствованию системы раннего выявления и поддержки способных и одаренных детей, создавая им режим особого благоприятствования как на уроках через индивидуализацию и дифференциацию обучения, так и во внеурочное время через индивидуальную работу.

Учителя высшей квалификационной категории Бакеева Г.Р. (гимназия №22) и Орлова О.Н. (школа № 33) в этом учебном году продолжили работу в рамках тьюторского сопровождения преподавания иностранных языков в условиях введения ФГОС основного общего образования. Они ведут планомерную работу по оказанию методической помощи в реализации ФГОС ООО в образовательном пространстве НМР по иностранным языкам.

Учителями иностранных языков в течение года организованы и проведены несколько значимых мероприятий. С целью популяризации иностранных языков, мотивации школьников к изучению языков и национальных культур во всех общеобразовательных организациях проводятся школьный этап фестиваля иностранной культуры. Муниципальный фестиваль-конкурс иностранной культуры проходит на разных языках (английский, французский, немецкий, турецкий, арабский), в нем принимают участие учащиеся из всех общеобразовательных организаций муниципального района. На базе гимназии № 13 прошла региональная познавательная лингвистическая игра «HAPPY DAY QUEST», которая набирает популярность, ежегодно в ней принимает участие более 300 обучающихся из образовательных организаций РТ. Впервые в этом учебном году на базе школы №33 прошел I открытый республиканский конкурс ораторского мастерства для учителей и обучающихся «SPEAKING CONTEST».

Конечно, знание языка открывает перед методическим объединением учителей большие возможности, которые мы стараемся использовать в нашей работе. Это, прежде всего, сотрудничество с Французским Университетом Реймс-Шампань-Арден (г. Шомон) и традиционная встреча с представителями данного учебного заведения, организованная администрацией и педагогами гимназии № 22.

Учителя значительно пополняют «копилку» своих печатных работ. За текущий учебный год было опубликовано 12 статей в республиканские и муниципальные издания. Работа в этом направлении будет продолжаться и дальше. Каждый учитель должен пропагандировать и распространять свой педагогический опыт посредством публикаций в различных изданиях.

Динамика уровня качества знаний обучающихся за 2016 – 2017 учебный год по иностранным языкам, прослеженная по каждому учителю МО, показала, что почти все учителя дали высокие результаты (качество знаний более 60%). Это свидетельство кропотливой, планомерной работы учителей, применяющих в своей практике многолетний опыт и лучшие достижения методической и педагогической мысли.

Бесспорным является тот факт, что английский язык, как язык международного общения становится необходимостью для каждого образованного человека. Язык Интернета, туризма, компьютерных игр, чатов, музыки. Это то, чем живут сегодня наши ученики. И это то, что предъявляет к учителю иностранного языка особые требования. Может, именно поэтому, он должен не только знать свой предмет в совершенстве, но и жить тем, чем живёт ученик.

ПИСЬМО И ГОВОРЕНИЕ В ЕГЭ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ. ПРОДУКТИВНАЯ ЧАСТЬ ЭКЗАМЕНА ГЛАЗАМИ ЭКСПЕРТА

Хатбуллин Р.Н., *учитель английского языка*
МБОУ «Лицей-интернат №24» НМР РТ,
эксперт РПК ЕГЭ по английскому языку

Хатбуллин Р.Н.

ЕГЭ по английскому языку с 2015 года состоит из пяти разделов, которые направлены на проверку владения экзаменуемыми следующими речевыми компетенциями: аудирование, чтение, грамматика и лексика, письмо и говорение. Если первые три принято считать рецептивными умениями, то письмо и говорение являются продуктивными умениями и требуют от обучающихся составления речевого высказывания согласно определенным требованиям. Эта часть экзамена проверяется специально обученными и утвержденными Федеральной службой по надзору в сфере образования и наукиэкспертами региональной предметной комиссии по проверке заданий с развернутым ответом ЕГЭ по английскому языку, где при анализе работ выявляются наиболее распространенные ошибки в вышеупомянутых разделах экзамена. В данной работе будут приведены рекомендации, основанные на наиболее частых ошибках, допускаемых при выполнении экзамена.

Раздел «Письмо». Общие рекомендации.

Проверка заданий раздела «Письмо» начинается с подсчета слов, так как каждое задание в этом разделе должно соответствовать требованию по количестве слов в высказывании: в задании 39 необходимо написать письмо с допустимым количеством от 100 до 140 слов, а в задании 40 – от 200 до 250 слов. Поэтому первой проблемой перед экспертом становится **почерк** или **эстетическое оформление текста**. Подсчет слов осложняется тем, что затруднено определение границы слов в тексте, так как не соблюдены интервалы как между словами, так и между строчками. Поэтому следует обратить внимание обучающихся на эстетическую сторону оформления письменного высказывания.

Другая проблема, связанная с количеством слов в этих заданиях, это **несоблюдение требуемого объема слов** в высказывании. Известно, что в требуемых рамках по количеству слов имеются послабления и экзаменуемым разрешается написать от 90 до 154 слов в задании 39, а также от 180 до 275 слов в задании 40. Известно также, что если обучающийся напишет менее 90 слов (задание 39) и 180 слов (задание 40), то задание оценивается на «0» баллов по критерию «Решение коммуникативной задачи» и вся работа оценивается на «0» баллов. При прохождении максимального порога в данных заданиях, эксперт отсчитывает только максимальное значение, приведенное в задании (140 слов в задании 39 и 250 слов в задании 40) и проверяет только эту часть письменного высказывания. Ошибки в данном аспекте происходят в следствие неумения обучающихся правильно считать слова. Так, например, May 5, 2015 – это три слова, а 05.05.2015 – одно слово.

Одной из наиболее распространенных ошибок является **невнимательное прочтение задания инепонимание семантики отдельных слов в задании**. Первая проблема в основном встречается в задании 39, где от экзаменуемых требуется составления трех вопросов воображаемому другу по переписке. Однако, невнимательное прочтение задания ведет к тому, что обучающиеся задают вопросы «не о том», т.е. не по той теме, по которой нужно было задать вопрос. Например, в письмевоображаемого друга в последнем

предложении говорится «My brother has finally passed his driving test…» и экзаменуемый, возможно даже не прочитав задания, начинает задавать вопросы об экзамене, хотя вопросы нужно было задавать о брате друга, как это сказано в самом задании «Ask 3 questions about his brother». Вторая из вышеупомянутых проблем чаще всего встречается в задании 40, которое считается заданием повышенного уровня. Обучающиеся зачастую неспособны различить семантические особенности некоторых языковых единиц. Например, втеме «It'snot right to best rict with little children.» затруднение было вызвано словом «strict», которое в переводе означает «строгий». Однако, среди тех, кто все же смог правильно определить перевод слова, были и те, кто неправильно понял семантику этого слова, т.к. «строгий» не значит «жестокий», в котором его использовали некоторые обучающиеся. Более того, тема подразумевала «строгость» по отношению не ко всем детям вообще, а только к маленьким детям, что также стало причиной неполного раскрытия темы и лишения баллов по критерию решения коммуникативной задачи.

Кроме всего вышеизложенного следует отметить некоторые важные моменты при выполнении заданий раздела «Письмо». Во-первых, в задании 39 при ответе на вопросы друга следует использовать те же видо-временные формы глагола, что и в самих вопросах. Причем отвечать лучше по принципу «не больше, не меньше», т.е. дать адекватный ответ на вопрос, но не излишествовать подробностями или другими размышлениями, т.к. проверяется только наличие ответа на вопрос, а не эстетическое его оформление. Во-вторых, при выполнении заданий не следует использовать лексические и грамматические единицы и структуры, если нет уверенности в правильности их использования. Лучше обойтись более простыми словами и грамматикой. В-третьих, в задании 40 в последнем абзаце необходимо повторить свое мнение, а не просто обобщить все вышеизложенное.

Раздел «Говорение». Общие рекомендации.

Задание 1. В этом задании экзаменуемые обязаны прочитать текст научно-популярного характера за 1,5 минуты, не допустив при этом не более 5 ошибок в произношении. Основными ошибками в данном задании являются **неправильное или неполное прочтение слова, неумение правильно прочитать числа, даты и т.д**. При подготовке к этому заданию следует обратить внимание на повторение правил произношения; постановку умеренного темпа чтения, без «заглатывания» звуков; повторение правил чтения чисел, дат, денежных величин (2014(year) – twenty four teen или two thousand four teen, 1954 (number) – one thousand dninehundredandfifty four, $24.50 – twentyfourdollarsfifty (cents)).

Задание 2. В этом задании обучающимся необходимо задать пять прямых (а не косвенных) вопросов, причем вступления и заключения не требуется. Задавать следует общие и специальные вопросы согласно правил, принятых в английском языке. Основное внимание эксперты обращают именно на **правильное составление вопросительного предложения**, на что и стоит обратить внимание при подготовке к данному заданию.

Задание 3. В этом задании экзаменуемые должны составить высказывание с описанием фотографии с опорой на план. При ответе необходимо сказать от **12 до 15 предложений** и **полностью раскрыть все аспекты плана**, на что следует уделить особое внимание. Отвечая по каждому отдельному пункту плана следует использовать те же **видо-временные формы глаголов**, что и в задании. Высказывание должно выглядеть как имитация диалога с другом, поэтому при выполнении последнего пункта плана «why you decided to show this picture to your friend», рекомендуется начать предложение следующим образом: «**Idecidedtoshowthispicturetoyou…**».

Задание 4. В этом задании обучающиеся должны составить монологическое высказывание и сравнить две фотографии и выразить свое отношение к тому, что изображено на них. В рамках приведенного плана задания необходимо дать краткое описание фотографий, найти сходства и отличия на фотографиях, а также выразить свое предпочтение по отношению к тому, что изображено на фотографиях. В этом задании, как и в третьем, нужно сделать вступление и закончить высказывание заключением. Большинство экзаменуемых допускают **ошибки в следующих аспектах**:

- отсутствие вступления или заключения;

- недостаточное описание фотографий по первому пункту плана, где нужно описать действие, которое происходит на фотографиях, а также место, где оно происходит;

- отсутствие логических переходов между пунктами плана;

- неправильный ответ на четвертый пункт плана.

В целях устранения этих недостатков следует проработать с обучающимися структуру выполнения задания и научить их правильно делать вступление, например, «I would like to talk about hese two pictures…», затем выполнение каждого пункта плана и грамотное завершение высказывания, которое может выглядеть как «…I really like it. That'sall I wanted to say».

При описании фотографий нужно отработать умение описывать действие на фотографии, а также место, где оно происходит. Например, «In the first photo girls are playing volleyball (действие) in the gym (место), while in the second photo girls are dancing (действие) in the club (место)».

Переходя от одного пункта плана к другому следует делать логические переходы для того, чтобы высказывание имело четкую логическую структуру, тем самым, не оставляя причин для сомнения экспертам, проверяющим работу. Например, после краткого описания фотографий можно добавить предложение «The se two photo shaves omethingin common.» и приступить к выполнению второго пункта плана, после чего сказать "Ho wever, these photo shaves omedifferences, too.» и перейти к третьему пункту плана и т.д.

В четвертом пункте плана в задании отражена тема того, что отображено на фотографиях и к чему (не к фотографиям) экзаменуемый должен выразить свое предпочтение. Выразив свое предпочтение немногопеределав предложение, приведенное в самом задании, обучающиеся в пятом пункте плана должны объяснить причину для своего предпочтения. Например, предложениепочетвертомупунктуплана «say which of the ways of reading a book presented in the pictures you'dprefer"может выглядеть так: «I'd prefer the way of reading a book presented in the (first/second) photo (number one/two), because…"

В заключении следует отметить, что в целях повышения уровня компетентной подготовки обучающихся к разделам ЕГЭ по английскому языку «Письмо» и «Говорение», учителям следует обратить больше внимания критериям оценивания всех заданий по отдельности; ознакомиться с дополнительными схемами оценивания заданий с развернутым ответом и использовать их при оценивании тренировочных ответов обучающихся; при появлении затруднений в понимании тех или иных аспектов выполнения или оценивания заданий необходимо проконсультироваться с экспертом РПК ЕГЭ по английскому языку, проживающего и работающего в том же регионе.

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Фалина Л.Г., *учитель английского языка*
МБОУ «Красноключинская СОШ» НМР РТ

Фалина Л.Г.

В российском образовании осуществляется постепенный переход к качественно новому образованию. Темп задан высокий. Далеко не все учителя наших школ готовы кардинально менять привычные методы работы. Но и отказаться в одночасье от традиционных методов обучения, основанном на лучшем опыте отечественных педагогов, нецелесообразно, поэтому на уроках английского языка наблюдается сочетанное применение как традиционных, так и инновационных методов.

Урок иностранного языка имеет свою специфику, так как, в отличие от других предметов, в качестве основной цели обучения выдвигается формирование коммуникативной компетенции учащихся. Все методики

обучения английскому языку являются коммуникативно-ориентированными. И выбор методов учителем - процесс творческий и сугубо индивидуальный.

Для современного учителя является актуальным поиск инновационных подходов к обучению. Мы провели анкетирование, рассмотрели карты саморазвития учителей английского языка методического объединения учителей английского языка нашей школыи обобщили результаты в форме карты наиболее эффективных методов, применяемых на уроках в соответствии с требованиями ФГОС.

Наши учителя отмечают, что насколько интересно будет преподнесен учебный материал, зависит дальнейшее усвоение предмета. Широко используемые раньшесловесные методыпо-прежнему применяются педагогами в работе: рассказ, беседа, объяснение. Чаще применяют *эвристическую* беседу, в которой учитель не дает готовых ответов, а наводит собеседника на правильные решения, что, собственно, соответствует требованиям к современному уроку. Новые знания ученики получают в процессе самостоятельного мышления, подводят итоги и делают выводы. Однако этот метод эффективенв совокупности с опытом, эрудицией самого учителя, его умением заинтересовать учеников и привлечь их к активной работе в классе.

Традиционные наглядные методы обучения предназначены для наглядно-чувственного знакомства с различного рода явлениями, предметами, процессами и т.д. На уроках по-прежнему используются различные рисунки, фотографии, таблицы, схемы, но с использованием ИКТ. Школьникам нравится такая форма работы, даже если им самим приходится искать и отбирать необходимую информацию.

Практические методы обучения необходимы для формирования у школьников практических умений и навыков. На уроках неизменно актуальны практические методы: упражнения; тесты; практические работы. Упражнения - многократные выполнения действий, как устных, так и письменных, направленные на повышение их качества и овладение ими. Устные и письменные упражнения используются на уроках ежедневно, формируются умения и закрепляются полученные знания на всех этапах. По степени самостоятельности учащихся это воспроизводящие упражнения, способствующие закреплению учебного материала; тренировочные упражнения, использующиеся для применения новых знаний. С помощью устных упражнений дети развивают свои логические способности, память, речь и внимание. Однако педагогами признается, что упражнения не эффективны без осознанного их выполнения.

Не менее важны для усвоения школьной программы упражнения под названием «проблемно-поисковые». Они дают возможность сформировать у детей интуицию.

Проведение практических работ связано с завершением изучения разделов (Test your self, Checking progress). Такие упражнения есть в каждом учебнике. Они, обобщая полученные школьниками в процессе обучения знания, одновременно проверяют уровень освоенности пройденного материала.

В предложенных анкетах учителя не смогли теоретически точно классифицировать методы, да и это не требовалось. Ими назывались узко направленные методы, приемы, игры, используемыедля получения результата при обучении любым видам речевой деятельности. Широкое распространение нашли коммуникативные, интенсивные, активные, проблемные методы.

Коммуникативное обучение иностранным языкам носит деятельностный характер. Коммуникативный системно-деятельностный метод - обучение на основе общения. При таком подходе коллеги отмечают хорошие условия для активного и свободного развития личности в деятельности, учащиеся получают возможность свободного выражения своих мыслей и чувств в процессе общения; каждый участник общения остается в фокусе внимания остальных; самовыражение личности становится важнее демонстрации языковых знаний.

На практике, в школе наиболее эффективными являются речевые упражнения (упражнениями в общении). Условно-речевые упражнения - это упражнения, специально организованные для формирования навыка (задания с установкой учителя «Каждому из вас хотелось провести каникулы интересно и с пользой для себя. Как вы считаете, что это

значит?», «О чем бы вы хотели расспросить своего друга, если бы узнали, что он отдыхал за границей?»).

На уроках активно используются коммуникативные задания, учебные речевые ситуации и коммуникативные игры. Например: Выберите из ряда реплик одну, вспомните жизненную ситуацию, которая предшествовала этой реплике, опишите её группе или речевому партнёру в форме Present Perfect. Группа или партнёр стараются отреагировать на ситуацию соответствующей репликой, согласно контексту.

Отработку умения строить вопросы можно построить в форме расспроса с целью заполнения анкеты. Тренируя вопросительные структуры, детям показывают фотографию и попросят их расспросить о том, где и когда это было, а на следующий урок они приносят свои фото и работают в парах. Вариацией задания может быть следующая: ученикам предлагается вжиться в роль одного персонажа на фотографии и рассказать, что было до и после. Каждый получает картинку с изображением человека, даёт ему /ей имя, обозначает глаголами в начальной форме род его занятий или хобби. На карточках записаны словосочетания, характеризующие виды занятий во время летнего отдыха. Ученик показывает в пантомиме действия, другие его отгадывают. При этом отрабатывают The Present Continuoustense. С составлением рассказа об этом человеке в соответствующей временной формедети справляютсялегко.

Разработчики учебников предлагают задания с использованием метода интервьюирования (от англ. «встреча», «беседа») - получения информации в ходе устного непосредственного общения. Такие задания предусматривают регистрацию и анализ ответов на вопросы, а также изучение особенностей невербального поведения опрашиваемых. Например, поговорить с друзьями и выяснить, что они делали 8 Марта; что интересного произошло на прошлой неделе; занимались ли они в течение этой недели спортом и т.д. Условием является использование вежливых форм общения и заполнение таблицы с комментариями и выводами.

Другим часто используемым является проблемный метод, под которым понимается такая организация учебных занятий, которая предполагает создание под руководством учителя проблемных ситуаций и активную самостоятельную деятельность учащихся по их разрешению, в результате чего и происходит творческое овладение знаниями, умениями и навыками и развитие мысли тельных способностей.

В средних и старших классах учитель ставит проблемы, стимулирующие учащихся к их решению и высказыванию своего собственного мнения. Так, например, предлагаетсяфраза-стимул: I like spring. Spring is better than summer. Учащиеся, используя формулы согласия и возражения, высказывают свою точку зрения, обосновывая её. Например: P1: «I do not agree with you. Summer is better than spring. The weather is usually fine. We swim in the lake, go to the forest, play different games». P2: «I think that autumn is the best season. We meet our friends. There is much fruit. And country-side is very beautiful».

Проблемное обучение заключается в том, что предлагают обучаемым посильные задачи, которые ведут к их собственным «открытиям». Достоинствами проблемного метода педагоги называют самостоятельное добывание знаний путем собственной творческой деятельности; интерес к учебному труду; развитие продуктивного мышления; хорошие результаты обучения. Недостатками же считают недостаточный уровень языковой подготовки учащихся, нехватка времени на изучение той или иной темы, трудность вовлечения учащихся со слабой языковой подготовкой, слабая управляемость познавательной деятельностью учащихся, большие затраты времени на достижение поставленных целей.

Достойным внимания является и метод модульного обучения. Применяется он нечасто. При использовании модульной технологии обучения ученика ставят в условия, когда он сам должен добывать знания с помощью предоставленного ему материала, формировать навыки оперирования учебным материалом, используя данные ему инструкции. Основная функция учителя в модульном обучении - индивидуальный подход и консультационно-координирующая. Реализация модульной технологии предусматривает три цикла:

1) Цикл первичного ознакомления с новым материалом по «путеводителю». Учитель знакомит учащихся с особенностями работы по модульной технологии, сообщает цель и задачи работы, раздает «путеводители» и объясняет содержащийся в них учебный материал, показывает, где найти необходимую информацию, указывает, как выполнять задания и тесты, сообщает сроки выполнения работы.

2) Цикл самостоятельной аудиторной или внеклассной работы и самоконтроля по ключам. В нем заключена полная технология самообучения и самоконтроля. В “путеводителе” ученик находит и закрепляет самостоятельно опорный конспект объясненного в классе учебного материала, делает серию упражнений по его усвоению и пошаговому самоконтролю по ключам, знакомится с требованиями и планом проектного задания (если оно предусмотрено как завершающий этап усвоения модуля), выясняет сроки работы над модулем и время проведения итогового теста.

При модульном обучении все ученики работают самостоятельно, достигают конкретной цели учебно-познавательной деятельности - закрепляют знания по определенной теме. Работая максимум времени самостоятельно, учащиеся учатся самоорганизации, самоконтролю и самооценке. Внедряемое в школьную практику обучение с использованием модулей позволяет модернизировать традиционные методы обучения грамматике, лексике и т.д. Модульное обучение также помогает решать ряд задач обучения и воспитания, таких как: использование личного опыта учащихся; развитие индивидуальных познавательных способностей учащихся; создание условий для включения каждого учащегося в деятельность; определение индивидуальной программы обучения; создание условий самореализации; дифференциация процесса обучения; сотрудничество учителя и ученика; свободный выбор элементов учебно-воспитательного процесса; обеспечение положительных результатов в обучении и воспитании; формирование адекватной самооценки учащегося.

К основным недостаткам модульного обучения относится трудоемкость и времезатратность.

На вершине популярности сегодня стоит проектный метод потому, что современный этап развития отечественной методики характеризуется повышенным интересом к проблеме использования метода проектов в обучении иностранным языкам. Это одна из форм учебной деятельности, которая способна сделать учебный процесс для школьника личностно значимым, в котором он сможет полностью раскрыть свой творческий потенциал, проявить свои исследовательские способности, фантазию, креативность, активность, самостоятельность, выразить свои идеи в удобной для них творчески продуманной форме: изготовление коллажей, афиш и объявлений, проведение интервью и исследований (с последующим оформлением), составление планов посещения различных мест с иллюстрациями, картой и т.д. В процессе проектной работы ответственность за обучение возлагается на самого ученика как индивида и как члена проектной группы. Самое важное то, что ребенок, а не учитель определяет, что будет содержать проект, в какой форме и как пройдет его презентация.

Школьники учатся самостоятельно приобретать знания, получают опыт познавательной и учебной деятельности. Проект позволяет интегрировать знания учащихся из разных областей при решении одной проблемы, дает возможность применять полученные знания на практике, генерируя при этом новые идеи. Этот метод помогает оптимизировать процесс обучения в самой обычной общеобразовательной школе, развивать навыки самостоятельной работы учащихся.

Компьютерное и дистанционное обучение - одно из недавних нововведений в дидактике. В настоящее время учителя обеспечены портативными ноутбуками, которые используют на уроках иностранного языка для тестирования, обучения различным темам, просмотра учебного видеоматериала к уроку, развитии познавательных интересов и способностей и др. Ряд учителей ориентируется на обучающие программы. Дистанционное обучение - это еще одна форма обучения, появившаяся не так давно. Связано оно с развитием информационных технологий и телекоммуникаций. Нашипедагоги развивают дистанционное образование через

систему электронного образования в РТ (виртуальные факультативы). Такая технология обучения дает возможность любому человеку в любой точке города и поселка, учиться, используя современные информационные технологии. В состав технологий входят трансляции учебных программ потеле - и радиостанциям, кабельное телевидение, видеоконференции, вебинары и др.

Очень важными средствами для дистанционного обучения являются такие компьютерные телекоммуникации, как электронная почта и Интернет. Благодаря им у учащихся есть возможность получать и передавать учебную информацию. Такое обучение удобно тем, что оно позволяет заниматься своим видом деятельности и одновременно обучаться, ориентируясь на гибкий выбор обучающих программ и учебных дисциплин.

Таким образом, мы отмечаем, что учителями в школе успешно используется достаточное количество как традиционных, так и инновационных методов. В настоящее время обучение иностранным языкам посредством применения новых методов на уроках организовано таким образом, чтобы не только дать ученикам определенную сумму знаний, а развить их способности средствами иностранного языка, подготовить их к межкультурной коммуникации, сохраняя их мотивацию. Все методы, которые описаны выше, позволяют учителю решать эту задачу.

приложение 1

Карта некоторых эффективных активных методов обучения иностранному языку в МБОУ «Красноключинская СОШ»

Вид занятия	**Содержание**	**Цель и сфера применения**
Учебная лекция	Учитель, используя различные подходы, представляет свой предмет, делится знаниями из этой области и дает детальную информацию	Основной метод, используемый при групповом обучении
Доклад	Непрерывное выступление перед аудиторией на определенную тему	Представление информации на конференции
Эвристическая беседа	Учитель вместо сообщения ученикам готовых знаний заставляет их прийти к новым понятиям и выводам. Осуществляется это путем правильно поставленных вопросов со стороны учителя и задействования учениками своего опыта, имеющихся знаний и наблюдений. Новые знания ученики получают в процессе самостоятельного, мышления, подводят итоги и делают выводы	Активизация познавательной деятельности учащихся, развитие их мышления на уроке
Демонстрации	Учитель представляет учащимся изучаемый материал с помощью наглядных пособий. Учитель демонстрирует материал постепенно, в соответствии с моментом урока. При показе наглядных пособий четко выделяются основные моменты (главные мысли).	Практическое занятие, в ходе которого используются реальные предметы, картины, ситуации для демонстрации их работы
Практический метод (упражнения; тесты; практические работы)	Устные и письменные упражнения используются на уроках ежедневно, формируются умения и закрепляются полученные знания на всех этапах.	Обобщение полученных школьниками в процессе обучения знаний, одновременно проверка уровня усвоенности пройденного материала на уроке
Дискуссия	Разновидность семинара, в ходе которого разворачивается дискуссия под общим контролем преподавателя или выбранного лидера группы	Обеспечивает большую степень понимания и обмена мнениями в группе. Применяются методики ведения дискуссии и наблюдения

		за поведением группы
Мозговой штурм	Творческая (креативная) дискуссия, проводящаяся для того, чтобы получить как можно больше идей решения какой-то проблемы	Творческий подход. Множество новых идей. Принятие решений. Групповое обучение и дух соперничества.
Коммуникативный системно-деятельностный метод	Обучение на основе общения	Возможность свободного выражения своих мыслей и чувств в процессе общения; каждый участник общения остается в фокусе внимания остальных; самовыражение личности становится важнее демонстрации языковых знаний.
«Жужжащие» группы	Группы от двух до шести человек, обсуждающие тему за короткое время.	Комфортная обстановка для высказывания своего мнения и налаживания обратной связи с группой
Синдикат	Полная группа разбивается на подгруппы, в которых проходят обсуждения и решение проблемы, выполнение задания. Затем полная группа вновь собирается и выслушивает мнения подгрупп	Используется, когда желательно получить различные мнения или методы. Метод удобен для наблюдения за поведением в малых группах (отношения, лидерство, принятие решений).
Метод кейсов	Группе предлагается информация, основанная на реальных или вымышленных фактах. Группа должна ее детально проанализировать и выработать решение.	Групповое решение проблем, которые иллюстрируют практическое действие подходов и концепций
Интенсивный метод	Минимально необходимый срок обучения для достижения цели (будущая речевая деятельность) при максимально необходимом для этой цели объеме учебного материала и соответствующей его организации	Главной задачей метода является обучить учащихся навыкам аудирования и говорения с использованием большого (огромного по сравнению с традиционными методами) лексического материала за короткий (кратчайший по сравнению с традиционными методами) промежуток времени.
Проблемный метод	Организация учебных занятий, которая предполагает создание под руководством учителя проблемных ситуаций и активную самостоятельную деятельность учащихся	Творческое овладение знаниями, умениями и навыками и развитие мыслительных способностей, стимулирование поисковой деятельности
Модульное обучение	Ученика ставят в условия, когда он сам должен добывать знания с помощью предоставленного ему материала, формировать навыки оперирования учебным материалом, используя данные ему инструкции. Основная функция учителя в модульном обучении - индивидуальный подход и консультационно-координирующая	Использование личного опыта учащихся; развитие индивидуальных познавательных способностей учащихся; создание условий для включения каждого учащегося в деятельность; определение индивидуальной программы обучения; создание условий самореализации

Мероприятие «Лабиринт»	Учащимся раздаются листы с описанием какой-то ситуации (управленческой, технической, личностной, межличностной). Прочитав, учащийся должен выбрать подходящее решение	Практическая групповая работа для развития или углубления знаний об отношениях между людьми и норм поведения с применением на практике своих умений
«Папка с входящими документами»	Одной из форм метода является метод «Папка с входящими документами», которая создает типичную обстановку офиса «на подносе» с его многообразием документов.	Цель мероприятия – научить сортировать эти документы по определенным параметрам и там, где это необходимо, предпринимать определенные действия.
Проектный метод	Личностная значимость для ученика, в которой полностью может раскрыть свой творческий потенциал, проявить свои исследовательские способности. Изготовление коллажей, афиш и объявлений, проведение интервью и исследований (с последующим оформлением), составление планов посещения различных мест с иллюстрациями, картой и т.д.	
Ролевая игра	Учащиеся принимают на себя реальные или вымышленные роли и в группе ведут игру, действуя вдвоем или втроем и представляя ситуативный пример. После игры следует «дебрифинг» – разбор учащимися действий игроков.	Цель мероприятия – приобретение или применение на практике умений и навыков по предмету, обучение эффективной коммуникации, изменение мнений и отношений.
Обучение с помощью компьютера	В групповое обучение включается использование компьютерных программ, помимо других мероприятий	Для придания процессу обучения новизны и изменения его ритма, для целей самообучения группы или на индивидуальной основе
Обучение на основе компьютера	Все обучение осуществляется с помощью компьютерных программ и Интернета	Для самостоятельного индивидуального развития или групповой работы с помощью Интернета
Открытое обучение (дистанционное)	Представляет собой тексты или мультимедийные пакеты (аудио, видео, CD-диски, Интернет и пр.) с набором определенной информации, вопросами и заданиями	Индивидуальное самообучение, ситуации для саморазвития. Удобно применять в учебных целях с малым количеством сотрудников, при дистанционном обучении.
Видео (длительное)	Учитель показывает видео-ролик полностью или периодически останавливает для проведения дискуссии	Используется в дополнение к другим методикам для того, чтобы сменить обстановку, дать выход эмоциям и для того, чтобы наглядно представить ситуацию
Видео (фрагментарное)	Несколько коротких видео-сюжетов, после которых задаются вопросы для развития дискуссии	Хорошая основа для завязывания дискуссии, вовлечения в нее всех участников, высказывания своих взглядов, оценок, идей. Закрепляет изученный материал.

ПРИКЛЮЧЕНИЯ ПРОДОЛЖАЮТСЯ!

Галимова Г.Х., *учитель английского языка*
МБОУ «Красноключинская СОШ» НМР РТ

Галимова Г.Х.

Внеурочная деятельность является составной частью учебно-воспитательного процесса и одной из форм организации свободного времени учащихся. Она организуется для удовлетворения потребностей учащихся в содержательном досуге, их участие в самоуправлении и общественно полезной деятельности. Правильно организованная система внеурочной деятельности может максимально развить или сформировать познавательные потребности и способности каждого ученика, которая обеспечит воспитание свободной личности. Воспитание детей происходит в любой момент их деятельности. Однако наиболее продуктивно это воспитание осуществлять в свободное от обучения время.

Во внеурочной деятельности создаётся своеобразная эмоционально наполненная среда увлечённых детей и педагогов. Это мир творчества, проявления и раскрытия каждым ребёнком своих интересов, увлечений.

Квест – универсальная форма деятельности, которая включает в себя

1) игровую;
2) научно-познавательную;
3) досугово - развлекательную (досуговое общение);
4) художественное творчество;
5) социальное творчество (социально значимая волонтёрская деятельность);
6) трудовую (производственную) (почему бы и нет?);
7) спортивно-оздоровительную;
8) туристско-краеведческую
9) проектную
10) военно-патриотическую деятельность; а так же предполагает проблемно-ценностное общение.

Жизнь подбрасывает новые формы работы с обучающимися. Во всех городах повсеместно открываются quest-rooms. Так почему бы школе не взять на вооружение это модное *веяние времени?*

На мой взгляд, эта форма деятельности создает условия для реализации приобретенных знаний и навыков детей. Она помогает учителю выявлять интересы, склонности, способности и возможности обучающихся к различным видам деятельности, развивать их творчески. Кроме всего прочего, форма квестов объединяет в себе не только общеинтеллектуальное и общекультурное, но и спортивно-оздоровительное и духовно-нравственное.

Единственная сложность, на мой взгляд, это – тщательная подготовка. Необходимо продумать количество локаций, ключи к заданиям, и сами задания.

В нашем городе впервые прошла I Муниципальная познавательная лингвистическая игра «HAPPY DAYQ UEST», в которой приняли участие 384 обучающихся из 34 образовательных организаций. Из них победителями и призерами стали 22 команды.

Он проходил в 3 дня: в первый день соревновались обучающиеся 4 классов, во-второй – 5-х, в третий – 6-х классов. Все локации были тщательно продуманы. Дети принимали участие в 4 различных конкурсах: спортивном, учебно-познавательном, музыкальном, а также в умении делать селфи с заданными на английском языке предметами и людьми. О том, что мероприятие прошло успешно, говорит тот факт, что дети с нетерпением ждут это событие. А мы, в свою очередь, проводим отборочный тур у себя в школе.

Более того, мы подумали, а почему бы не проводить подобное и в своей школе?

Так школьное объединение учителей иностранного языка разработало мероприятие, приуроченное ко Дню Европейских языков. Делимся этой разработкой.

Мы решили охватить классы с 6 по 9.

План проведения квеста, посвященного Дню Европейских языков

Место проведения: учебные кабинеты, актовый зал «МБОУ «Красноключинская СОШ»

Цели:

- совершенствовать формы и методы внеклассной и внешкольной работы по изучению английского языка обучающимися черезвовлечение их в занимательное интерактивное действие;
- развивать интерес к изучению английского языка.

Задачи:

- активизировать речевое взаимодействие между обучающимися;
- закрепить страноведческие знания;
- развивать умение применять полученные знаниядля решения различных коммуникативных задач;
- совершенствовать умение действовать в соответствии с принятой ролью и ситуацией;
- активизировать навыки работы в команде;
- контролировать и оценивать свои действия при работе с наглядно-образным, словесно-образным и словесно-логическим материалом при сотрудничестве с учителем, одноклассниками;
- воспитывать интерес к изучению предмета;
- прививать любовь и уважение к культуре своей страны и стран изучаемого языка.

Каждая команда (от 4 до 10 участников) продумывает свое название (заранее придуманное), выбирает капитана.

Все участники собираются в кабинете английского языка. Мероприятие может начаться с приветствия носителя языка (по скайпу, например). К счастью, сейчас это не проблема. Нас поздравил знакомый волонтер из Шотландии.

Dear pupils! I know you have a quest today. I wish you all the best in this competition! Goodluck!

Он же может дать первое задание или ключ к нему.

Все команды получают путевые карты, на которых прописан маршрут и будут вноситься набранные баллы. Поскольку классов 5, то и локаций тоже 5. Команды выполняют последовательно все 5 заданий.

1 локация «Спортивная». Команда получает зашифрованную записку с цифрами. Это – зашифрованные буквы английского алфавита. В ней указан кабинет, в котором спрятано задание: It'saplace to plays port games. Дети направляются в спортивный зал. Там они получают задание. Мы выбрали командную эстафету, когда сначала капитан обегает вокруг предмета. Затем он возвращается и берет за руку 2-го участника и т.д. Игра проводится на время. Соответственно, команда с наименьшим временем получает 5 баллов, команда с наибольшим – 1.

2 локация «Музыкальная». Предложение «It'saplace to have performances, to singan ddance» написано задом на перед и дети прибегают к помощи зеркала. В актовом зале они поют караоке. Мы выбрали песни из репертуара «The Beatles». В ограниченное время (например, 10 минут) команда готовит предложенную песню на английском языке. Здесь учитывается произношение, вокальные данные, танцевальное сопровождение.

3 локация «Математическая». Дети получают ребус. «It's a place to do sums». В кабинете математики команда выполняет задание «Судоку».

4 локация «Английская». Дети получают белый лист бумаги и фонарик с ультрафиолетовым свечением. Направив его на лист бумаги, дети читают предложение «It'saplace to speak English». Участники команды получают задание в виде QR-кода. Расшифровывают его при помощи специального телефонного приложения. В нем дается задание на английском языке. Мы решили взять известные пословицы и поговорки и поработать над ними.

5 локация «Фотографическая». Здесь участники должны иметь телефон с камерой. Они получают задание сделать 5 фото в определенном месте с различными людьми, предметами.

Из огромного количества инновационных форм мы избрали лишь немногие, т.к. считаем, что не имеет принципиального значения число используемых форм, а имеет значение использование таких форм, которые включают обучающихся в процесс добывания знаний и развития мышления, которые раскрывают способности детей, помогают приобретать уверенность в себе.

Такие формы работы с обучающимися позволяют наметить путь, который в итоге приведет нас к конечной цели.

Мы уверены, что только многообразие видов деятельности и включение ученика в систему позитивных отношений с окружающей действительностью сможет выявить и развить индивидуальные особенности каждого ученика и привести к успешной социализации личности.

Вот лишь некоторые плюсы этой формы:

1) Дети находятся в постоянном движении. Вся школа в их распоряжении, а, если позволитпогода – то и школьный двор к их услугам!

2) Объективные итоги подводятся сразу, да и дети сами знают, сколько они заработали баллов, ведь они отражаются на их дорожной карте.

3) Дети объединены в микрогруппы, а значит – у них общая цель!

Ценность данного мероприятия в том, что оно не ограничивает организатора рамками темы, класса, здания, формой проведения!

The Sky is the Limit!

УЧИМ, УЧИМ, А ВЫУЧИТЬ НЕ МОЖЕМ

Белоногова С.А.,
учитель английского языка МБОУ «СОШ №3» НМР РТ

Белоногова С.А.

Английский язык учащиеся изучают в наших школах в течение 10 лет. Но связно «попросить чашечку чая» почему-то все равно не получается. Стремясь обучить своих детей иностранным языкам, родители пытаются любой ценой пристроить своих детей в «английские» школы, гимназии, лицеи и прочие «углубленные» учебные заведения. Это, разумеется, дает результаты. Но получаемый на выходе уровень владения языком все равно не способен оправдать такие жертвы. Одним словом, воз и ныне там…

Почему все так мрачно? Иностранные языки и, в частности, английский действительно настолько сложны для освоения? Или же дело в чем-то другом? Попытаемся разобраться.

В странах Европы, каким-то непонятным для российской педагогической науки образом, учащиеся обыкновенных не «углубленных» школ ухитряются успешно выучивать два, а то и три языка и вполне нормально на них говорить. Неспособность говорить по-английски после десяти лет обучения вызывает у большинства европейцев недоумение. Если же сообщить им количество учебных часов, отпущенных на иностранный язык в наших школах, недоумение обычно переходит в замешательство и сомнения в правильности понимания собеседника.

По мнению многих экспертов, основная причина трудностей с изучением английского языка в России - это не сложность этого языка как такового и не неспособность русских (украинцев, татар, чуваш и т.д.) к иностранным языкам. Причина кроется в «особенностях национального преподавания», которые не обеспечивают приобретения навыков устной речи в приемлемый срок.

Чтобы не быть голословными, выделим наиболее характерные особенности преподавания иностранных языков в России:

1) Задача «поставить речь» в российской школе зачастую попросту не ставится. Если бы это было иначе, наши школьники большую часть времени упражнялись бы в говорении, а не письменном переводе со словарем.

2) Неадекватно теоретизированный курс грамматики английского языка. Учебники и преподавание в целом перенасыщены специфической терминологией и логическими построениями. Как следствие, у учащихся вырабатываются какие угодно навыки, кроме устной и письменной речи.

3) Репрессивная методика преподавания в целом. Любимое занятие отечественных englishteachers – одергивание учащихся после каждой ошибки, придирки к произношению и прочие подобные перегибы.

4) Вывод психомоторных процессов, относящихся к устной речи, в несоответствующие им области психики. «Сначала вспомним правила, потом вспомним слова, потом расставим слова в соответствии с правилами...» Это настоящий бич выпускников наших школ. То, чем в норме занимается один единственный речевой центр, «размазано» по всей голове, причем упомянутый центр здесь играет лишь второстепенную роль. С таким хитроумным мыслительным процессом вокруг каждого предложения разговаривать по-английски сможет только на редкость незаурядная личность. К тому же сюда добавляется еще одна проблема, истекающая из наших «образовательных технологий» - страх устной речи как таковой.

Как выучить английский без последствий для здоровья? Идеальный вариант – преподаватель, работающий по современным технологиям, а не по советским методикам. Хочу отметить из личного школьного опыта, что когда ты напуган, очень трудно что-то сказать или понять. Пользоваться правильными учебниками или другими материалами, к счастью, они сейчас в доступности для каждого. На Западе заумный и непонятный для учащихся учебник попросту не будут покупать, многие учебники грамматики и толковые словари, издаваемые в той же Англии, пишутся с ограничением по количеству используемых слов, чтобы исключить необходимость их перевода со словарем и возникновение проблем с пониманием прочитанного. Сравните такой подход с «инфинитивно-предикативными оборотами», «длительными временами» и прочими ужасами отечественной лингвистики. А еще – чтобы научиться говорить, надо говорить, и говорить часто.

Сегодня хотелось поподробнее остановиться на одном из пунктов, на вопросе: «Когда и как исправлять ученика во время учебного процесса?»

Исправление ошибок при обучении иностранному языку всегда являлось предметом обсуждения методистов. Существует масса различных точек зрения на то, как классифицировать ошибки, а также, когда и как следует (если вообще следует) их исправлять.

Какие ошибки надо исправлять? Как учитель решает, что верно, что неверно, а что можно считать незначительной оплошностью, не создающей барьера в коммуникации, и, следовательно, не нуждающейся в обязательном немедленном исправлении? Является ли допущенная ошибка следствием незнания грамматики языка? Не приводит ли неверное выражение к неловкой ситуации, к возможности обидеть собеседника?

При определении термина «ошибка» следует учитывать:

• коммуникацию, взаимодействие с собеседником - communication;
• понятность, вразумительность, умение донести смысл высказывания - intelligibility;
• уместность высказывания - approrpriacy.

Определение «неправильность» варьируется, однако в английском языке существует два основных термина слова «ошибка»: error и mistake. Error - повторяющаяся, постоянная ошибка. По мнению ученика, структура, с которой он встречается, является правильной. Эту ошибку надо объяснять, исправлять, переучивать. Mistake - незначительная ошибка, которая может быть исправлена самим обучающимся. Это чаще всего „оговорка", „описка", не являющаяся следствием недостатка знаний.

Классификация ошибок.

Ошибки можно классифицировать следующим образом:
- грамматические (структурные);
- лексические (словарные);
- орфографические;
- пунктуационные;
- фонетические (произношение, интонация);
- ошибки, связанные с организацией текста (например, связующие слова);
- ошибки, связанные с ложным переводом однокоренных слов (по-русски и по-английски звучат одинаково, поэтому часто переводятся ошибочно, например: stool - табуретка, fabric - ткань)
- ошибки, связанные с неправильным употреблением: формы единственного или множественного числа; порядка слов; формы, времени глагола; артиклей, союзов, предлогов; словообразования; устойчивых словосочетаний (collocations); стиля.

Причины ошибок

Ученики совершают ошибки от недостатка знаний, но ведь нередко человек знает правило и, тем не менее, не применяет его на практике. Кроме того, ребенок может осознавать, что он делает ошибку, но стремление выразить свою мысль перекрывает необходимость корректного высказывания. Следовательно, задача учителя деликатно, внимательно подходить к вопросу исправления ошибок. Основными причинами являются:
- интерференция, перенос из родного языка;
- слишком обобщенное правило;
- предыдущие неверные знания, неправильный перевод, неправильные модели;
- недостаточная отработка;
- субъективные факторы: усталость, нервозность, болезнь, скука, стеснительность;
- плохая память.

Несомненно, ошибки являются неотъемлемой частью процесса обучения. Ошибки могут быть признаком экспериментирования с языком. Многие из них учитель в состоянии предвосхитить, очень часто это касается явления интерференции из родного языка в изучаемый.

Нужно ли исправлять ошибки?

Чтобы решить, исправлять ли ошибку, нужно учитывать:
- этап урока, цель деятельности (концентрация на точности или на беглости);
- существенность, значимость ошибки (в отличие от случайной оговорки);
- серьезность и частота ошибки;
- количество учеников, делающих данную ошибку;
- эффект от ошибки (уместность, понятность, влияние на коммуникацию);
- уровень и способность к самостоятельному исправлению (известная или новая структура, серьезная или случайная ошибка);
- сложность ошибки и время, оставшееся для исправления;
- влияние предстоящих экзаменов;
- отношение учителя к коррекции ошибок (сформированное под влиянием различных теорий).

Когда нужно исправлять ошибки?

В данной таблице представлена зависимость характера и времени коррекции от вида и цели деятельности.

Вид деятельности	***Цель деятельности***	***Взаимодействие***	***Характер коррекции***	***Время коррекции***
Контролируемая учителем	Правильность	Учитель - ученики	Тотальный	Незамедлительно

Частично контролируемая учителем, направляющая функция учителя	Правильность и беглость	Ученики - ученики	Выборочный	
Свободная	Беглость	Ученики - ученики	Весьма выборочный (иногда отсутствует)	Отложено

Если целью деятельности является беглость, учитель может вмешаться только в том случае, если коммуникация становится затрудненной. Здесь предпочтительной является отложенная коррекция.

Учитель может:

- сделать пометки или список ошибок (оговорок), поместить его на доску (возможно вперемежку с некоторыми правильными предложениями) для последующего обсуждения с учениками;
- записать высказывание на видео с целью последующего обсуждения и анализа;
- записать высказывание на аудио (возможно обеспечив учеников текстом) с целью последующего обсуждения и анализа;
- записать ошибки на карточках и дать ученикам для исправления после выполненной деятельности.

Коррекция и одобрение.

Уверенность учеников повышается, если обучающиеся воспринимают свои ошибки не как неудачу, а как поступательные шаги на пути улучшения языковой компетентности. Важно также, чтобы учитель отмечал правильность ответа. В качестве одобрения могут служить:

- жесты,
- выражение лица,
- одобрительные комментарии, фразы, картинки.

Кто корректирует?

Чтобы понять, кто должен исправлять ошибку, нужно выделить этапы коррекции:

- обнаружение проблемы;
- решение о необходимости коррекции;
- определение степени серьезности ошибки;
- предоставление ученику возможности самостоятельной коррекции.

Если ученик не в состоянии самостоятельно исправить свою ошибку, пусть это сделает одноклассник, после чего необходимо будет повторить правильный вариант ответа. Если никто из учеников не может скорректировать ошибку, учитель помогает, но дети должны повторить фразу правильно. Последовательность исправления ошибки такова: сам ученик – одноклассник - учитель - сам ученик.

Как корректировать?

Обратить внимание ученика на наличие ошибки можно следующими способами:

- мимикой, выражением лица;
- жестом;
- повторением ошибки с вопросительной интонацией с обязательным интонационным ударением на ошибке;
- вопросом, направленным на проверку понимания;
- повторением предложения с остановкой перед ошибкой;
- указанием на тип ошибки (устная подсказка, подсказка с помощью карточки, усиленного ударения);
- напоминанием соответствующего правила, возможно, одним словом, например article (артикль);
- использованием таблиц;
- использованием пальцев руки, когда учитель произносит (отсчитывает) каждое слово, отмечая “палец-ошибку”.

Метод переформулирования.

Альтернативой представленным методам является «деликатная» коррекция, при которой учитель перефразирует, исправляет допущенную ошибку, как это часто происходит в естественной беседе. При этом он не настаивает на повторении правильного варианта, тем самым не прерывая ход деятельности. Метод видоизменения или переформулирования применяется, когда учителю важно обращать внимание только на содержание разговора, но не на форму выражения.

Правильная коррекция ошибок.

Учитель должен
• слушать внимательно учеников, чтобы вовремя заметить ошибку • давать ученикам достаточно времени, чтобы обдумать, что они хотят сказать, договорить или дописать фразу • предоставить ученикам возможность самокоррекции • побуждать учеников разговаривать, чтобы остальные могли брать с них пример • верить в способности учеников • быть деликатным к ошибкам и давать возможность исправить их • расставлять приоритеты в исправлении ошибок • поощрять ответственность учеников при самокоррекции • привлекать учеников к обсуждению ошибок • признавать свои собственные ошибки
Учитель не должен
• игнорировать ошибки учеников • отвергать ответы учеников • исправлять каждую незначительную ошибку • торопить, «давить» на учеников • поощрять чрезмерное утрирование интонации или произношения при исправлении ошибок • перехваливать • преувеличивать ошибку • повторять ошибку вслух много раз • забывать, что ошибки являются неотъемлемой частью процесса обучения

Выводы

Исходя из вышесказанного, на уроке можно применять следующий алгоритм коррекции ошибок:

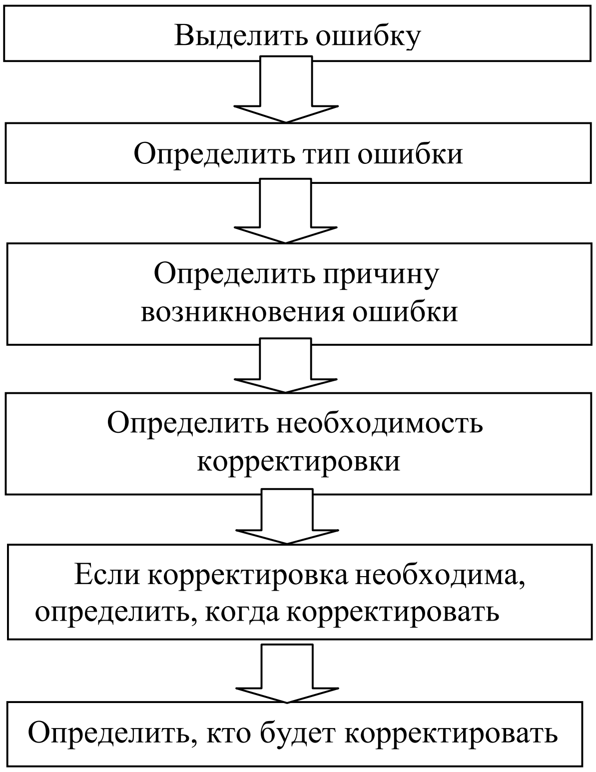

КОНСПЕКТ УРОКА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В 4 КЛАССЕ «ЕДА»

Колесникова Е.В., _учитель английского языка_
МБОУ «СОШ №33 с углубленным изучением английского языка» НМР РТ

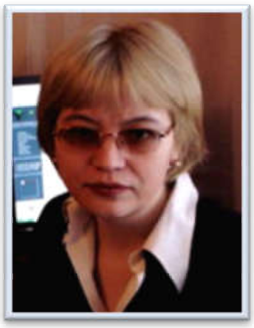

Колесникова Е.В.

Цели урока:

Образовательная

- закрепление и тренировка лексического материала по теме;

- тренировать в использовании лексических и грамматических структур в речи, тренировать в построении диалогических и монологических высказываний.

Развивающая

- развитие умений в различных видах деятельности (аудирование, говорение, чтение);

- развитие механизма языковой догадки;

- развитие умения работать в парах и группах.

Воспитательная

воспитание у учащихся чувства сотрудничества и взаимопомощи, умения внимательно слушать и уважать мнение одноклассников, слушать и выполнять указания учителя, воспитание, прививать стремление к ведению здорового образа жизни (употреблять здоровую пищу).

Планируемые результаты урока:

Предметный

Формировать языковые навыки (фонетические, лексические) в рамках темы «Еда», усвоение модального глагола ‘must’.

Метапредметный

- научиться самостоятельно определять цели своего обучения,

- научиться соотносить свои действия с планируемыми результатами,

- научиться организовывать учебное сотрудничество.

- формировать здоровый образ жизни.

Личностный

развивать мотивацию учебной деятельности и формировать личностный смысл учения, осознавать степень своего усвоения материала.

Тип урока:

повторительно-обобщающий, ориентированный на закрепление знаний, навыков и умений, полученных в ходе изучения темы «Food».

Ресурсы:	проектор	
Unit 23	**Topic ‘Healthy Food’**	**УМК ‘English 3’ Верещагина И.Н., Притыкина Т.А. Издательство «Просвещение».**
Основные структуры: Key structures: We must eat … We must drink … We mustn`t eat … We mustn`t drink … I would like … I am thirsty, hungry…	**Основные понятия, термины:** Functions: выражения долженствования и предпочтения	**Основная лексика:** Key vocabulary: tomato, potato, corn, cabbage, bread, butter, sweets, cake, milk, ham, apple ……..

1 час					
1.	Организационный этап. Warm up.	- Good morning, children! How are you today? You look perfect as usual. парная работа - Now let`s make compliments to each other.			
				Формы работы	
2.	Подготовка к активной учебной деятельности каждого ученика на основном этапе урока:	SB p ex	**Мои инструкции** Thank you very much. Now let`s start our work. To get to know the theme of our lesson	уточнение что делают дети	инд ивид уаль ная

	постановка учебной задачи, актуализация знаний.		you have to solve a crossword puzzle. You see we get a phrase in red. Read it. (Healthy Food)	Решают кроссворд, угадывают тему урока	
3.	Первичная самооценка знаний учащихся по предмету		So, we are going to speak on this topic, but first of all, answer my question. You should choose a card. I have got many pictures of bikes of different colours: red, yellow, green. If you think, you know much about this topic choose green bikes. If you think, you know not so much about this topic choose yellow bikes. If you think, you know very little about this topic choose red bikes. Now, let`s make 3 groups at the first table are those who have chosen green bikes, at the second – yellow bikes, at the third – red bikes.	самостоятельно решают, каков их уровень знаний по теме	инд ивид уаль ная
4.	Снятие трудностей. Фонетическая зарядка.		**Мои инструкции** Now repeat some words on the topic. Repeat after me.	Повторяют за учителем слова по теме	фро нтал ьная
5.	Решение учебной задачи. Отработка в устной речи различных структур по теме		Translate my sentences from Russian into English. - Он сладкоежка. - Я голоден. Он голоден. Она голодна. - Я хочу пить. Он хочет пить. Она хочет пить. - О, это вкусно. - Я сыт. Он сыт. Она сыта. - Не хотел бы ты еще чашку чая? - Я бы хотела поесть. - Я бы хотела попить. - Как насчет стакана сока? - Мое любимое блюдо суп. Его любимое блюдо… Его любимые блюда …	Переводят предложения с русского на английский	инд ивид уаль ная
6.	Решение учебной задачи. Активизация в речи повторенных структур		Now look at the blackboard. This is Robin-Bobby. He is a great eater. Your task is to make in groups as many sentences about him as possible. I give you 2 minutes. Your time is up. The leaders of the group read sentences.	Составляют предложения по картинке с использованием повторенных структур.	в груп пе

7.	Решение учебной задачи. Развитие навыков аудирования с подстановкой пропущенной информации		Now, we are going to listen to a song to know what children in Great Britain take to school to eat. Your task is to listen to the song and fill the gaps.	Слушают песню “Lunch Box” и вставляют пропущенную информацию	в груп пе
8.	Обучающая динамическая пауза		Now think. Do you like these things? Divide them into 2 groups: Yummy and Yucky. You may add some more words (дети доходят до корзин и сами складывают листочки).	Разбирают продукты, указанные в песне на те, которые им нравятся и не нравятся, добавляют свои и идут складывать ответы в коробки с надписями ‘Yummy’ and ‘Yucky’.	инд ивид уаль ная
9.	Усвоение новых знаний		Imagine that I am a doctor, I see that your favourite food is … You don`t lake … The problem/question is Is your favourite food healthy? Let`s think of advice for people about healthy food – healthy lifestyle. We must eat … We must drink … We mustn`t eat … We mustn`t drink …	Знакомятся с модальным глаголом ‘must’, тренируются в его употреблении	в груп пе
10.	Обобщение и систематизация знаний.		Now your task is to make a healthy food pyramid. At the bottom you put not very healthy things. At the top you put the healthiest things (Работа в парах; выставляют свои пирамиды).	Составляют в группах пищевую пирамиду, расположив внизу менее полезные продукты, а вверху самые полезные.	в груп пе
11.	Подведение итогов занятия, выставление отметок. Рефлексия. Информация о домашнем задании.	Thank you for your great work. Now let`s think about the question I asked you about at the beginning og our lesson. You should answer it again. If you think, you know much about this topic choose green bikes. If you think, you know not so much about this topic choose yellow bikes. If you think, you know very little about this topic choose red bikes. Thank you very much for our work. Marks: … Your home task is to make a leaflet about healthy food. And the last question: Why do you see bikes on the cards? (Езда на велосипеде- один из способов поддерживать здоровый образ жизни).				

Приложение для аудирования:
Open my box
Open my ________ box
What can you see?
I've got a ________
You can share with me
I've got a _________
I've got a _______
And I've got some ________
And I'm _________ to share

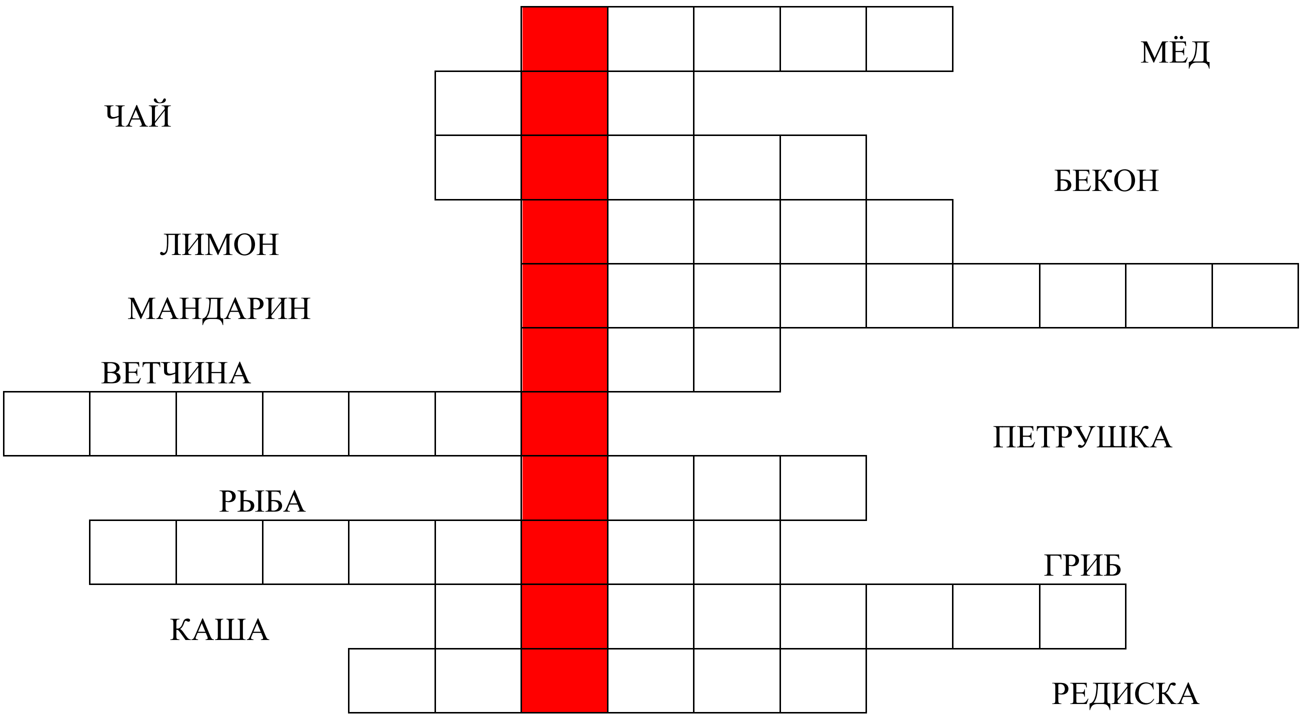

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ БИБЛИОТЕЧНОЙ РАБОТЫ В ШКОЛАХ НИЖНЕКАМСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА

***Яковлева Л.И.**, методист отдела учебно-методического обеспечения управления образования ИК НМР РТ*

Яковлева Л.И.

В последние годы в работе библиотек появилось много новых нестандартных форм деятельности, призванных способствовать продвижению книги и чтения в обществе, в том числе вшкольной среде. Некоторые из них уже вошли в практику библиотек школ Нижнекамского муниципального района, другие ждут своего применения. С этой целью предлагаю небольшую, далеко неполную, подборку форм нового формата и краткий комментарий к ним.

Библиоквест. Это интерактивная приключенческая игра, участники которой перемещаются по пунктам, находят и выполняют задания в рамках общего сценария. Каждый пункт игрового маршрута таит в себе загадку, которую маленьким игрокам необходимо решить или преодолеть. А, те, кто доберется до финиша - смогут узнать главную тайну и получить за это супер-приз, например – книгу. Хорошо и увлекательно получается

организация и проведение библиоквеста у заведующей библиотекой школы № 10 И.М. Шакировой.

Библиомарафон. Комплекс мероприятий, туда входят различные акции, презентации, конкурсы и т.д., которые популяризируют фонд библиотеки поопределенной теме, юбилейной дате. В конечном счете, библиомарафонпризван выявлять лучших читателей. Проходит в несколько этапов, в течение длительного времени. Дети могут получать библиофишки заучастие вкнижном марафоне.

Библиофреш. Старый добрый библиографический обзор вновь поступивших в библиотеку книжных новинок, но составленный с учетом новых современных тенденций. Его активно внедряет, с применением электронных технологий, в свою библиотечную практику заведующая библиотекой школы№ 31 Т.В. Карпова.

Библиотечный квилт. Информационный стенд, состоящий из отдельных частей-лоскутов, на которых читатели отвечают на поставленный библиотекарем вопрос. Тематика библиотечныхквилтов может быть разнообразна: алкоголизм, СПИД, исторические события и т.п. Стикеры с размышлениями читателей и информацией, представленной библиотекарем, образовывают лоскутное полотно на стенде. Заведующая библиотекой школы № 31 Т.В. Карпова с этим справляется отлично.

Библиотечный урок. Наиболее распространенная форма работа школьных библиотек. Это познавательное занятие, цель которого формирование основ библиотечно-библиографических и информационных знаний у школьников. Библиотечные уроки позволяют давать знания о книге, библиотеке, библиографии в определенной системе. Основная задача библиотечных уроков – приобщить учащихся к научной, художественной, справочной и энциклопедической литературе, развить навыки самостоятельной работы с ней, выработать потребность в систематическом чтении, дать представление о современных информационных технологиях, обучить работе с информацией всех видов, в том числе с помощью компьютерных технологий, укреплять интерес к познанию окружающего мира. В ходе урока используются различные методические приемы: обзоры, экскурсии, сообщения, демонстрации электронных ресурсов, практикумы под наблюдением библиотекаря-консультанта, самостоятельные работы. Урок будет более эффективным в условиях компьютерного класса, где каждому пользователю предоставляется персональный компьютер. Желательно реализовать программу – цикл уроков информационной культуры, составленную в соответствии с возрастными особенностями, уровнем подготовки и т.д.

Начинающим школьным библиотекарям можно поучиться у таких мастеров, как Т.Л. Башкеева, (заведующая библиотекой школы № 28), Н.Н. Чулкова (заведующая библиотекой школы № 29), Н.В. Коновалова (педагог-библиотекарь школы № 15), у которых есть утвержденная Программа проведения библиотечных уроков, где увлекательно расписано каждое занятие, для каждой категории обучающихся.

Библиотечный флэшмоб. Заранее спланированная массовая акция, в которой большая группа людей внезапно появляется неожиданно в общественном месте, в одинаковых, например, футболках с символикой библиотеки, одновременно открывают принесенные с собой книги (желательно одного автора и названия), читают вслух в течение нескольких минут, и, также неожиданно и быстро расходятся. Мероприятие имеет эффект неожиданности и направлено на то, чтобы вызвать у случайных прохожих удивление и заинтересованность. Пока еще ни одна школьная библиотека не взяла на вооружение данную форму работы. Надеюсь, в будущем, библиотекари оценят ее.

Буккроссинг. Суть его проста: прочитав книгу, человек оставляет ее в людном месте. Эту книгу находит и читает другой человек. Прочитав, он делает то же самое. И так далее. Принцип «прочитал - отдай другому». Каждый может внести свой вклад в процесс буккроссинга - принести прочитанную книгу в библиотеку, чтобы именно отсюда она начала свое странствие к новым читателям. Эта форма практикуется во многих школьных библиотеках нашего города, но особенно нестандартно подошли к оформлению открытой библиотеки в школе № 5 (библиотекарь В.И. Мухаметзянова), вшколе № 15 (педагог-библиотекарь Н.В. Коновалова).

Буктрейлер. Маленькийвидеоролик, который включает в себя самые яркие моменты литературного шедевра, создавая интригу потенциальному читателю, заставляя прочитать его. Продолжительность буктрейлера не более 3-х минут. Пожалуй, самая популярная форма работы по пропаганде книги, и, ею овладели пока немногие, и среди них лидерами являются Р.Р. Рахимова (ведущий библиотекарьшколы № 12), Г.Н. Галимова (заведующая библиотекой гимназии № 2), Н.В. Коновалова (педагог-библиотекарьшколы № 15).

Виртуальная книжная выставка. Демонстрация с помощью веб-технологий виртуальных образов, специально подобранных произведений печати и других носителей информации, рекомендуемых удаленным пользователям библиотеки для ознакомления и дальнейшего использования. Виртуальная выставка, в сравнении с традиционной, предоставляет библиотекарям и читателям дополнительные возможности и преимущества: динамичность, объемность, доступность, долговечность. В реализации ее преуспели Р.Р. Рахимова (ведущий библиотекарьшколы № 12) и Г.Я. Сафиуллина (заведующая библиотекой школы № 8).

Познавательный час. Комплексное мероприятие познавательного типа, отвечающее просветительским целям. Универсальный и открытый характер данной библиотечной формы позволяет включать в сценарий информационное сообщение, показ слайдов, библиографический обзор, мини-викторину, игровые моменты, просмотр видеофильма, прослушивание аудиозаписей. Тематическое разнообразие познавательного часа (экология, техника, история и др.) допускает обозначение формы соответственно теме: экологический час, исторический час, час искусства и т.п. Почти все библиотекари школ района используют познавательный час в своей деятельности. Лидером является Н.И. Артемьева (библиотекарь школы № 23 для детей с ОВЗ).

Поэтический звездопад. Мероприятие, посвящённое шедеврам поэзии или популярным поэтам, требующее выразительного чтения стихов. Все используют, но не у всех получается это так хорошо, как у Т.В. Карповой (школа № 31), Н.Н. Чулковой (школа № 29), Т.Л. Башкеевой (школа № 28).

Флешбук. Презентация или знакомство синтересными книгами с помощью цитат, иллюстраций, личных переживаний и другой информации о книге в сети интернет. Флешбукупока только учимся, хотя его элементы и ранее использовались в традиционных читательских конференциях и других библиотечных мероприятиях.

Сотрудникам школьных библиотек Нижнекамского муниципального района есть на кого равняться, есть чему и у кого учиться, есть куда расти. Хорошим подспорьем в этом является проводимый один раз в два года библиотечный конкурс, где лучшие, талантливые, преданные своему делу школьные библиотекари показывают свое мастерство.

ВИРТУАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ВЫСТАВКА, КАК ОДНА ИЗ ИННОВАЦИОННЫХ ФОРМ РАБОТЫ ШКОЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ

Рахимова Р.Р., *ведущий библиотекарь*
МБОУ «СОШ №12 с углубленным изучением отдельных предметов» НМР РТ

Рахимова Р.Р.

К сожалению, сейчас наших детей очень труднопривлечь к чтению. Дети и подростки не испытывают особой любви к книгам. На первое место выходят компьютерные игры, социальные сети. Сегодня чтение для многих людей не является жизненной необходимостью, а книга перестала быть другом, нравственным авторитетом, воспитателем. Поэтому, чтобы привлечь школьников чтению, показать им разнообразие книг, в библиотечной работе мы применяем как традиционные формы и методы работы: книжные выставки, библиотечные уроки, классные часы, рекомендательные обзоры, беседы, так и инновационные формы работы с читателями. Сегодня для многих библиотек стали уже привычными новые услуги, которые предоставляются читателю виртуально, без физического контакта с ним. Это такие услуги, как: электронная доставка документов (ЭДД), виртуальные справочные службы, виртуальные путеводители по ресурсам Интернет, он-лайн доступ к базам данных и электронным каталогам, тематические веб-проекты. Особо хотелось бы выделить виртуальные книжные выставки. Какими они должны быть? Насколько онинеобходимы нашему пользователю? И как их применять в нашей работе?

В настоящее время фонды наших школьных библиотек не в состоянии удовлетворить информационные запросы наших читателей, именно поэтому, пользователи все чаще ищут информацию и тексты книг в Интернете на своих ноутбуках, планшетах, iPad-ах или iPhone-ах. Одна из главных задач библиотекаря – научить учащегося не потеряться в этом огромном информационном потоке, предоставить качественную, нужную и полезную информацию. Для этих задач и необходима виртуальная книжная выставка.

Четкого определения, что такое виртуальная выставка пока не существует, но «виртуальная выставка» – новый, многофункциональный информационный ресурс, предоставляющий широкому кругу пользователей возможность повысить эффективность поиска информации, расширить круг необходимых материалов (тексты, графика, аудио, видео и др.).

В отличие от традиционной, виртуальная выставка предоставляет библиотекарям и читателям дополнительные возможности:

1. Использование информационных технологий. Восприятие через компьютер служит своеобразной приманкой для читателей, особенно детей. Яркие, красочные, с мультипликацией, с использованием игровых моментов, переключающие внимание детей с анимационных заставок на статичную страничку – всё это делает виртуальную выставку живой и динамичной;

2. Использование Интернета даёт возможность дистанционного знакомства с выставкой как массово, так и в порядке индивидуального обращения;

3. Массовость, т.е. на обозрение может быть представлено большее количество книг;

4. Вариативность. В любое время можно быстро поменять слайды и их расположение, убрать ненужные или вставить новые, изменить цветовую гамму, или общий дизайн;

5. Автономность. Работу выставки можно запускать в автоматическом режиме, оснастив её озвученным текстом и демонстрируя без специального сопровождения;

6. Мобильность. Чаще всего электронные выставки разрабатываются (организуются) как выездные. Очень удобно их демонстрировать в разных образовательных учреждениях, аудиториях, кабинетах, классах;

7. Экономичность. Электронные выставки экономят место. Нет необходимости работать со стеллажами, стендами, выставочными шкафами.

Благодаря возможности организации постоянно действующих выставок, библиотеки могут создавать циклы виртуальных книжных выставок, действующих одновременно.

Виртуальная книжная выставка помогает нам популяризировать книжный фонд библиотеки, заинтересовать определенной темой. Представляет информацию об изданиях, о проводимых в библиотеке мероприятиях. Дает возможность обратиться к другим ресурсам Интернет по теме: (в текстовом режиме предоставить дополнительную информацию о документе, в какой библиотеке взять, где купить, есть возможность получения электронной копии и т.д.). Достоинство виртуальных книжных выставок – возможность представить издания, не снимая их с полки.

Простейшая электронная выставка может быть создана в формате «PowerPoint». В этом случае у вас получится:

- динамический синтез текста, изображения, звука;
- яркие доходчивые образы;
- современные программные технологии;
- интерактивный контакт докладчика с демонстрационным материалом;
- мобильность и компактность информационных носителей и оборудования;
- способность к обновлению, дополнению и адаптации информации.

Задумывая создать виртуальную выставку, нужно быть готовыми к долгой, кропотливой, но интересной работе.

Обязательным при организации виртуальных книжных выставок является чёткое следование стандартам представления традиционных книжных выставок:

– художественное представление книги (изображение обложки, раскрытой книги, в том числе с возможностью интерактивного перелистывания страниц, возможность прочитать фрагмент текста и т.д.);

– библиографическое описание книги;

– аннотация представляемой книги (то, какую аннотацию – рекомендательную или справочную – использовать, зависит от целевого и читательского назначения, указанного в предисловии).

Наиболее грамотно и профессионально приведен алгоритм создания виртуальной выставки в книге «Выставочная деятельность публичных библиотек» Натальи Владимировны Збаровской.

I. Разработка модели электронной книжной выставки:

- выберите тему вашей электронной выставки;
- проанализируйте, какой материал будет вам необходим для организации выставки;
- подберите необходимые вам книги и иллюстрации;
- составьте схему выставки.

II. Техническая подготовка проекта:

- проведите сканирование иллюстраций, подготовьте текстовые материалы;
- создайте на диске отдельную папку, в которой будут храниться ваши предварительные материалы.

III. Оформление работ в формате PowerPoint:

- создайте несколько слайдов презентации самостоятельно или используя шаблоны;
- проиллюстрируйте слайды, используя подготовленные материалы, а также эффекты анимации;
- проведите предварительный просмотр презентации;
- исправьте замеченные вами недостатки;
- подготовьте презентацию к показу.

IV. Проведение презентации.

Следуя рекомендациям Н.В. Збаровской, вы сможете создать виртуальную выставку сами и использовать такую форму в своей работе.

Хочется так же отметить такой момент, как профессиональная ответственность библиотекаря за рекомендуемую информацию. Не нужно забывать о том, что содержание и

материал такой выставки должны быть интересным, занимательным, качественным и соответствовать читательскому назначению и информационным запросам наших пользователей библиотеки.

Таким образом, виртуальная выставка является синтезом традиционного (книжного) и новейшего (электронного) способов представления информации. Используя в своей работе такую форму выставки, вы предоставите своим читателям необходимую и проверенную информацию, ваши читатели полюбят книгу, чтение и библиотеку.

Примеры виртуальных выставок

1. Виртуальные выставки российской государственной библиотеки http://presentation.rsl.ru/

2. Виртуальная книжная выставка к 105-летию со дня рождения Николая Носова Источник: http://cbs-kstovo.ru/mer/266-virtualnaja-vystavka-nosova.html

3. Виртуальная книжная выставка «Путешествие по книжным просторам» https://www.metodkopilka.ru/virtualnaya_knizhnaya_vystavka_quotputeshestvie_po_knizhnym_prostoramquot-35691.htm

Список использованных и рекомендуемых источников

1. Збаровская, Н.В. Выставочная деятельность публичных библиотек [Текст] / Н.В. Збаровская. – М.: Профессия, 2004. – С. 118-128.

2. Матлина, С.Г. Книжные выставки – обычные и необычные [Текст] / С.Г. Матлина. – М.: Чистые пруды, 2008. – (Библиотечка «Первого сентября». Серия «Библиотека в школе». Вып. 19).

3. Беркутова, Л. Интернет в библиотечной работе: технологии и методы использования / Л. Беркутова, Е. Панкова [Электронный ресурс]. – Электрон.дан. – Режим доступа: http://lib.1september.ru/view_article.php?id=200902316, свободный.

4. Вяткина, В.В. Методика образно-диалоговой выставочной работы в библиотеках для детей [Текст] / В. В. Вяткина // Школьная библиотека. – 2006. – № 2. – С. 77-81.

5. Гольман, О.Ю. Нетрадиционные выставки [Текст] / О. Ю. Гольман // Новая библиотека. – 2006. – № 1. – С. 21-24.

6. Мешкова, Н.О. Виртуальная реальность одной выставки [Текст] / Н.О. Мешкова // Молодые в библиотечном деле. – 2004. – № 5-6. – С. 108-110.

7. Ржевская, Е. Формирование информационной среды для детей и подростков [Текст] /Е. Ржевская // Библиотечное дело. – 2008. – № 1. – С. 41-42.

8. Чижанова, Е.А. Виртуальные выставки: новые технологии [Электронный ресурс] / Е.А. Чижанова. – Электрон.дан. – Режим доступа: http://…files/chiganova!1422.doc, свободный.

БИБЛИОТЕКА – ТЕРРИТОРИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ

Шакирова И.М., *заведующая библиотекой*
МБОУ «СОШ №10 с углубленным изучением отдельных предметов» НМР РТ

«Если я чем-то на тебя не похож, я этим вовсе не оскорбляю тебя, а, напротив, одаряю».
Антуан де Сент-Экзюпери

Шакирова И.М.

Закончился XX век, который принес многим народам великие бедствия: революции, войны, массовые репрессии и убийства. Почему одни народы истребляли другие? Почему одни считали себя выше других? Почему так низко ценилась человеческая жизнь? Кто дал право фашистам массово уничтожать целые народы? Много вопросов задаём мы себе, поколение XXI века. Наша обязанность состоит в том, чтобы помнить о событиях прошлого, чтобы не повторить их в будущем.

Мы, сегодняшнее поколение, не должны забывать трагедии прошлого,

мы должны помнить о тех, кто никогда уже не увидит свет солнца, о тех, кто прошел круги ада и остался человеком, кто, глядя смерти в лицо, не отказался от своего народа и своей Родины. Мы, в вечном долгу перед теми, кто выстоял и победил.

В самом деле, разве не тут самое место для терпимости, готовности жить в мире и согласии, принимая непохожие взгляды и чужие культурные традиции. Именно в библиотеке читатели могут познакомиться с историей, традициями, возможно, даже языком других народов. Все это способствует не только духовно-моральному воспитанию наших граждан, но и ведет к формированию толерантности в обществе, развитию межнационального общения и устранению нацизма.

На сегодняшний день нацизм относится к одной из глобальных проблем общества. Это очень серьезная проблема, которую трудно решить. Почему трудно? Потому что ее истоки находятся в прошлом, в самой истории. Сам по себе человек зависим от окружающих его людей, и очень важно, чтобы он чувствовал себя комфортно, в безопасности. Это чувство могут дать ему лишь близкие по внутреннему миру люди – его народ. Именно рядом со своим народом, со своей семьей человек чувствует внутренний покой и безопасность. Для него, люди, которые проповедуют другую религию или ведут другой образ жизни чужие, ведь он не понимает их, а вместе с тем не может принять и их традиции, обычаи. Возможно, отсюда и возникают межнациональные войны и конфликты. Возможно, именно плохая информированность о жизни других народов мешает нам прийти к миру и согласию.

Как решать те проблемы, которые стоят перед нашей страной, нашим городом или поселком, перед каждым из нас? Как научиться понимать друг друга? Как объединить наши усилия? Как договориться?

К сожалению, в наше время доброта утратила свою нравственную силу, наблюдается дефицит милосердия. Неужели современному человеку не нужно сочувствие, внимание, доброта?

Наша библиотека сердце школы, очаг культуры – это открытая система, куда может прийти любой. Именно поэтому библиотеку можно назвать – территорией толерантности.

Толерантность как никогда важна в современном мире. В Федеральном законе РФ «О библиотечном деле» от 23 ноября 1994г.(№78-ФЗ) Статья 5.Главы 2-ой. Права граждан в области библиотечного дела, дает четкое определение: «Каждый гражданин независимо от пола, возраста, национальности, образования, социального положения, политических убеждений, отношения к религии имеет право на библиотечное обслуживание на территории Российской Федерации».

Библиотека обслуживает читателей независимо от их национальной и религиозной принадлежности, от места их проживания.

Школьная библиотека в рамках формирования толерантного сознания проводит беседы, диспуты, дискуссии по вопросам изучения прав человека и прав ребенка, предупреждение экстремизма, уважение к людям другой расы и другого вероисповедания, (беседы »Что такое толерантность?», «Мы разные, но мы дружим» и.др.)

Формирование толерантного сознания невозможно без формирования чувства патриотизма, гражданственности, поэтому библиотека доступными ей средствами воспитывает у молодого поколения любовь к своей Родине, уважение к ее историческому прошлому. Этой цели способствует созданная в школьной библиотеке выставка - экспозиция «Погиб, защищая других». Это выставка посвящена выпускнику нашей школы Олегу Станиславовичу Мокину, участнику военных действий в Афганистане. В жестоком бою уничтожил боевую точку противника, с боем пытался прорваться через боевое охранение, но был смертельно ранен. Награжден Орденом Красной Звезды (посмертно), медалью «Воину-интернационалисту», грамотой Президиума Верховного Совета СССР за проявленные мужество и героизм при выполнении интернационального долга в Республике Афганистан. Он является примером для сегодняшних защитников Отечества.

Перед библиотекой стоит задача: Воспитание подрастающего поколения в духе здорового патриотизма и толерантности, восприятия себя сначала как гражданина своей страны, а во

вторую и третью очередь, как представителя какой-либо национальности и веры. Предупреждение формирования в умах молодежи стереотипов, дезинформации и отторжения «чужого», которые приводят к проявлениям расизма и дискриминации. Формирование авторитетного общественного мнения, способного позитивно влиять на гармонизацию межэтнических, межконфессиональных отношений, снижение уровня агрессии и вражды в обществе.

Одним из важнейших направлений деятельности библиотеки по распространению ценностей толерантности является воспитание толерантного сознания среди учащихся. Цель всех мероприятий, проводимых в библиотеке - расширить представление читателей о культуре, традициях различных народов, создать благоприятный психологический климат для детей всех национальностей.

Библиотекой проводятся нетрадиционные внеклассные мероприятия, различные по форме и содержания, вот некоторые из них:

1. Круглый стол «Путями доброты» по письмам академика Д.С.Лихачева. На этом мероприятии обсуждаются письма великого ученого, адресованные молодому поколению. В них речь идет о начале добра, в котором должны быть пронизаны все поступки человека, все его действия и помыслы. Добро по своей природе порождает красоту. Красота же несет добро. Учащиеся, обсуждая письма ученого, стараются осмыслить название этих писем. Эти письма заставляют задуматься о цели и смысле жизни, о красоте поведения. Человек, который читает и знает письма Д.С.Лихачева, никогда не совершит зло в отношении к другому, не станет ни националистом, ни нацистом.

2. «Уроки толерантности». На этих уроках вводится понятие, что все люди очень разные, у каждого есть свои особенности, не говоря уже о внутреннем мире каждого человека. Мы должны уважать индивидуальность каждого человека, потому что мы все люди, у нас есть различия, но каждый из нас неповторим.

Нужно заставить себя полностью исключить из своего сознания ненависть ко всякому, кто не думает как мы. Это трудно. Но, когда изменимся мы, изменится мир вокруг нас. Ведь если бы все люди на земле следовали принципам толерантности, не было бы ни войн, ни конфликтов.

3. Обсуждения прочитанных книг (В. Железникова «Чучело», А.Лиханова «Никто», Т.Крюковой «Ника+Валя» и т.д.).

Совместно с психологом школы каждый год проводится тренинг выявления толерантности. Цель тренинга – помочь учащимся овладеть социально-психологическими знаниями по культуре межнациональных отношений; развивать у учащихся способность адекватно оценивать себя и других людей. Тренинг является эффективным средством развития этнической толерантности у учащихся.

Не только мероприятия помогают формировать толерантное сознание учащихся, но и правильно подобранная литература. Художественная литература - это признанное средство формирования гуманности через сострадание героям литературных произведений. Воздействуя на эмоциональную сферу, лучшие произведения художественной литературы способны побуждать подростков к милосердию, выводить из агрессивного состояния, вызывать сочувствие к другому человеку. Ценности, которые несут книги, по сути - ценности толерантности.

Я считаю, что библиотека представляется наиболее комфортной территорией для этого диалога, так как именно сюда люди приходят за духовной пищей. Именно в библиотеке, где собраны сочинения и книги, авторами которых являлись лица совершенно разных национальностей, люди имеют возможность «понять» друг друга. В конце концов, все люди – это одна большая семья.

Кроме того, библиотека дает возможность всем носителям другого языка и другой культуры собраться вместе. Ведь если организовать различные мероприятия, вечера чтения стихов или небольшие праздники и викторины, связанные с историей и традициями различных народов, то это будет очень важный шаг к воспитанию толерантности в обществе.

Особенно важно воспитывать толерантность у детей, так как задача взрослых растить новое поколение, двигать его вперед. Родители, вместе с учителями и педагогами, должны поощрять детей быть терпимыми по отношению к окружающим людям, не разделяя тех на «своих» и чужих.

Кроме того, читающие люди способны глубоко мыслить, проблемно, творчески; точнее формулируют мысль, лучше владеют речью, легче вступают в контакты, приятны в общении, толерантны. Библиотека, хранящая таинственную атмосферу мира героев, великих писателей и поэтов, художников и ученых, философов и литературоведов, в большей степени формирует внутренний стимул к чтению. Читатели эмоционально откликаются на события, происходящие в художественном произведении: сопереживают героем, радуются их достижениям и победам. Так «зарождается» интерес к книгам. Мы видим, что библиотека, это не только зона покоя, защищенности и психологического комфорта, но и место, где происходит процесс духовного развития, что, несомненно, ведет к повышению морально-эстетических качеств человека.

Таким образом, библиотека является хорошим местом для того, что бы стать толерантным, восприимчивым к другим обычаям или мировоззрениям. Я верю, что если постараться, то мы сможем устранить проблему нацизма и межнациональных конфликтов, и придем к миру во всем мире. Давайте будем стараться!

Среди близких людей
Будь нежней и добрей.
И заботой своей людям душу согрей.
Им помочь, приласкать
Никогда не забудь
Милосерднее будь,
Милосерднее будь…
Добрыми будем, и мир добрее будет
Добрыми будем, и будет жизнь добрей.

РАЗРЕШИТЕ ПРЕДСТАВИТЬСЯ: ШКОЛЬНЫЙ БИБЛИОТЕКАРЬ

Башкеева Т.Л.*, заведующая библиотекой*
МБОУ «СОШ №28» НМР РТ

Башкеева Т.Л.

Школьная библиотека – это как первый учитель, от которого зависит очень многое. Какого читателя воспитаем, таким он будет в будущем. Все начинается с детства.

Чтение – одна из важнейших перспектив духовности, интеллекта и развития школьника. Для школьного библиотекаря важно, как происходит процесс вхождения детей в «мир книжной культуры». Самое главное в работе школьного библиотекаря – помощь в выборе нужной книги. И, на первом этапе общения счеловеком, который еще не стал читателем, успех дела зависит от того, что и как мы ему будем предлагать. Если взятая книга окажет юному читателю помощь в учебе, доставит духовное наслаждение, радость познания, тогда можно не сомневаться, что у него возникнет потребность в чтении. Книга может произвести неизгладимое впечатление и представляет собой важнейший способ получения жизненно важной информации. Только через книгу и чтение человек формирует духовные, интеллектуальные, эмоциональные качества, то есть становится всесторонне развитой личностью. Это и есть основные задачи библиотечной работы, которая на первый взгляд представляется многим как «тихий труд».

Профессия библиотекаря является одной из самых интересных и увлекательных, она каждый день приносит знакомство с новыми читателями, новыми книгами, новыми источниками информации. Библиотечное призвание – это когда частью жизни становятся

люди и книги. Как специалист, сотрудник школьной библиотеки должен обладать глубокими знаниями и навыками справочно-библиографической и информационной работы, ориентироваться в литературе и представлять какому возрасту она предназначена, умело и ненавязчиво довести ее до читателя.

Современный библиотекарь не только специалист своего дела, он также должен быть педагогом и психологом. Педагогическая функция школьного библиотекаря реализуется в руководстве чтением, в умении интересно провести беседу с обучающимся о книгах. Для этого он сам должен читать и детскую, и научно-популярную, и литературу по искусству, хорошо знать классику. Библиотекарь должен обладать коммуникативными качествами: во время беседы доступно и доходчиво донести до читателя свои мысли. Очень важно, чтобы библиотекарь был общительным, внимательным, тактичным. Школьному библиотекарю надо знать детскую психологию, любить детей, уважать личность ребенка, и мир в котором он живет.

Школьная библиотека для обучающихся - это мир открытий, который способствует развитию у ребенка творческой индивидуальности. Школьный библиотекарь, как творческая личность, всегда находится в поиске новых идей. Творческий подход нужен и в оформлении книжных выставок, и в проведении массовых мероприятий, и в освоении и реализации инновационных форм библиотечной работы. Школьному библиотекарю нужно постоянно заниматься самообразованием: изучать новые материалы по библиотечному делу, обмениваться профессиональными идеями с коллегами, внедрять новые формы в работу и стремиться к саморазвитию, чтобы быть на уровне современных тенденций.

Школьная библиотека и школьный библиотекарь – это образование в самых разных проявлениях, в широком и узком понимании этого слова. Хорошая работа в школе возможна там, где есть сотрудничество с администрацией, где идет совместный труд библиотекаря, педагогов и обучающихся. Без хорошей библиотеки нет хорошей школы.

СЦЕНАРИЙ ТЕАТРАЛИЗОВАННОГО ПРЕДСТАВЛЕНИЯ «С КНИГОЙ - В ДОБРЫЙ ПУТЬ» (ДЛЯ УЧАЩИХСЯ 1-4 КЛАССОВ)

Чулкова Н.Н., *заведующая библиотекой*
МБОУ «СОШ №29» НМР РТ

Чулкова Н.Н.

Цели и задачи:

- Подарить детям праздник, чтобы в их глазах не потух огонек любознательности.
- Воспитывать любовь к литературе, книге и чтению.
- Повысить читательскую активность.
- Развивать творческие способности и чувственно-эмоциональную сферу учащихся.
- Познакомить с творческой деятельностью школьного литературного кружка «Читаем, обсуждаем, творим».

Атрибуты: Выставка книг «Книга мала, да ума придала», кресло, фонограмма песни.

«Приходите в гости к нам» (слова Ю. Кима, музыка В. Дашкевича), костюмы литературных героев, рекомендательный список литературы, большая книга и журналы, метла с надписью «Ямаха», звуковые эффекты.

Сцена празднично украшена шарами, на экране - название театрализованного представления «С книгой - в добрый путь». Звучат детские песни: «Небылицы» слова Ю. Энтина, музыка В. Шаинского; «Живут волшебники» слова Б. Гершта, музыка А. Журбина.

Ведущий: Добрый день, дорогие ребята!
Здравствуйте, уважаемые взрослые! Исәнмесез!
Я рада приветствовать вас в этом зале!

В грозные годы Великой Отечественной войны детский писатель Лев Кассиль придумал праздник и назвал его «Книжкинымиименинами». Праздник дожил до наших дней, и называется теперь Неделя детской и юношеской книги. В нашей школе такой праздник отмечается ежегодно. В этом году сразу после каникул прошел конкурс детского рисунка « Моя любимая книга. Работы победителей конкурса вы видите в фойе на выставке. 9 апреля учащиеся 2-11 классов боролись за звание лучшего чтеца на конкурсе «Во имя мира на Земле», а 11 апреля ученики 7-11 классов встречались с нижнекамскими писателями, членами литературного объединения «Данко». К сожалению, всякий праздник когда-то заканчивается. Вот и наша «Книжкина неделя» подошла к концу. Сегодня мы закрываем Неделю детской книги театрализованным представлением «С книгой – в добрый путь». А помогать мне на празднике будет библиотечный домовой Шуршуня. (Шуршуня тем временем отошел и погрузился в чтение книги с выставки)

Ведущий (кричит в зал) Шуршуня! (нет ответа) Да где же он? Шуршуня!

Шуршуня: (недовольно произносит) Опять не успел самый интересный момент в книге прочесть.

Ведущий: Шуршуня, да отвлекись ты на минутку. Как ты думаешь, кого нам не хватает, чтобы начать наш праздник?

Шуршуня: Сейчас включу логику. Раз у нас закрытие Недели детской книги, значит, на сегодняшнем празднике должна присутствовать сама Королева Книга. Так?

Ведущий: Ну, молодец, Шуршуня! Давай вместе с нашими читателями позовем Королеву Книгу.

Все: Ко – ро-ле- ва Кни- га! Ко – ро-ле- ва Кни- га!

(Слышится шум, свист и влетает на метле Баба- яга)

Баба- яга: (принюхивается) Чуфырь, чуфырь, это чем это здесь пахнет вкусненьким? У- у –у как много собралось вас здесь, сладенькие мои! Я этому очень рада! Будет мне чем и позавтракать, и пообедать, да еще и на ужин останется.

Шуршуня: Это еще что за гость незваный, нежданный?

Вы, бабуся, полегче тут! Завтрак – обед… Не было у нас таких гостей и не надо!

Баба- яга: Ну во-первых никакая я не бабуся, мне всего-то… (загибает пальцы, что-то вслух подсчитывает, думает) восемь, пять, семь…857 кажется, а может и больше. Не важно. Я сейчас одругом хочу спросить, (капризно) почему так не любят Ягу? Не понять, не простить не могу! Говорят, будто я злая Баба-яга!? Говорят, будто я костяная нога! А я к вашему сведению кумиром миллионов скоро буду. Звездой экрана! Вы за счастье посчитаете, что я кем- то из вас позавтракала, на праздник к вам прилететь время нашла…(поправляет прическу).

Шуршуня: Так- так, вот с этого – то места поподробнее…

Баба Яга: Ох, и темный ты домовой, как я посмотрю. Все страничками шуршишь, книжульки пыльные свои читашь, а новости – то мимо и прошли. Кощей блок-бастир надумал снимать. Я в главной роли. У меня теперь пседоним есть-Костьяга. Звучит?

Шуршуня: Звучит… Не пседоним, а псевдоним, не читашь, а читаешь. Язык учить надо, работать над собой. У нас литературный герой похожий на вас, уважаемая Костьяга, имеется. Может быть, посмотрите на себя со стороны?

Баба Яга: Любопытно было б увидеть, кто отважится меня поучить?!

Юлиан Тувим (чтение стихотворения по ролям)

Грустный, сонный, невеселый
Ежи наш пришел из школы,
Сел к столу, разок зевнул
И над книжкою заснул.
Тут явились три словечка:
«Апельсин», «Сосна», «Колечко».
Подошли они все трое
И сказали: «Что такое?

Что ты, Ежи, сделал с нами?
Мы пожалуемся маме!»
« Я, - воскликнул «Апельсин», -
Никакой не «Опелсын»!
« Я, - расплакалось «Колечко», -
Никакая не «Калечка»!
« Я, - разгневалась «Сосна», -
Я до слез возмущена!
Можно только лишь со сна
Написать, что я «Сасна»!
«Мы, слова, оскорблены
Тем, что так искажены!
Ежи, Ежи, брось лениться!
Так учиться не годится!
Невозможно без внимания
Получить образование!
Будет поздно! Так и знай!
Станет неучем лентяй!
Если ты еще хоть раз
Искалечишь, мальчик, нас,
Мы с тобой поступим круто,
Нашей честью дорожа:
Имя « Ежи» в полминуты
Переделаем в «Ежа»!
Будешь ты ежом колючим!
Вот как мы тебя проучим!»
Ежи вздрогнул, ужаснулся,
Потянулся и проснулся.
Подавил зевоту,
Взялся за работу!
II (Ведущий и Яга)

Ведущий: Ну что, уважаемая звезда, может быть и вы тоже …за работу. Вам не повредит. Полетите к себе, а мы вам рекомендации по чтению дадим.

Баба Яга: Вы что, с Кощеем сговорились? Тот вот целую портянку рекомендаций написал. Читай мол. (достает длинный лист) Теперь вы угрожаете.

Ведущий: Разрешите взглянуть, на сей документ. И что это тут такое, каша – малашакакая – то. Видимо Кощей сам тоже, не шибко грамотен.

Вот ребята, послушайте, что рекомендует почитать Кощей.

(игра с залом)

Сказка Шарля Перро «Борода в сапогах» («Кот в сапогах»),

Сказка А.С. Пушкина «Айболит» (К. Чуковский)

Андерсун «Новое платье на горошине» («Новое платье короля» и «Принцесса на горошине» автор Андерсен)

Ершов «Гобунов конек» (Ершов «Конек – горбунок»)

Ведущий: Вот видишь, Костьяга, у нас даже дети в зале знают правильные ответы.

Баба- яга: Прямо все – все знают. Да не в жизть не поверю, хоть один лентяй, да найдется. Пойду, поищу! (уходит за кулисы)

На фоне музыки появляется Оле – Лукойе с зонтиком

Оле-Лукойе: (загадочно, полушепотом) Жители страны Читалии, а жители страны Читалии! Здравствуйте! Hello! Вы узнали меня? Я – Оле-Лукойе!

Никто на свете не знает столько сказок, сколько их знаю я. И в этом мне помогает мой любимый зонтик с картинками.

Сегодня я приготовил для вас старую сказку на новый лад. Мы перенесемся сейчас в царский дворец, где вот уже какой день Царь – батюшка и все мамки – няньки не могут успокоить царевну Несмеяну.

(Появляется царевна. За ней торопливо идет Царь. Царевна кричит, жестикулирует)

Несмеяна. Всё надоело! Все надоели! Не хочу учиться! Гони прочь отсюда этого противного Цифиркина! Все аз да буки, все аз да буки – противные науки! (начинает плакать)

Царь. Ну, доченька, полно убиваться – то так. Сам знаю, что аз, буки и веди страшат, что медведи. Давай я тебе лучше сказочку расскажу. Значит так. Жили у бабуси…

Несмеяна… Два веселых гуся. Один – рыжий, другой – пыжий, третий – наглый и бесстыжий. Я знаю эту сказку.

Царь. Хорошо. Сказка про КурочкуРябу.

Несмеяна. И эту знаю. Там мышь бешеная носится и всё яйца бьет.

Царь. Ну, тогда принцесса…

Несмеяна. На картошине!

Хватит батюшка! Хватит! Не хочу больше тебя слушать (затыкает уши) Не знаешь ты ни одной новой сказки. (Начинает снова плакать)

Царь. Да где же я тебе новую возьму? Это только золото добывают из земли, а знания – из книг. А я сама знаешь - грамоте не обучен.

Несмеяна. А вот где хочешь, там и бери! (обращает внимание на проходившего мимо мальчика). Вон, хоть у него попроси (показывает на Романа)

Царь. Вот чудеса, да и только! По царскому дворцу неизвестно кто шастает. Ты кто таков?

Роман. Я? Буслаев Роман, ученик школы № 29.

Царь. Вот ты – то мне и нужен! Раз ты с учением и чтением – значит, живешь с увлечением. А расскажи - ка Роман Буслаев царевне сказку, да такую, которую она доселе не слыхивала. А не расскажешь – пеняй на себя. Мой мечь - твоя голова с плечь.

Роман. А что же царевна сама их себе не почитает, так ведь гораздо интереснее. Читай, не глядя в потолок, глядишь – и пригодится впрок.

Несмеяна. Не царское это дело. Попрестижней дела найдутся. Мое дело о престоле думать, а не пыльные и грязные книжки читать.

Царь. Глаза ей портить не годится, и в чтенье прок – то не велик!

Роман. Ну что же, царь – батюшка, воля ваша, расскажу я царевне одну сказку… Была когда- то на свете (а может, и теперь есть) маленькая потертая книжка. В ней таилась волшебная сила. Кто брал ее в руки, тот делался добрым, веселым и хорошим. Но когда книжка случайно выпадала из рук того, кто ее держал, он опять начинал думать только о себе, а иногда от злобы бросал ее в огонь. Книжка как будто сгорала, все успокаивались, но так как она была волшебная, то сгореть никогда не могла и опять попадалась кому – нибудь на глаза…

И тогда за страницею страница-
С нею можно в путь пуститься
По морям и в глубь веков,
Среди джунглей и снегов.
С ней всегда легка дорога,
С ней узнаешь очень много,
У меня в руках, взгляни – ка,
Это диво - Чудо – Книга. (передает книгу Несмеяне.)

(Звучит мелодия)

Голос книги. (на фоне музыки)

Я – книга,
Я жизнью живу настоящей.
В город Читалию вас поведу.
О Золушке, звездах, гайдаровской чашке,

О солнечных странах я вам расскажу.

Помни, мой друг, что я окно, через которое душа смотрит в мир.

(Пока слышится голос книги Царь и Несмеяна удивленно смотрят по сторонам и по потолку, а Роман смотрит на них и улыбается)

Несмеяна. Ой, батюшка, посмотри, да ведь у меня в руках та самая книга, которая делает людей счастливыми – книжка счастья! Вот чудо! Рома, да ты волшебник!?

Роман. Нет, я не волшебник, я просто учусь, а знания помогают нам делать настоящие чудеса.

Царь (гладит книгу). Книжка, ты книжка, добавь и мне умишка!

Несмеяна. Как хорошо – то, батюшка! (тоже гладит книгу, прижимает ее к груди)

О, книга!
Какое прекрасное слово!
Творенье людей это вечно и ново,
Мне сердце она и волнует и лечит,
И жить с ней мне будет теплее и легче!

Роман. В народе говорят: «Не заскучаешь, пока книги читаешь». Запомни Несмеяна эту народную мудрость.

Все, что создано умом,
Все, к чему душа стремиться,
Как янтарь на дне морском,
В книгах бережно хранится.

Несмеяна. Ну, спасибо тебе, Рома,
Постараюсь очень я
Стать такой же умненькой
И благоразумненькой, как ты
И как все девчонки, и мальчишки читающие книжки!

(Герои берутся за руки, подходят к краю сцены)

Несмеяна. Я знаю престижно сегодня
Язык иностранный учить,
Но так же престижно, ребята,
С книгой хорошей дружить!

Царь. И чтоб никогда в своей жизни
Вам не пришлось горевать
Творите, учитесь, дерзайте
И больше старайтесь читать.

Роман. Как знамя когда – то солдата
Вело штурмовать города,
Так Книга к вершинам Познанья
Ведет и зовет нас всегда! (Все герои уходят)

III. Выходят Шуршуня и Яга

Баба -яга: (радостно потирая руки) Ну, что я говорила? Лентяи, да неучи во все времена были.

Вот ты, Шуршуня все о героях, да о книгах. А народная пословица ведь как говорит «не тот грамотен, кто читать умеет, а тот, кто слушает, да разумеет».

Шуршуня: Вообще- то в народе и другая пословица имеется «неграмотный подобен слепому. Научился читать книги - прозрел». Если хочешь знать, книга даже песни помогает сочинять. Многие произведения и их литературные герои легли в основу хорошо известных детских песен.

Баба-яга: Я тоже петь умею. Эх, сцена маловата, развернуться негде (бегает по сцене и несколько раз принимает позу классического исполнителя. Пытается петь арию. Фальшивит, хрипит.)

В лесу живу я одиноко

И все мечтаю лишь о том,
Чтобы Ивашка со своей сестренкой
Вдруг воротился в низенький мой дом.

Шуршуня: (затыкает уши) Стоп, ваш необычайный талант мы все оценили. А я предлагаю послушать тех, кто умеет петь красиво.

Звучит песня в исполнении хора учащихся

Шуршуня и Яга встают по краям сцены не отвлекая внимания зрителей от хора

Если вы не очень боитесь Кощея
Или Бармалея и Бабу-ягу,
Приходите в гости к нам поскорее,
Там, где зеленый дуб на берегу.
Там гуляет черный котище ученый,
Пьет он молоко и не ловит мышей,
Это настоящий кот говорящий,
А на цепи сидит Горыныч-змей.
Приходите в гости к нам,
Поскорей приходите в гости к нам!
Кот про все расскажет вам,
Потому что он видел все сам.
Ах, как тихо и темно!
Ах, как чудно и чудно!
Ах, как страшно и смешно,
Зато в конце все будет хорошо!
Ты узнаешь много волшебных историй:
Тут тебе и «Репка», и ключ золотой.
Тут и Черномор, тот самый, который
Зря всех пугал своею бородой.
А в конце концов, всему свету на диво,
После приключений, сражений и драк,
Станешь ты веселый, как Буратино,
И умный-умный, как Иван-дурак!
Приходите в гости к нам,
Поскорей приходите в гости к нам!
Кот про все расскажет вам,
Потому что он видел все сам.
Ах, как тихо и темно!
Ах, как чудно и чудно!
Ах, как страшно и смешно,
Зато в конце все будет хорошо!

Хор уходит, на сцене остаются Шуршуня и Яга

Шуршуня: Вот слышала Яга, сколько литературных героев есть на свете?

Баба - яга: (С чувством своей значимости) Слышала, милок, слышала, чай не глухая.

А ты – то слышал, что и про меня тоже пели? А вот про тебя… ни словечка.

Шуршуня: А это объяснимо. Я ведь библиотечный домовой, про меня еще книг не написали, но я верю, что обязательно напишут, если не вкниге, то уж в журнале обязательно.

Баба-яга: В журнале? Это что, международное слово такое? Бить будут?

Шуршуня: Эх, бабуся, ты я вижу, прочла «Тимур и его команда». Не на пользу книги читать, коли только вершки с них хватать. Журналы – это периодические издания, которые выходят под одним и тем же названием, но тексты в них всегда разные. Ребята, подскажите Костьяге что это? (берет книгу и показывает) Правильно, книга. А теперь (берет журнал и показывает залу) что у меня в руке? Правильно, журнал. Молодцы!

Баба-яга: Все, в монастырь ухожу! Надоело! К черту Лешего, к черту Кощея! Какие – то курносые девчонки, какие – то вертлявые мальчишки все знают. А я? Живу, как поганка!? Бегает вокруг выставки. Шуршуня, ну помоги уж что ли, с чего мне начинать-то образовываться?

Шуршуня: Читать ты, я вижу, умеешь. Сейчас необходимо записаться в библиотеку. А для начала я предлагаю познакомиться с нашей выставкой «Книга мала, да ума придала» и выбрать что понравиться.

Баба-яга: Можно я вот эту книжку возьму, с картинками? Ух, страсть, как картинки люблю.

Быстро берет книгу, садится на метлу и пытается улететь не прощаясь. Кричит: «Ну, полетели»! Стоит на месте. Рассматривает метлу, пытается повторить. Кричит на нее рассержено.

Шуршуня: Костьяга, ты ведь уже взрослая, а не знаешь, что не прощаясь уходить не красиво. Не одного волшебного слова не сказала и на метлу обижаешься. Метла, и то знает правила поведения. Надо сначала спасибо сказать, затем досвидания, а потом произнести слова заветные: «С книгой - в добрый путь!».

Баба- яга все повторяет за Шуршуней и улетает… (звук улетающего самолета)

(Шуршуня кричит ей вслед) Надеемся увидеть вашс Кощеем новый кинопроект!

Тут и сказочке конец!
Так и будет век от веку…
Ходит кто в библиотеку-
Только тот и молодец!

IV (финал)

Ведущий: Вот и подошло к концу наше представление. Королева книга видимо не смогла приехать, но ее верноподданные детские книги пришли к нам сегодня на праздник.

Дети в костюмах выходят на сцену и у каждого в руках то произведение, героем которого они являются. Ведущий и Шуршуня встают рядом.

Ведущий: Будьте с книгами, ребята, неразлучны,
Ведь чудес у книги - до небес.
Вы представьте, как бы было скучно,
Если б в мире не было чудес.
Шуршуня: Хоть именины книжки
Проводим мы в апреле,
Но вы, читающий народ,
Все вместе: Любите книгу круглый год! (высоко поднимают книги)
Ведущий: Нам сказать лишь остается вам спасибо за внимание,
Шуршуня: Ну, а с вами расстаемся мы до скорого свидания!

ПЛАН ПРОФОРИЕНТАЦИОННОГО ЗАНЯТИЯ «ПРОФЕССИЯ – МУЗЫКАНТ»

Абзалова Г.Н., *учитель музыки*
МБОУ «СОШ №1 с углубленным изучением отдельных предметов»
им. Максимова Н.М. НМР РТ

Абзалова Г.Н.

Класс: 6

Цели:

1) показать разнообразие специальностей, связанных с музыкой;

2) развивать у учащихся творческий потенциал в выборе профессии через этот предмет;

Задачи:

1) формировать представление о роли профессии в жизни человека;

2) расширить представления о личностных качествах, необходимых для освоения желаемой профессии;

3) формировать умение вести дискуссию, рассуждать и воспитывать

толерантное отношение к другим мнениям.

Предварительная работа:

подготовка сообщений «Профессия музыкант», «Первые профессии великих музыкантов», подборка песен про профессии

Формы работы: групповая, индивидуальная, коллективная

До начала проведения урока класс делится на 2 группы.

План занятия:

1. Организационный момент
2. Формулирование темы урока
3. Новая тема

Великое творчество – музыка.

История профессии музыканта.

Роль профессии музыканта в современном обществе.

Музыкант, как профессия.

Требования к профессии музыкант.

4. Профессия первая моя.
5. Музыкально – профессиональная викторина.
6. Мои первые шаги в профессию.
7. Музыкальная страничка.
8. Творческая (рефлексия).

Ход урока

- Добрый день. Я рада видеть вас на нашем мероприятии. Тема сегодняшнего занятия очень важна в вашей жизни.

- Сейчас каждая команда получит карточки с зашифрованнным высказыванием, которое имеет отношение к названию сегодняшней темы. (Приложение: на выбор – «Облако из слов» или «Шифровка»)

Ответы детей:

1. И швец, и жнец, и на дуде игрец.
2. Мелодия – душа музыки.

Формулировка темы

- Тема сегодняшнего занятия «Профессия - музыкант».

- Как вы думаете, что сегодня мы с вами будем обсуждать в нашем живом журнале?

(ответы детей)

- Итак, мы открываем наш ЖЖ

И первая тема, которую вам предстоит обсудить такова:

1. Великое творчество – музыка.

Многие любят музыку, некоторые ею занимаются, а избранным дан талант музыканта. Фактически музыкантами принято называть не только тех, кто играет на каком-либо музыкальном инструменте, но и вокалистов, и композиторов. В принципе, термин «музыкант» применим к любому человеку, занимающемуся музыкой.

Итак, музыканты могут быть любителями или профессионалами. Первые занимаются музыкой для души, для себя или узкого круга людей. Профессиональные музыканты зарабатывают музыкой на жизнь.

1.1. История профессии музыканта.

Профессия музыканта настолько же древняя, насколько и сама музыка. С появлением первых музыкальных инструментов появились и первые музыканты. Они были главными действующими лицами в ритуальных танцах и пениях, обрядовых традициях, религиозных мероприятиях. Так как все эти моменты играли важную роль в жизни древних народов, то и роль музыканта была весьма почетной.

В Средневековье роль музыкантов часто исполняли монахи и другие служители церкви, поскольку развитие музыки было сконцентрировано вокруг христианской религии (в Европе). Параллельно существовали бродячие музыканты, для которых нередко музыка была

главным занятием в жизни. Кроме того, музыка в их устах превращалась в идеологическое оружие, передававшее идеи и настроения широкой аудитории.

1.2. Роль профессии музыканта в современном мире.

С одной стороны, музыка – это развлечение. В нашем распоряжении радио и телевидение, диски и концерты – объем музыкального материала огромен. Но в то же время музыка может выполнять воспитательные и даже идеологические задачи. Поэтому профессия музыканта очень ответственна, в его руках – оружие, способное управлять не только настроениями, но и идеями большого количества людей. Музыкант – это учитель: его слушают, его творчество влияет на умы и стремления людей.

Хороший музыкант – тот, кто не только профессионально сочиняет или исполняет музыкальные произведения. Это человек, который умеет посредством музыки выражать мысли и идеи, передавать настроения, вызывать эмоции.

1.3. Музыкант как профессия.

Что вдохновляет людей на музыку, на творчество?

Откуда приходит вдохновение к музыкантам, откуда берёт начало это неимоверное чувство к знаниям душевных радостей и поведение об этом всему свету.

Об этом можно долго писать, ведь это музыка её нужно чувствовать душой и телом. Тонкая натура и талант вот, кто работает в этой грани чувств и эмоций. Работа гораздо сложнее, и утомительнее чем какая-либо другая работа в другой сфере и профессии. Ведь здесь нужен талант. Талант к музыке, а тем более тем людям, которые создают эту грань музыки и воплощения, без этого не обойтись.

Сообщение о музыкальных профессиях

1.4. Требования к профессии музыканта.

Не стоит забывать, что музыка – это в первую очередь искусство, а значит, музыкант – профессия творческая. Творческие люди особенные, ими сложно управлять и почти невозможно что-либо от них требовать. Поэтому как таковых критериев к профессии музыканта нет. Прежде всего, чтобы стать хорошим музыкантом нужно иметь талант, врожденные способности к занятию музыкой. Сложно быть музыкантом, не имея хорошего слуха и голоса.

Но любой талант нужно развивать. Только исключительно одаренным личностям удается самостоятельно вырасти в профессионального музыканта. Способов получить музыкальное образование масса – от музыкальных кружков и индивидуальных занятий с репетитором до трехступенчатой системы музыкального образования, включающей музыкальные школы, специализированные училища и профильные институты. Это верный способ систематизировать знания, усовершенствовать умения и постоянно расти в профессиональном плане.

К сожалению, даже самое лучшее образование не гарантирует успех и популярность музыканта. Главный риск этой профессии – опасность остаться невостребованным. Слава музыканта – явление сложно объяснимое, не зависящее от каких-то определенных факторов. Музыкантом надо родиться, эту профессию нужно искренне любить и посвящать ей себя целиком, иметь особую харизму и нести интересный и нужный публике позыв – только так можно реализоваться в такой многогранной и интересной профессии, как музыкант.

2. Профессия первая моя

Мы открываем новую страничку нашего Живого Журнала.

Именно талант и искренняя любовь к музыке отличают настоящего музыканта. И благодаря этим качествам мы с вами знаем имена великих композиторов. А знаете ли вы о том, что некоторые известные композиторы в юности получали совсем не музыкальное образование, а осваивали другие профессии.

Сообщения, подготовленные детьми о Мусоргском, Римском – Корсакове, Бородине, Шуберте, Чайковском.

И в наше время есть такие примеры, когда музыка их увлечения становится делом всей жизни (Макаревич, Розенбаум).

Сообщение о реперах, рок музыкантах.

3. Музыкально – профессиональная викторина

1. Кто работает играючи? ***(Актёры, музыканты-исполнители.)***
2. Кто живёт и работает припеваючи? ***(Певцы.)***
3. Кто трубит на весь мир о своём музыкальном таланте? ***(Музыканты-трубачи.)***
4. Назовите самых известных сказочных музыкантов. ***(Бременские музыканты из одноимённой сказки.)***
5. Кто пишет слово «тушь» с мягким знаком: художники или музыканты? ***(Художники. В этом случае это слово обозначает чёрную краску, служащую для рисования и черчения. А без мягкого знака – «туш» – это небольшая музыкальная пьеса фанфарного склада, исполняющаяся как торжественное приветствие.)***
6. Какие музыканты делают своё дело «из-под палки»? ***(Музыканты симфонического оркестра – из-под палочки дирижёра.)***
7. Представители какой профессии не обидятся, если им скажут: «Ваше место – в яме!»? ***(Музыканты, ведь их рабочее место – оркестровая яма.)***
8. Какого композитора в шутку называют лучшим композитором среди химиков и лучшим химиком среди композиторов? ***(Бородина Александра Порфирьевича.)***

4. Мои первые шаги в профессию.

Я закончила музыкальную школу, затем педагогическое училище и институт искусств и 16 лет являюсь преподавателем музыки в общеобразовательной школе.

5. Музыкальная страничка

5.1. «Угадай профессию»

По фрагменту определить, о какой профессии поется в песне.

Самостоятельная работа в группах.

5.2. Исполнение попурри из мультфильмов

Представители каких профессий могли бы петь эти песни

6. Творческая Итоговая

Синквейн – это стихотворение, написанное по следующим правилам:

1 строка – одно существительное, выражающее главную тему синквейна.

2 строка – два прилагательных, выражающих главную мысль.

3 строка – три глагола, описывающие действия в рамках темы.

4 строка – фраза, несущая определенный смысл.

5 строка – заключение в форме существительного (ассоциация с первым словом).

Музыка красивая, разная окрыляет, возбуждает, успокаивает

Музыка жизнь украшает

Язык звуков

Работа. Творческая, любимая.

Интересует, вдохновляет, кормит.

Без нее нет самореализации.

Труд.

Знаем, формула успеха,
Что удачу принесет,-
Если «Я хочу, могу и надо»
Идеально совпадет.
Только ведь мы реалисты,
Честно скажем вам сейчас:
Надо многому учиться,
Чтоб не упустить свой шанс.

Исполнение «Кто, если не мы»

Список литературы и интернет ресурсов:

http://atlas100.ru/. «Атлас новых профессий»

КОНСПЕКТ УРОКА ИЗО В 7 -М КЛАССЕ «ПУАНТИЛИЗМ»

Глухарева И.С., *учитель изобразительного искусства*
МБОУ «СОШ №6» НМР РТ

Глухарева И.С.

Тип урока: Комбинированный

- Изучение нового материала;
- Формирование умение и навыков.

Цель урока:

Сформировать представление о направлении во французской живописи – пуантилизме.

Задачи урока:

Образовательные:

- познакомить учащихся с художественными техниками (направлениями) в живописи: «Пуантилизм», повторяя тему: «Оптическое смешивание цветов. Техника лессировки»;
- научить детей использовать технику рисования «Пуантилизм».

Развивающие:

- развить умение смешивать цвета не на палитре, а на листе;
- развитие логического мышления: внимания, памяти;
- развитие творческих способностей;
- развитие чувства ответственности.

Воспитательные:

- формирование учебной деятельности через познавательный интерес;
- эмоционально откликаться на разнообразные направления в искусстве.

Задание:

Нарисовать творческий проект в технике ПУАТИЛИЗМА.

Материалы: бумага, гуашь, кисть.

Визуальный ряд: презентация, иллюстрации.

Видео ряд: видео зарисовка «И опять Мондильяне…» – на фоне Парижа Анна Ахматова читает стихотворение о художнике.

Музыкальный ряд: ***Клод Дебюсси «Лунный свет на террасе»*** – слушание.

Ход урока

I. Организационный момент.

II. Актуализация новых знаний.

В конце XIX века русская поэтесса А. Ахматова и поэт Н. Гумилев посетили эту страну. Какую?

Давайте посмотрим ролик.

Видеофрагмент – *И опять Мондильяни... Ожившая поэзия* (А. Ахматова)

Действительно, наш урок будет посвящен живописи Франции XIX века.

Самостоятельные задания для детей (на 2 мин) *Структура СИ-ФИНК-УАНДЭ-* «Посмотри - Подумай-Задайся вопросом»

Мыслительный прием, при котором ученики в команде отвечают на вопросы с целью развития навыков наблюдения, описания наблюдаемого.

(анализ картины «*Воскресный день на острове Гранд-Жатт*, Жорж Сёра, 1884-1886»)

III. Повторение пройденного материала.

Субстрактивное смешивание - смешивание разных цветовых слоев «Техника лессировки».

Ребята, как мы выполняли работы в технике «лессировка» на прошлом уроке?

(*Дети отвечают: мы наслаивали поверх краски одного тона тонкий слой другого тона, добиваясь смешивания цветов*)

V. Изучение нового материала:

Найдите значения трех слов в интернете, энциклопедиях, запишите их в альбом. (Обучающиеся зачитывают домашнее задание предыдущего урока):

Пуанты – это…

Пуантилизм – это…

Дивизионизм – это…

Аддитивное смешивание-смешивание двух разных цветовых пятен - называется – «Пуантилизм»

Пуанты – такое красивое слово, по-настоящему французское.

– А что оно означает? (*ответы в группах)*

Когда слышишь его, почему-то сразу перед глазами возникает образ воздушной балерины.

Именно поэтому слово «пуанты» в первую очередь ассоциируется с балетом. И если человек впервые сталкивается с таким понятием как «художник-пуантилист», то совершенно естественно, что оно вызывает у него улыбку и легкое недоумение: неужели эти художники ходили на пуантах?! На самом деле художники в балетках не ходили, а рисовали картины в стиле пуантилизма

– А что означает слово **пуантилизм** (от французского pointiller – «писать точками», пуантилизм – от французского pointel – «письмо точками») *(ответы в группах)*

– А **Дивизионизм? (***ответы в группах***)** от франц. division **-** разделение), живописная система, характерная для неоимпрессионизма и разработанная Ж. Сёра и П. Синьяком; основывается на методичном разложении сложного цветового тона на чистые цвета…

Пуантилизм является одним из интереснейших и необычных направлений живописи, возникшим во Франции, но во второй половине 19 века. Это такая манера письма картин раздельными мазками правильной, точечной или прямоугольной формы. Художники, нанося на холст чистые краски, рассчитывали на оптическое смешение цветов в глазу зрителя, и им это удавалось.

Рассказ учителя.

В технике пуантилизма работали самые известные художники – неоимпрессионисты. Приставка «нео» означает новый.

В этом направлении работали два художника: Ж. Сёра и П. Синьяк.

Выступление учащихся:

Жорж-Пьер Сера (1859-1891) разработал оригинальную живописную технику письма мелкими точечными мазками с включением контрастных (дополнительных) цветов, что предполагало их слияние на сетчатке глаза – то есть так, как происходит это при восприятии солнечного света и цвета в природе. Целью всех живописных экспериментов было создание живописного аналога световоздушной среды.

В картинах пуантилистов синий цвет находится по соседству с желтым, красный – рядом с зеленым, желтый цвет – возле синего. Именно картину Ж.Сёра ***«Воскресный день на острове Гранд – Жатт» мы анализировали сегодня.***

Художник создал живое, словно колеблющееся от движения теплого воздуха пространство, в котором обобщенные силуэты не кажутся плоскими, а резкая грань между пространственными зонами, созданная густой тенью на переднем плане, не позволяет изображению стать обыкновенным узором на плоскости.

А вот на картинах пуантилиста Поля Синьяка (1863-1935) мозаика точечных мазков приобретает энергию, отличную от замедленного ритма живописных изображений Сера. Мазки то сближены, то чуть удалены друг от друга, создавая эффект цветовой массы, которая словно рождается на глазах у зрителя. И картины просто завораживают своей красотой и необыкновенностью.

VI. Закрепление материала.

С каким направлением в живописи мы познакомились? (Пуантилизм)

Назовите художников неоимпрессионистов? (Жорж Сера, Поль Синьяк)

Что означает приставка НЕО?

Каким способом художники пуантилисты наносят краски на лист? (чистые цветовые пятна)

VII. Физ. Минутка.

VIII. Переход к практической работе. Эмоциональный настрой:

Как балерина на пуантах
Танцует кисть по полотну
Цвета, звучащие бельканто
Совьют мелодию одну.
И мозаичная картинка
Вдруг соберется воедино.
И в Сен – Тропез, как из тумана
Возникнет парусник в порту
И лик печальной арльской дамы
И порт в Марселе, и Сосну
Увидим словно через призму.
Так в технике пуантилизма
Творил Синьяк и Жорж Сёра
И мы содвинемся сегодня
На пробу своего пера!

IX. Практическая работа:

Выполнить работу на освоение нового метода живописи – нарисовать творческий проект в группах в технике ПУАТИЛИЗМА.

X. Подведение итогов – защита своих проектов

Выставка и анализ детских работ.

XI. Рефлексия.

Я предлагаю вам на выбор закончить одно из двух, или кто желает, может закончить два предложения.

- Мне удалось на уроке…
- Меня больше всего заинтересовало…
- Я оцениваю свою работу на уроке…

Я предлагаю вам оценить свое участие на уроке, выставив себе отметку, если отметка объективная я поставлю ее в журнал, если нет – то выставлю две отметки и объясню почему

XII. Домашнее задание.

Знания о цвете и свете в природе Жоржа Сёра основываются на открытиях Исаака Ньютона. Выясните, какой восьмой цвет в радуге является ошибочным открытием Исаака Ньютона?

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ МУЗЫКИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Колчина Н.С., *учитель музыки*
МБОУ «СОШ №29» НМР РТ

Колчина Н.С.

РКМЧП – это название программы «Развитие критического мышления через чтение и письмо», которая в 1997 году при поддержке Международной ассоциации чтения стала внедряться в России и еще в 11 странах Европы и Азии.

Критическое мышление – это процесс соотнесения внешней информации с имеющимися у человека знаниями, выработка решений о том, что можно принять, что необходимо дополнить, а что – отвергнуть. При этом иногда приходится корректировать собственные убеждения или даже отказываться от них, если они противоречат новому знанию.

Критическое мышление учит активно действовать и помогает понять, как надо поступать в соответствии с полученной информацией.

Для развития критического мышления необходимо создание и применение специальных методических инструментов, одним из которых стала разработанная американскими педагогами Дж. Стилл, К. Мередитом и Ч. Темплом педагогическая технология развития критического мышления посредством чтения и письма. Структура данной технологии стройна и логична, так как ее этапы соответствуют закономерным этапам когнитивной деятельности личности.

Технологические этапы		
I стадия	**II стадия**	**III стадия**
Вызов: • Имеющиеся знания; • Интерес к получению новой информации; • Постановка учеником собственных целей обучения	Осмысление содержания: • Получение новой информации; • Корректировка учеником поставленных целей обучения	Рефлексия: • Размышление, рождение нового знания; • Постановка учеником новых целей обучения

Перед нами четкий технологический алгоритм урока (серии уроков):

Технология развития критического мышления

Стадии и методические приемы

Стадия (фаза)	Деятельность учителя	Деятельность учащихся	Возможные приемы и методы
1. Вызов	Направлена на вызов у учащихся уже имеющихся знаний по изучаемому вопросу, активизацию их деятельности, мотивацию к дальнейшей работе	Ученик вспоминает, что ему известно по изучаемому вопросу (делает предположения), систематизирует информацию до ее изучения, задает вопросы, на которые хотел бы получить ответ	• Составление списка известной информации; • Рассказ-предположение по ключевым словам; • Систематизация материала (графическая): кластеры, таблицы; • Верные и неверные утверждения; • Перепутанные логические цепочки и т.д.
Информация, полученная на стадии вызова, выслушивается, записывается, обсуждается. Работа ведется индивидуально, в парах и в группах			
2. Осмысление содержания	Направлена на сохранение интереса к теме при непосредственной работе с новой информацией, постепенное продвижение от знания старого к новому	Ученик читает (слушает) текст, используя предложенные учителем активные методы чтения, делает пометки на полях или ведет записи по мере осмысления новой информации	Методы активного чтения: • Маркировка с использованием значков «v», «+», «-», «?» (по мере чтения их ставят на полях справа); • Ведение различных записей типа двойных дневников, бортовых журналов; • Поиск ответов на поставленные вопросы в первой части урока и т.д.
На стадии осмысления содержания осуществляется непосредственный контакт с новой информацией (текст, фильм, лекция, материал параграфа). Работа ведется индивидуально или в парах			
3. Рефлексия	Учителю следует вернуть учащихся к первоначальным записям – предположениям, внести изменения, дополнения;	Учащиеся соотносят «новую» информацию со старой, используя знания, полученные на стадии осмысления	• Заполнение кластеров, таблиц; • Установление причинно-следственных связей между блоками

	дать творческие, исследовательские или практические задания на основе изученной информации		информации; • Возврат к ключевым словам, верным и неверным утверждениям; • Ответы на поставленные вопросы; • Организация устных и письменных круглых столов; • Организация различных видов дискуссий; • Написание творческих работ; • Исследования по отдельным вопросам темя и т.д.
На стадии рефлексии осуществляется творческая переработка, анализ, интерпретация изученной информации. Работа ведется в парах, в группах или индивидуально			

Необходимо создать условия для постановки учащимися собственных целей обучения, помочь им в определении маршрута для их достижения и посредством разнообразных стратегий, методов и приемов сопровождать учеников по выбранному маршруту. Далеко не всегда можно реализовать все три стадии в рамках одного урока, поэтому гораздо больший смысл имеет не поурочное, а тематическое или даже курсовое планирование. Изучение темы (а значит, и сам технологический цикл) может занимать несколько уроков, при этом стадии могут повторяться неоднократно. Технология РКМЧП предлагает для выбора целый веер стратегий, приемов и методов работы.

Данная технология с успехом применяется на любой степени обучения, ведь задача развития критического мышления не ограничивается каким-то небольшим промежутком времени.

Для каждых учебных дисциплин может быть использован свой набор методов и приемов. Учителя с успехом применяют эту технологию при обучении творческим предметам: музыке и изобразительному искусству, поскольку она дает детям большую внутреннюю свободу.

Предлагаем описание наиболее используемых в школьной практике приемов данной технологии и иллюстрируем их применение на уроках искусства (музыка):

КЛАСТЕРЫ

«Кластеры» («гроздья») – выделение смысловых единиц текста и графическое их оформление в определенном порядке в виде «грозди». Кластеры могут стать как ведущим приемом на стадии вызова, рефлексии, так и стратегией урока в целом. Делая какие-то записи, зарисовки для памяти, мы часто интуитивно распределяем их особым образом, компонуем по категориям. «Грозди» - графический прием систематизации материала. «Гроздь» может выглядеть так:

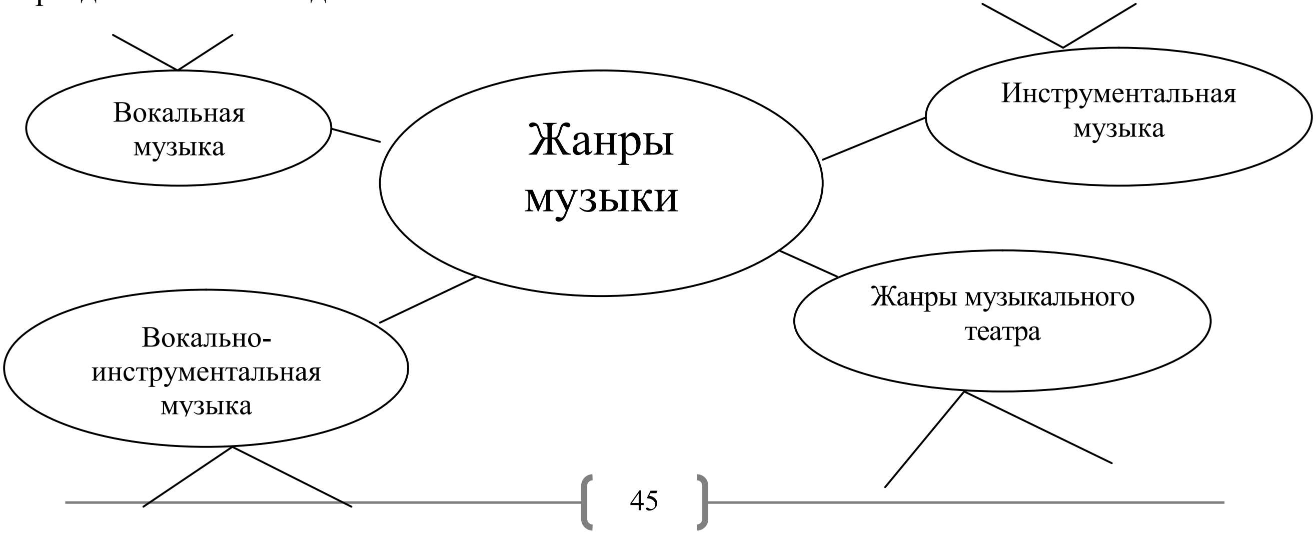

Этот прием имеет большой потенциал на стадии рефлексии: исправление неверных предположений в предварительных кластерах, заполнение их на основе новой информации, установление причинно-следственной связи между отдельными смысловыми блоками. Очень важным моментом является презентация новых кластеров.

ИНСЕРТ

Это маркировка текста значками по мере его чтения (Воган и Эстес, модификация Мередит и Стил).

«v» - уже знал

«+» - новое

«-» - думал иначе

«?» - не понял, есть вопросы

Во время чтения следует рекомендовать учащимся делать пометки на полях, а после этого заполнить таблицу, в которой значки будут заголовками ее граф.

Этот прием работает на стадии осмысления. Для заполнения таблицы ученику понадобиться вновь вернуться к тексту. Таким образом, мы обеспечим вдумчивое, внимательное чтение. Этот прием делает зримым процесс накопления информации, путь от старого знания к новому.

Данные приемы помогают учащимся работать с информационным текстом, делают процесс чтения более осмысленным, помогают выделять основные аспекты в изучаемой информации, формируют умение графически представлять результаты работы с текстом.

Значками можно помечать паузы, логическое ударение, динамические оттенки в партитуре при разучивании песни на уроке музыки.

ВЕРИТЕ ЛИ ВЫ?

Правила игры:

1. У вас на столах лежат листы, на которых начерчена таблица, такая же, как у меня на доске. Цифрами я указала номера вопросов.
2. Я читаю вопросы, которые начинаются со слов «Верите ли вы…»
3. Вы обсуждаете ответы в группах.
4. Если вы верите, то поставьте «+», если нет – «-».

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**

5. Мы ответили на вопросы, но не знаем - верно ли. Чтобы это выяснить, приступим к работе с текстом.
6. Читайте текст, делая пометки на полях («ИНСЕРТ»).
7. Послу прочтения текста вновь возвращаются к вопросам начала урока, но начинать их формулировку надо словами: «Верно ли, что…?». Посмотрим, может быть, наше мнение после работы с текстом изменилось. Значки будете ставить в третьей строке.

Учитель читает вопросы, учащиеся заполняют в группах таблицу, затем учитель заполняет с помощью учащихся аналогичную таблицу на доске.

- По каким вопросам наше мнение не изменилось после работы с текстом?
- Объясните, почему вы так решили?
- По каким вопросам наше ваше мнение изменилось?
- Почему?
- С чем мы сегодня познакомились таким необычным способом?

В технологии развития критического мышления большое место отводится визуальным формам организации материала. Эти формы применяются не только как творческая рефлексия. С помощью предложенных приемов учащиеся пытаются предварительно систематизировать материал, высказывают свои идеи, визуализируя их. Многие приемы работают на смысловой стадии, а некоторые могут стать ведущей стратегией урока.

Помогают ли рисунки, схемы, таблицы размышлять над проблемой? Могут ли они стать помощниками в обучении? Что происходит с нами, когда мы творим? Творчество – возможность взглянуть на проблему со стороны, оно проявляется в необычном способе решения проблемы.

Ценность рисунков и схем на стадии вызова высока, и авторы методики предлагают множество приемов и методов визуальной организации материала, которые могут быть использованы и на уроках музыки.

ПРИЕМ «ВЫГЛЯДИТ, КАК…ЗВУЧИТ, КАК…»

Этот прием направлен на присвоение понятий, терминов. На стадии вызова учащимся предлагается записать в соответствующие графы зрительные и слуховые ассоциации, которые возникают с данным словом или понятием.

Выглядит, как…	**Звучит, как…**

ПРИЕМ «ПЛЮС – МИНУС – ИНТЕРЕСНО»

На стадии вызова работает прием «Плюс – минус - интересно».

Например, нам необходимо выяснить, является ли классическая музыка музыкой будущего. Занесем имеющуюся информацию в следующую таблицу:

+	**-**	**интересно**

На основе этих данных на вопрос не ответить. Явно необходима дополнительная информация. Учащиеся систематизируют свой информационный запрос в виде вопросов и заносят их в третью графу. Теперь таблица выглядит так:

+	**-**	**интересно**

Заполнение таблицы помогает организовать работу с информацией и на стадии осмысления содержания. По ходу чтения текста или прослушивания рассказа учителя новая информация заносится в таблицу, заполняются соответствующие графы. Этот прием можно использовать и на стадии рефлексии.

Данный прием нацелен на актуализацию эмоциональных отношений в связи с текстом. При использовании данного приема информация не только более активно воспринимается (прослушивается, записывается), систематизируется, но и оценивается. Подобная форма организации материала позволяет провести обсуждение, дискуссию по спорным вопросам.

Большое значение в технологии развития критического мышления отводится приемам, формирующим умение работать с вопросами. Только ученики, которые задаются вопросами или задают их, по-настоящему думают и стремятся к знаниям. Уровень задаваемых вопросов определяет уровень нашего мышления.

Таблица «тонких» и «толстых» вопросов может быть использована на любой стадии урока.

«Тонкие» вопросы	**«Толстые» вопросы**
Кто… Что… Когда… Может… Будет… Было ли… Согласны ли вы… Верно…	Дайте объяснение, почему… Почему вы думаете, что… Почему вы считаете, что… В чем разница…

«КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ТАБЛИЦА»

Этот прием особенно полезен, когда предполагается сравнение трех или более объектов или вопросов. Например, на уроке искусства учащиеся заполняют такую таблицу:

Линии сравнения	**Мраморный дворец**	**Казанский собор**
Стиль	Классицизм	Классицизм
Архитектор	А. Ринальди	А. Воронихин
Назначение в прошлом	Особняк князя Орлова	Главный собор города, Музей истории религии и атеизма
Современное назначение	Музей	Действующий собор
Цвет здания	Серый	Коричневый
Чем знаменито	Подарен Екатериной II своему фавориту	Похоронен М. И. Кутузов. Был Музеем истории религии и атеизма

На стадии рефлексии учащиеся презентуют свои таблицы.

«КТО? ЧТО? КОГДА? ГДЕ? ПОЧЕМУ?»

Простой и знакомый прием – таблица «Кто? Что? Где? Когда? Почему?»; таблица заполняется на стадии осмысления по ходу работы с информацией.

Кто?	**Что?**	**Где?**	**Когда?**	**Почему?**
Фридерик Шопен - польский композитор	Революционный этюд	Париж	1831	Во время восстания против русского самодержавия. Композитор узнал о том, что Польское восстание было подавлено русскими войсками и о взятии Варшавы. В Штутгарте Шопен не знал о судьбе своих близких. Известие о том, что родные и близкие люди Шопена не пострадали, композитор получил уже в Париже.

ТАБЛИЦА «З – Х – У»

Этот прием графической организации материала поможет собрать уже имеющуюся по теме информацию, расширить и систематизировать знания по изучаемому вопросу. Таблица «Знаю – хочу узнать – узнал» разработана Д. Огл.

На стадии вызова учитель просит учащихся вспомнить, что они знают о В.А. Моцарте.

Ответы учащиеся заносят в таблицу.

Знаю	**Хочу узнать**	**Узнал**

СИНКВЕЙН

Способность резюмировать информацию, излагать сложные идеи, чувства и представления в нескольких словах – важное умение. Оно требует от ученика вдумчивости и богатого понятийного запаса. **Синквейн** – это стихотворение, представляющее собой синтез информации в лаконичной форме, что позволяет описывать суть понятия или осуществлять рефлексию на основе полученных знаний. Синквейн выражает эмоциональный итог работы учащихся на уроке.

Алгоритм написания синквейна

1 строка	Кто? Что?	1 существительное
2 строка	Какой?	2 прилагательных
3 строка	Что делает?	3 глагола
4 строка	Что автор думает о теме?	Фраза из 4 слов
5 строка	Кто? Что? (новое звучание темы)	1 существительное

Если следовать этим правилам, могут получиться, например, такие синквейны:

- « РЕКВИЕМ»

Скорбный, тревожный.

Посвящает, размышляет, завершает.

Размышления о Боге, жизни и смерти.
Молитва.

- Возрождение

Загадочное, непостижимое.
Волнует, влечет, восхищает.
Она завораживает меня –
Эпоха!

- Вивальди.

Великий, энергичный.
Играет, живет, сочиняет.
Хорошо играет на скрипке.
Виртуоз.

- Петя

Любопытный, храбрый.
Гуляет, спасает, ловит.
Смелый мальчик не боится волка.
Герой.

Литература

Заир – Бек С.И. Развитие критического мышления на уроке: пособие для учителей общеобразоват. учреждений / С.И. Заир – Бек, И.В. Муштавинская. – 2-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 2011.

ОТКРЫТЫЙ УРОК В 5 КЛАССЕ «ПРОЕКТ СУВЕНИР» В РАМКАХ КРУЖКА «ОСНОВЫ ДИЗАЙНА»

Потемкина Е.Л., *учитель изобразительного искусства*
МБОУ «СОШ №27 с углубленным изучением отдельных предметов» НМР РТ

Потемкина Е.Л.

Тип занятия: систематизация и применение знаний.

Образовательная цель: формирование способности обучающихся к новому способу действия.

Развивающая цель: Формирование у детей образа сувенир. Развиватьдизайнерские навыки.

Воспитательная цель: воспитывать любовь к Родине, ее истории в соответствии с государственной программой «Патриотическое воспитание граждан Российской Федерации на 2011-2025 годы».

Задачи: закрепить знания о дизайне, как виде ИЗО искусства, развитие мыслительной деятельности, декоративных и конструктивных способностей; воспитывать эстетический вкус, критическое отношение к действительности; развить интереса к предмету; воспитывать эстетический вкус, критическое отношение к действительности.

Формирование УУД:

Личностные действия: ценить и принимать базовые ценности «родина», «защитник Отечества». Уважение к своей родине, ее символам, гордость, учебно-познавательный интерес к новому материалу, самоанализ и самоконтроль результата.

Регулятивные действия: определять цель учебной деятельности, план выполнения заданий, определять правильность выполненного задания на основе образца, учиться корректировать выполнение задания в соответствии с планом, оценка своего задания, коррекция.

Познавательные действия: уметь добывать информацию из дополнительных источников, ставить проблему и решать ее.

Коммуникативные действия: уметь работать в группе, договариваться друг с другом, участвовать в диалоге, в коллективном обсуждении, слушать и понимать других, аргументировать свое мнение.

Основные понятия: «сувенир», «памятник архитектуры», «дизайн», «коллаж».

Оборудование: интерактивный комплекс, музыкальная запись, стенд, материалы для выполнения задания.

Ход проведения занятия:

Этап занятия	**Действия учителя**	**Деятельность учащихся**	**УУД**
1. Мотивационный этап	- Здравствуйте, ребята. Садитесь. Сегодня прекрасный день. Давайте улыбнемся друг другу, в знак хорошего настроения, и пожелаем мысленно хорошего творческого настроя.	Учащиеся приветствуют друг друга и учителя.	**Регулятивные УУД:** самостоятельно организовывать свое рабочее место.
2. Этап актуализации знаний (1-мин)	**Сегодня у нас занятие в творческой Мастерской «Основы дизайна»** Для того, чтобы определить тему нашего занятия, посмотрим на экран На экране слайд-ролик сувенирной продукции **Ребята, скажите теперь, как называется тема занятия?** **А что конкретно мы будем проектировать?** Затрудняйтесь с ответом. Давайте посмотрим на экран. Сейчас вы точно сформулируйте тему? **Тема занятия «Проект сувенир»** **Цель проекта:** выполнение сувенира средствами дизайна	Действия учителя Дети смотрят презентацию Ответ детей (Сувениры) Ответ детей Дети смотрят презентацию Ответ детей	**Личностные УУД:** ценить и принимать базовые ценности «Родина», «семья», «символ». Уважение к своей родине, ее символам, семье, радость и гордость от того, что мы родились и живем в России. **Коммуникативные УУД:** участвовать в диалоге, высказывать свою точку зрения, оформлять свои мысли в устной речи. **Регулятивные УУД:** определять цель учебной деятельности. **Познавательные УУД:** определять круг своего незнания, самостоятельно делать выводы, перерабатывать информацию.
Этап открытий новых знаний. (2 мин) 1. Вводная часть	**У каждого из вас, наверное, был свой экскурсионный маршрут по Татарстану, где вы приобретали памятные сувениры, для себя и своих друзей?** У меня в руках 4 конверта, которые пришли из Казани. Посмотрим, что на них написано: социальный ***заказ на изготовление сувенира учащимся***	Ответ детей: «Древний Болгар»; «Град-Свияжск»; «Старая Елабуга»; «Тысячелетняя Казань»	**Личностные УУД:** Уважение к своей родине, радость и гордость от того, что мы родились и живем в п.Аршан. **Коммуникативные УУД:** участвовать в работе группы, распределять роли,

2. Постановка проблемы (1мин)	***кружка «Основы дизайна». От кого: Всемирный фонд по охране памятников архитектуры и искусства ЮНЕСКО, фонд «Возрождение» под патронажем госсоветника Минтимера Шаймиева, «Палата ремесел» при президенте РТ*** Письма адресованы каждой из групп, ознакомьтесь с содержимым. *Физкультминутка* **Каждой группе достается один из городов:** «Древний Булгар», «Град-Свияжск», «Старая Елабуга», «Тысячелетняя Казань»	Открывают конверты с заданиями. Дети изучают содержимое конвертов, состоящее из модульных заготовок Выбирают главного дизайнера	договариваться друг с другом, слушать и понимать других **Познавательные УУД:** перерабатывать, систематизировать информацию, выбирать нужную информацию. **Регулятивные УУД:** самостоятельно организовывать рабочее место в соответствии с целью выполнения заданий, определять цель учебной деятельности, план выполнения задания, проявлять творческую активность и самоконтроль.
3. работа в группах (9мин)	Прежде чем приступить к практической работе, напоминаю вам, что сегодня мы работаем в группах. Не забудьте выбрать главного дизайнера и распределитеобязанности. Также напоминаю о правилах ТБ при работе с инструментами и материалами, будьте аккуратными и слаженными в работе Для позитивного настроя нас будет сопровождать красивая песня Бориса Гребенщикова «Город золотой» **Практическая работа в стиле КОЛЛАЖ состоит из 2 этапов:** 1 этап – «наброски проекта» или композиционное размещение; 2 этап – оформление в приеме миксет - медиа (использование разных приемов) **В работе будете использовать полиграфические материалы, в нашем случае это виды достопримечательностей городов.** **Перед** вами лежит заготовка силуэта эмблемы города, которую вы должны будете красиво и правильно оформить. Попробуйте сформулировать проблему, которая возникла перед вами? Как мы будем оформлять? Давайте гармонично распределим	Дети перечисляют основные правила ТБ Размещение объектов на гербе, поиск оптимальных вариантов Распределени е модульных образцов в формате эмблемы, выклейка. Дети дают ответ. Декор образцов:	

	модули, чтобы они создали общую картину. Более мелкие детали распределим на задний план, крупные на первый план, при этом объекты могут загораживать частичнодруг друга. Наиболее значимые объекты можно разместить по центру композиции, а другие составят обрамление картины. На первый план так же можно расположить фигуры людей и предметы.	печатьтрафарета орнамента, краской, обводка контуром деталей.	
4. Работа с эталоном.	- Ребята, по необходимости вы смотрите на экран, где видео ряд изображений наших памятных мест, и корректируете свою работу.		**Познавательные УУД:** систематизировать информацию, выбирать нужную информацию. **Регулятивные УУД:** Самоконтроль и коррекция.
Рефлексия (2 мин)	**Покажите всем Ваш продукт деятельности** – сувенир города **Вспомните цель, поставленную в начале занятия.** Ребята, как вы думаете, мы достигли результата на занятии? Почему так думаете? **Как бы вы оценили свою работу по шкале оценки.** В заключении подведем итоги: Что значит для вас «Сувенир»? Что значит быть «дизайн»? Что значит быть «коллаж»? Что значит памятник архитектуры? В завершение фото на память группы участников дизайн - проекта под песню Бориса Гребенщикова **Домашнее задание:** Создать дизайн - проект «Сувенир Нижнекамска». Сохраняем те же приемы коллажа из полиграфических материалов.	Дети представляют готовое изделие «Проект сувенир» дают оценку своей коллективной работе Дети дают ответ Дети дают ответ	**Личностные УУД:** Уважение к своей родине, ее символам, радость и гордость от того, что мы родились и живем в России в Республике Татарстан **Коммуникативные УУД:** участвовать в коллективном обсуждении, осуществлять контроль. **Познавательные УУД:** выполнять логические операции: сравнивать, синтезировать, классифицировать. **Регулятивные УУД:** способность к преодолению препятствий, оценивать результаты своей и чужой деятельности, самоконтроль, самооценка.

Использованные ресурсы

1. Виртуальный тур: Музей-заповедник «Древний Булгар» ФГБУК Государственный историко-мемориальный музей-заповедник «Град - Свияжск».
2. Карта города Татарстана.

Аудио и видео презентационный материал.

РАБОТА С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ НА ЗАНЯТИЯХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

***Сафина Л.Г.**, учитель изобразительного искусства*
МБОУ «Гимназия №2 им. Баки Урманче» НМР РТ

Сафина Л.Г.

Среди самых интересных и загадочных явлений природы детская одаренность занимает одно из ведущих мест. Проблемы ее диагностики и развития волнуют педагогов на протяжении многих столетий. Интерес к ней в настоящее время очень высок, и это объясняется общественными потребностями. И, прежде всего, потребностью общества в неординарной творческой личности.

Трудно переоценить значение изобразительного искусства и декоративно-прикладного творчества в выявлении одаренности у ребенка. Занятия изобразительным искусством помогают вовлечь ребенка в собственное творчество, активизировать детское мышление, развивать и формировать зрительное восприятие, воображение, фантазию.

Выявление одарённых детей может быть осуществлено с помощью родителей, педагогов предметов эстетического цикла, педагогов других учебных дисциплин, классных руководителей, на основе анализа работы школьного психолога. В данном случае речь пойдёт об одарённости в области художественного творчества и исполнительского мастерства в изобразительном искусстве, через эффективность использования не традиционных художественных материалов и техник.

Работа с нетрадиционными художественными материалами развивает блокированные или слаборазвитые системы восприятия ребенка. Дети на таких занятиях в созданном воображаемом сюжете активно играют с различными предметами - бумагой, кружевом, волшебными красками и лентами, мелкими бусинками. Их не учат рисовать, брать «нужную» краску, лепить по образцу, им дают возможность создавать уникальное личное произведение. Они могут делать то, что в обычной жизни строго запрещено, либо не принято, и позволяют себе расслабиться. Удовлетворяется желание и интерес к разрушительным действиям, выплескиваются отрицательные эмоции, и дети становятся спокойнее. Детские творческие работы являются объективным свидетельством настроения и мыслей ребенка.

Своеобразны и важны не только проявления одаренности, но и пути ее становления. Увлеченность искусством сама не рождается, она создается и программируется учителем. Существуют различные формы работы с одаренными детьми по изобразительному искусству в школе - это прежде всего привлечение их к кружковой или студийной деятельности, индивидуальные занятия, организация персональных выставок и экспозиций в школьной картинной галерее, встречи с художниками, посещение выставок, участие в различных творческих конкурсах, поисковая и исследовательская работа.

В большинстве случаев, благодаря всему этому, в практической деятельности учащиеся, даже не имея особой одарённости и не веря в свои способности, занимаясь рисованием, могут добиться результата, превосходящего все их ожидания. Всё это повышает самооценку учащихся и вызывает уважение сверстников.

Именно поэтому, я считаю, что современные художественные техники, многообразие нетрадиционных художественных материалов способствуют развитию неординарного мышления.

Особенно важна связь рисования и декоративно-прикладного творчества с мышлением ребенка. При этом в работу включаются зрительные, двигательные, мускульно-осязаемые анализаторы. Кроме того, используя нетрадиционные художественные техники, развивается память, внимание, мелкая моторика, происходит постепенное обучение ребенка думать и анализировать, соизмерять и сравнивать, сочинять и воображать. Для умственного развития

детей имеет большое значение постепенное расширение запаса знаний об окружающем мире, что, в свою очередь, влияет на формирование словарного запаса и связной речи у ребенка. Разнообразие форм предметов окружающего мира, различные величины, многообразие оттенков цветов, пространственных обозначений лишь способствуют обогащению мировоззрения ребенка.

В процессе творческой деятельности сочетается умственная и физическая активность ребенка. Чаще всего одаренные дети перегружены дополнительными занятиями, и сохранение их здоровья является первостепенной задачей педагога. На занятиях рисованием с использованием нетрадиционных техник у педагога есть возможность применения здоровьесберегающих технологий. Работы отечественных и зарубежных специалистов свидетельствуют о том, что художественно-творческая деятельность выполняет терапевтическую функцию, отвлекая детей от грустных, печальных мыслей, обид, снимает нервное напряжение, страхи, которым зачастую подвержены одаренные дети.

Развитие творческого потенциала одаренных учащихся предполагает разработку и реализацию специальных программ нового поколения, направленных на развитие инновационной деятельности, информационных технологий. Одной из наиболее удачных технологий, позволяющих осуществлять реализацию инновационной деятельности в работе с одаренными детьми в области изобразительного искусства, является арт-педагогика. Известно, что составляющая термина «арт» акцентирует внимание на изобразительном творчестве. Именно поэтому в процессе работы зачастую используется музыка, вхождение в образ, формообразующие движения, сочинение историй, элементы театрализации, что помогает развивать в одаренном ребенке ценные социальные навыки, способность принятия самостоятельных решений, формирует умение высказывать собственное мнение и выслушивать альтернативное, повышает самооценку и ведет к усилению личной идентичности одаренного ребенка.

Элементы арт-терапии с успехом используются на занятиях с одаренными детьми и способствуют их творческому самовыражению, вызывают у детей положительные эмоции. В процессе творчества ребенок гораздо ярче и нагляднее может проявить себя. Это особенно важно для детей, которые не могут «выговориться», потому что выразить свои фантазии в творчестве легче, чем о них рассказать.

Для методов арт-терапии характерно то, что в центре внимания находится не столько продукт творчества ребенка, сколько конкретная и уникальная личность автора с ее потребностями, мотивами, ценностями и стереотипами. Основные принципы занятий с элементами арт-терапии:

- поддерживать в ребенке его достоинство и позитивный образ «Я»;
- говорить о ситуации, поступке и его последствиях, а не о личности и характере самого ребенка;
- отмечать сдвиги в личностном росте посредством сравнения ребенка с самим собой, а не с другими детьми;
- не применять негативных оценочных суждений, отрицательного программирования;
- не навязывать ребенку способов деятельности и поведения вопреки его желанию;
- применять и одобрять все продукты творческой деятельности ребенка, независимо от содержания, формы и качества.

«Как гимнастика выпрямляет тело, так искусство выпрямляет душу. Познавая ценности искусства, человек познаёт человеческое в человеке, поднимает себя до прекрасного…» писал В.А. Сухомлинский.

УРОК ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В 3 КЛАССЕ
«ВЕСНА. ШУМ ПТИЦ»

Семенова В.П., *учитель изобразительного искусства и МХК*
МБОУ «Большеафанасовская СОШ» НМР РТ

Семенова В.П.

Цель

Формирование умений выражения своего отношения к живой природе через изображение.

Формирование УУД

Личностные:

- воспитывать чувство сострадания и любви к представителям живой природы;
- умения оценивать свои поступки;

Регулятивные:

- закрепить навыки работы с ножницами и бумагой, коллективной согласованной работы над композицией;
- выражать свое отношение в изображении;
- анализировать и оценить свою композицию;

Коммуникативные:

- создание коллективного панно «Весна. Шум птиц»;
- взаимовыручка, взаимопомощь;

Оборудование

Для учителя:

Репродукции картин: Р. Рылова «В голубом просторе», А. Саврасова «Грачи прилетели», И. Айвазовского «Черное море», В. Бакшеева «Голубая весна»; фонограмма П.И. Чайковского «Времена года».

Для учащихся:

Акварельные краски, кисти, цветная бумага, ножницы, клей, белая бумага, прикрепленная к планшету.

Ход урока.

Учитель (под фонограмму «Времена года»)

Чиста небесная лазурь,
Теплей и ярче солнце стало.
Пора метелей злых и бурь
Опять надолго миновало
Гонимы вешними лучами
С крестных гор уже снега
Сбежали мутными ручьями,
На потопленные луга.
Улыбкой ясною природа
Сквозь сон встречает утро года,
Синея блещут небеса.

- Ребята, о чем говорят эти стихи?

Дети. О весне.

У. Вы знаете стихи о весне? Мы с вами встречаем удивительное время года. Каким красивым словом можно заменить слово «весна»?

Д. Пробуждение, радость.

У. Все мы любим это время года. Великие художники, поэты, музыканты воспевали и воспевают его. Какие приметы весны вы знаете?

Д. Птицы прилетают, солнца стало больше, появились ручейки.

У. Сегодня мы выразим свои весенние впечатления на бумаге, создав коллективное панно «Весна. Шум птиц». Для выполнения задания разделимся на две команды. Каждая команда придумает название и выберет двух главных художников. Главные художники будут работать на больших листах ватмана. (Планшеты поставлены так, чтобы ребята не смогли срисовать друг у друга) Прежде чем приступить к работе, поговорим, какого цвета бывает небо?

Д. Голубое, веселое, хмурое, желтое, лиловое.

У. А, настроение?

Д. Какое небо, такое и настроение.

У. Какие облака?

Д. Кудрявые.

У. На что похожи?

Д. На белые кораблики.

У. Не облака, мохнатые бока

Летят над землею, а небо само

Куда-то летит надо мною!

Демонстрируются репродукции картин (слайды)

- Вы можете нарисовать веселое, грустное, хмурое небо. Например, если небо у вас грустное, то можно вспомнить стихи М.Ю. Лермонтова:

Тучи небесные, вечные странники,

Мчитесь вы так же, как я же изгнанники,

С милого севера, в сторону южную.

Если вопросов нет, то приступайте к работе. Сначала листы надо намочить водой; это делается для того, чтобы хорошо впитывалась краска. Такой вид работы называется по – сырому.

Два главных художника работают на больших листах, а остальные в это время методом складывания вырезают птиц.

- Нарисовали небо, теперь посмотрите в окно, и вы увидите верхушки деревьев на фоне неба. Давайте вспомним, какие бывают деревья зимой?

Д. Сжатые, замерзшие.

У. А когда они почувствовали приближение весны?

Д. Вздохнули, начали поднимать ветки-пальцы, руки.

У. А если подул ветер? Как качаются деревья? Ветки имеют характер. Давайте это покажем. Сначала мальчики будут ветром, а девочки – березками, затем девочки – ветром, а мальчики дубами сильными. Дети выполняют задания.

- Вы правильно показали характер веток. Действительно, дубы крепко стоят, а березки качаются, гнутся под ветром. Ветер может быть слабым или сильным, тут можно вспомнить отрывок из сказки А.С. Пушкина:

Ветер, ветер! Ты могуч,

Ты гоняешь стаи туч.

Ты волнуешь сине море,

Всюду веешь на просторе,

Не боишься никого,

Кроме бога одного.

Теперь давайте верхушки деревьев изобразим на нашей картине.

Слышим шум крыльев птиц. Это птицы прилетели из теплых стран. Они возвратились домой, занимают свои березовые и осиновые рощи. Им так хотелось домой. Путь у них был трудный, может кого-то потеряли они во время перелета. Ведь много препятствий было на их пути: браконьеры, жестокие мальчики, война, а может… как в песне поется:

Мне кажется порою, что солдаты

С кровавых не пришедшие с полей,

Не в землю нашу полегли когда – то,

А превратились в белых журавлей.
Они до сей поры с времен тех дальних
Летят и подают нам голоса.
Не потому ль так часто и печально
Мы замолкаем, глядя в небеса.

Я думаю, вы знаете и понимаете эту песню. Ведь у многих из вас прадедушки не вернулись с фронта.

Птицы вернулись, и что же они стали делать? Конечно, они стали «ремонтировать» свои старые гнезда, строить новые. Далеко слышен их громкий крик. Шум птиц.

Из далеких жарких стран
Через море – океан,
Птицы белые летят
Крылья в воздухе свистят.

Мы говорим, птицы – наши друзья, а мы друзья птицам? Что значит быть друзьями птиц?

Д. Делать скворечники, не разрушать гнезда.

У. Раньше птицы вили гнезда вблизи человеческого жилья, а теперь уходят, почему?

Д. Люди их обижают, разоряют гнезда.

У. Теперь мы наклеим вырезанных птиц на картину (фонограмма) Прикреплять будем согласно нашей задумке, осмысленно, выбирая каждое место. После выполнения работы каждая команда расскажет о своей композиции. (Не забудьте сочинить сказку или рассказ, оценить свою работу и работу другой команды).

Рефлексия

- о чем мы говорили на уроке, чему научились, какие выводы сделаете для себя, кем вы будете птицам, какие будут ваши действия по отношению к птицам? Изменилось ваше отношение к друзьямприроды и каким образом?

Домашнее задание. Сделать что-нибудь полезное, доброе птицам.

МЕЖПРЕДМЕТНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ – НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ. (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

Кузьмина Г.А.*, учитель русского языка и литературы*
Пшеворская С.Г.*, учитель музыки*
МБОУ «Гимназия № 25» НМР РТ

Всё, что находится во взаимной связи,
должно преподаваться в такой же связи.
Ян Амос Коменский

Интеграция-необходимое условие учебного процесса в современной школе. Технология интегрированного обучения устанавливает внутрипредметные и межпредметные связи. Интегрированный урок является эффективным средством реализации метапредметного подхода, заложенного в системе ФГОС. Формирование нравственно-активной личности - главная задача обучения и воспитания учащихся на уроках литературы и музыки.

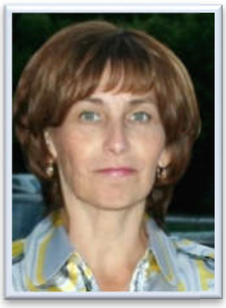

Кузьмина Г.А.,

Пшеворская С.Г.

Учителю необходимо построить урок так, чтобы ребята не просто овладели знаниями, но и смогли прикоснуться к слову мастера, увидеть и почувствовать его красоту и найти нравственные ориентиры для своего жизненного пути. Уроки литературы А.Твардовский определил как уроки «нравственного прозрения». Это уроки постижения в процессе анализа классической и современной литературы таких категорий, как

честность, трудолюбие, совестливость, доброта, преданность, верность долгу. Литература учит тому, как надо жить и каким надо быть. И задача учителя – помочь ученикам постичь это. Решению этих задач во многом помогает интеграция учебных предметов. Такие виды искусства, как живопись, музыка и литература, тесно взаимосвязаны. Слияние искусств, их взаимное дополнение способствует более глубокому, эмоциональному раскрытию художественного образа учащимися. Ученики становятся более самостоятельными в своих суждениях, имеют свою точку зрения и умеют её отстаивать. Думающий и чувствующий человек – это и есть тот человек, воспитать которого мы стремимся.

Мы разработали серию интегрированных уроков литературы и музыки «Это Родина моя». В методической разработке представлены уроки, которые являются нетрадиционными по форме проведения: урок-путешествие, урок-размышление, урок-концерт, урок-наблюдение, урок творческого поиска, урок-мультимедиа. Задача данных уроков – приобщить учащихся к обсуждению вопросов нравственности, морали, душевного здоровья личности, создать комфортные условия для нравственного самосовершенствования и творческой самореализации каждого ученика. Музыка при изучении литературных произведений помогает сформировать у ребят многогранное представление о разных явлениях мира, позволяет ставить в широком контексте вечные вопросы о смысле жизни, о добре и зле, о смерти и бессмертии. Музыку можно использовать при изучении как поэтических, так и прозаических произведений. Предлагаем ребятам послушать музыку и постараться уловить её характер, изменения и попытаться передать свои ощущения, чувства, ассоциации.

На уроке – размышлении о взаимоотношениях А.С. Пушкина и Н.Н. Гончаровой «Моя Мадонна – «чистейшей прелести чистейший образец…» «окунаемся» не только в прекрасный мир пушкинской поэзии, но и в прекрасный мир музыки. Слушаем романсы на стихи А.С.Пушкина в исполнении учителя музыки и учащихся. Читаем письма поэта под музыку П.И. Чайковского. Инсценируем эпизод встречи героев в значительные для них минуты жизни. Этот урок – размышление о человеческих чувствах, о любви. Эта тема имеет огромное значение для ребят. Они сами, возможно, влюбляются впервые.

Урок – концерт по творчеству Н. Рубцова («Он был поэт…») является окном в большой мир Поэзии, без которой немыслима жизнь современного культурного человека. Поэзия Н.Рубцова настраивает душу человека на волны добра и участия к людям, зовёт к совестливости и сострадательности. В стихах поэта можно найти и кровную связь с природой, и любовь к истории Родины, и философские размышления над жизнью. На уроке звучат песни на стихи Н.Рубцова, отрывки из воспоминаний.

Уроки, посвящённые устному народному творчеству, призваны дать учащимся представление о том, каким бесценным наследием одарили нас наши предки. У всякого народа песня – самое искреннее выражение души и судьбы. На интегрированном уроке «Русские народные песни как отражение истории жизни русского народа» звучат русские народные песни в исполнении фольклорного ансамбля гимназии, ребята разыгрывают целый спектакль (здесь и ряженые, и скоморохи, и Петрушка).

На уроке литературы в 10 классе (в рамках семинара «Пути индивидуализации и воспитания учащихся в условиях гимназии») «Всё во мне – и я во всём…» (Любовь в жизни и творчестве Ф.И. Тютчева) знакомим учащихся с любовной поэзией Ф.Тютчева. В ходе урока звучат романсы на слова Ф.Тютчева («Весенние воды» С.Рахманинова, «Я очи знал…» Е.Кочубей). И хочется верить, что разговор о поэзии Ф.Тютчева позовёт человека с утончённой душой к сборнику его стихов, и он найдёт в нём строки, созвучные своему настроению.

Какая власть сравнится с властью их?
Друг с другом мы через слова и звуки
Сближаемся…Блаженство, радость, муки,
Любовь, вражду – всё облекаем в них…

На уроке внеклассного чтения «Путешествие в царство Берендея» мы совершаем с ребятами путешествие в мир книг М.Пришвина, мир единения человека и природы. Учимся видеть в обычном – необычное, в обыденном – чудесное и волшебное. Отправляемся за

чудесами по лесным и луговым тропинкам, отдыхаем на волшебной поляне. Помогают нам во время путешествия прекрасные картины природы русских художников, музыка П.И.Чайковского из цикла «Времена года», отрывки из произведений М.Пришвина, стихи поэтов. В «Лесной капели» М.Пришвин пишет: «Я переполнен счастьем, мне хочется открыть всем глаза и возможность для человека жить прекрасно…»

В 8 классе проводим урок по страницам рассказа К.Г.Паустовского «Телеграмма» («За добро плати добром!»). Говорим с ребятами о том, что на белом свете есть слова, которые мы называем святыми. И одно из таких слов – слово «мама». Это слово несёт в себе тепло – тепло материнских рук, материнского слова, материнской души. Слушаем песни о маме в исполнении учителя и учащихся. «Будь человеком! За добро плати добром!» - говорит автор рассказа. Добрые дела нужно спешить совершать, иначе может быть поздно. Завещанием потомкам звучат строки писателя: «Мне хочется хотя бы маленькой, но светлой памяти о себе. Такой же слабой, как мимолётная улыбка. Улыбнитесь мне напоследок. Я приму эту улыбку как величайший и незаслуженный дар и унесу её с собой в тот непонятный мир, где нет ни болезней, ни печали, ни воздыхания, но жизнь бесконечная». Своим ярким и неповторимым творчеством К.Паустовский заслужил улыбку.

Также под нашим руководствомбыла написана научная работа «Русский свадебный обряд», в которой свадебный обряд был рассмотрен как особый жанр фольклора. Большое внимание было уделено свадебным песням и исследованию, как русский свадебный обряд отразился в произведениях русских писателей и композиторов.

«У каждого человека свои звёзды», - гласит пословица. Свои звёзды должны быть и у учащихся. В силах педагога помочь найти их и научиться сверять с ними собственный жизненный путь. Подводя итоги, необходимо ещё раз подчеркнуть, что интеграция предметов способствует общему развитию ребёнка и более глубокому изучению тем, помогает формированию целостной картины мира у детей, пониманию связей между явлениями в природе, обществе и в мире в целом. В.А. Сухомлинский считал, что нужно знакомить ребят с каждым предметом в его связи с другими, «открыть его так, чтобы кусочек жизни заиграл перед детьми всеми красками радуги».

УЧИМСЯ, ИГРАЯ

Шутова Е.В., *учитель музыки*
МБОУ «Гимназия №25» НМР РТ

Шутова Е.В.

О роли музыки в воспитании и формировании личности говорилось очень много. Ещё древние греки утверждали, что музыка служит средством для очищения и возвышения души. Современного ребёнка окружает богатый мир звуков, который создают, прежде всего, телевидение, интернет, радио, кино. Музыкальные вкусы и предпочтения младших школьников формируются на основе слушания современной поп-музыки. Они слушают музыку, доступную и недоступную их пониманию, близкую и интересную по тематике, а также музыку, рассчитанную на взрослых. Классика для детей, да и для их родителей, сейчас - как музыка с другой планеты. Поэтому дома классическую и народную музыку слушают единицы. Урок музыки в школе становится важным, зачастую, единственным средством приобщения детей к миру большого музыкального искусства.

Процесс приобщения детей к тайнам высокого музыкального искусства - очень непростой. Свои сокровища музыка открывает не сразу. «К ней надо сначала привыкнуть», - заявлял в свое время В.Ф. Одоевский, современник Глинки. Именно в младшем возрасте необходимо пробудить в ребенке интерес к музыке, научить его понимать и сопереживать ей. Мир

маленького ребенка – это хрупкий сосуд, который, начиная с первого класса, необходимо заполнять хорошей музыкой.

Восприятие музыки - сложный процесс, требующий от человека внимания, памяти, развитого мышления, разнообразных знаний. Чтобы облегчить этот процесс, необходимо применять на уроках музыки игровые приёмы. Творческие задания (игры, соревнования, импровизации, блиц-опросы, забавные истории, стихи) во всех видах музыкальной работы с детьми развивают их музыкально-творческие способности, инициативу и самостоятельность. Игры вызывают у ребёнка зрительную, слуховую и двигательную активность, тем самым, расширяя музыкальное восприятие в целом.

Работая учителем музыки в начальных классах, моя методическая «копилка» обогатиласьразличными приёмами, основанными на игровых, соревновательных, проблемных принципах. Вот несколько примеров.

Хоровод

Под музыку дети знакомятся с хороводными движениями. Взявшись за руки, не спеша, в характере музыки двигаются по кругу. Главная задача – «выдерживать шаг», не наступать друг другу на ноги, слушать внимательно музыку. Далее предлагается детям исполнить и другие фигуры хоровода. Учитель, в роли ведущего, описывает в движении змейку, улитку. Впоследствии можно выстроиться в две, три цепочки, а в роли ведущих становятся сами дети.

Рисование картинок

Учащиеся два-три раза слушают незнакомое произведение. Учитель предварительно не сообщает название произведения, тем самым не давая установку на его восприятие. Когда произведение уже будет у ребят на слуху, предложить им нарисовать картинку, которая возникла у них в воображении при восприятии музыки. Такой приём пробуждает творческую инициативу детей, они сами постараются охарактеризовать музыку и придумать своё название. И тем интереснее потом будет сравнить их творения с композиторским замыслом, когда учитель сообщает название произведения.

Ритмическое эхо

Учитель отхлопывает различные ритмические фигуры. Прослушав их, учащиеся повторяют эти фигуры всем классом. Затем место ведущего занимает любой желающий ученик. Выполнять это упражнение можно под любую ритмичную музыку.

Дирижёр

Выбирается один ученик – дирижёр. Весь класс мерно хлопает в ладоши, а тот, на кого укажет дирижёр, поднимается и чётко проговаривает: «Я солист, пою один, сам себе я господин». Дирижёр, с помощью жестов, может показать ускорение и замедление темпа, изменение громкости звучания и т.д.

Ива-тополь

В процессе этой игры развиваетсяумение различать на слух звуки высокого, среднего и низкого регистров. Детям предлагается изобразить «тополь» и «иву». Когда услышат низкие звуки - принимается поза «ивы». (Руки, голова опущены, туловище наклонено.) Если высокие звуки - позу «тополя». (Руки и голова вверх, спина прямая.) Для усложнения задачи, можно поиграть с закрытыми глазами, дать послушать звуки среднего регистра, двух разных регистров одновременно. Дети сами находят нужную позу.

Разыграй песню

Во время исполнения песни классом, предложить желающим детям изобразить её главных героев. Игра, «вхождение» в образы героев песен с использованием соответствующих движений и мимики представляют большой интерес у детей младшего школьного возраста.

Догадайся, кто поёт

Разучивается и исполняется песня-игра Е. Тиличеевой «Догадайся, кто поёт». Эта игра способствует развитию тембрового слуха, умению импровизировать, петь сольно и в ансамбле. Дети, по очереди, выходят, отворачиваются и угадывают на слух голоса друг друга. Для усложнения задачи, учащимся предлагается умышленно изменить свой голос, что делает процесс игры ещё более интересным.

Регистры

Слушая стихотворение Н. Кончаловской, дети сами находят звуки высокого, среднего и низкого регистров на фортепиано.

У рояля много клавиш!
Ты их всех звучать заставишь.
В крайних слева бас гудит,
Будто он всегда сердит.
В крайних справа звук высок,
Будто птичий голосок.
В средних клавишах как раз,
Тот же голос, что у нас.

Далее учащимся предлагается изобразить различных персонажей - птичку, медведя, комара, человека и др. Извлекая звуки разных регистров на фортепиано, они находят соответствующие, на их взгляд, интонацию и регистр.

Крещендо

В процессе игры происходит закрепление музыкального понятия «крещендо», обозначающее постепенное нарастание звучности. Разучивается следующее стихотворение:

Я молчу, молчу, молчу.
Я терплю, терплю, терплю, терплю.
Я ворчу, ворчу, ворчу,
А потом как закричу!

Далее учащимся предлагается произнести стихотворение с постепенным нарастанием звучности. Можно усложнить задание и произнести его в обратном порядке.

Видеоклип

Чтобы преодолеть слуховую пассивность детей и сделать процесс слушаниябодее интересным, учащимися выполняется задание: придумать видеоклип на музыку. Движения под музыку помогают лучше почувствовать общий характер произведения, темп исполнения и динамические оттенки.

Музыкальный конструктор

Это упражнение развивает у учащихся умение различать форму музыкального произведения, передавать структуру, состоящую из повторяющихся элементов в виде условного изображения. Учащимся предлагается прослушать музыкальное произведение и, с помощью различных геометрических фигурок, выложить его форму в той последовательности, которая соответствует строению музыки.

Музыкальный эрудит

Класс делится на команды. Учитель называет букву, на которую каждой команде нужно назвать как можно больше слов, связанных с музыкой (ноты, термины, названия произведений, фамилии композиторов и т.д.) За каждый правильный ответ команде начисляется 1 балл. В конце игры подсчитывается количество баллов и объявляется команда - победитель.

Танец сидя

Участники игры сидят на стульях. Выбирается ведущий из учеников, желающих себя выразить. В ходе слушания или исполнения песни повторяют движения за ведущим, который сидит в центре класса или круга.

Собери инструмент

Игра-головоломка «Пазл». Учащимся необходимо собрать картинку с изображением разных музыкальных инструментов (инструменты симфонического оркестра, оркестра русских народных инструментов). Можно устроить соревнование по группам или индивидуально, предложить рассказать о том инструменте, который оказался на их картинке.

ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА МИЛЛИ МӘГАРИФ ТОРЫШЫ 2016-2017 НЧЕ УКУ ЕЛЫ

Сабирова Гөлүсә Мөхәмәтхәсән кызы, Исмәгыйлева Резедә Раиф кызы,
Түбән Кама муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф идарәсеметодистлары

Телләр үлми! Үлә бары телен җуйган халыклар...
Рәфыйк Юныс

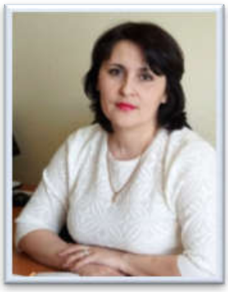

Сабирова Г.М., Исмәгыйлева Р.Р.

Тел –милләтнең үзаңын билгеләүче төп күрсәткеч. Телне белү – милли үзаңга ия булуның төп факторларының берсе.

Телне белү һәм телне өйрәтү Түбән Кама муниципаль районы мәктәпләрендә ничек куелган соң?Татарстан Республикасының дәүләт телләре турындагы Закон нигезендә татар теле һәм әдәбияты дәресләре муниципаль районның барлык мәктәпләрендә дә укытыла.

Түбән Кама муниципаль районында барлыгы 60 белем бирү оешмасы эшләп килә.Әлеге учреждениеләрдә 28 585 укучы белем ала.

Милли состав

Милләтләр	Укучылар саны	%
Руслар	11810	42,7%
Татарлар	10057	36,3%
Чувашлар	427	1,5%
Башкортлар	88	0,3%
Украиннар	65	0,2%
Таджиклар	96	0,3%
Әзербәйҗаннар	66	0,2%
Үзбәкләр	67	0,2%
Башка милләтләр	269	1,2%
Катнаш гаиләләр	4727	17,1%

2016-2017 нче уку елында 7 милли мәктәптә 2097 (2015-2016 нчы уку елында – 2077) укучы туган телдә белем ала.7 милли мәктәпнең 2 се – татар гимназияләре, 3 се – урта, 2 се – төп мәктәпләр. 1 се – 34 нче чуваш гимназиясе. Төбәгебездә туган телдә белем алу 31,7 % тәшкил итә (2015-2016 нчы уку елында – 31,3%). ТР буенча әлеге күрсәткеч – 43%.

Туган телдә белем алу күрсәткечләре

	Уку елы				
	2012-2013	**2013-2014**	**2014-2015**	**2015-2016**	**2016-2017**
Татар милләтле укучылар исәбе	10868	10669	9987	9800	10057
Туган телдә белем алучы укучылар саны	2934	3054	2997	3087	3189
%	**27**	**28,6**	**30**	**31,3**	**31,7**

Туган телдә белем бирүче мәктәпләр, аларда белем алучы укучыларның киләсе 4 елга якынча исәбе:

М. Җәлил исемендәге 1 нче гимназия – 358 укучы, (356,365,365,376);

Б.Урманче исемендәге 2 нче гимназия – 1155 укучы, (1155,1191,1164,1189);

Кызыл Чапчак мәктәбе - 8 укучы, (5,3,1,0);
Шәңгәлче мәктәбе – 74 укучы, (77,87,93,98);
Югары Чаллы мәктәбе – 97 укучы,(98,94,88,78);
Каенлы мәктәбе - 91 укучы, (90, 90, 90, 85);
Түбән Уратма мәктәбе - 72 укучы, (75, 67, 61, 63).

Әйтергә кирәк, соңгы елларда татар сыйныфларын ачу өстендә максатчан эш алып барыла: балалар бакчаларының чыгарылыш төркемнәре җыелышларында татар теле укытучылары чыгышлар ясыйлар, видеодәресләр, мастер-класслар үткәрәләр. Максат бер – татар сыйныфларына укучыларны юнәлтү.

1 нче татар сыйныфлары турында мәгълүмат

№	Белембирү оешмасы	2015-2016 нчы уку еллары		2016-2017 нче уку елы		2017-2018 нче уку елына **якынча** мәгълүмат	
		Татар сыйныф-лары саны	Укучы-лар исәбе	Татар сыйныф-лары саны	Укучылар исәбе	Татар сыйныф-лары саны	Укучы-лар исәбе
1	1 нче гимназия	2	46	2	47	2	50
2	2 нче гимназия	5	126	4	128	5	125
3	2 нче мәктәп	-	-	-	-	1	25
4	7 нче мәктәп	1	26	1	25	1	25
5	8 нче мәктәп	1	25	1	25	1	25
6	10 нчы мәктәп	1	28	1	22	1	25
7	14 нче лицей	1	28	1	25	1	25
8	16 нчы мәктәп	1	30	1	25	1	25
9	19 нчы мәктәп	1	24	1	18	1	20
10	22 нче гимназия	1	30	1	27	1	25
11	25 нче гимназия	1	26	-	-	1	25
12	26 нчы мәктәп	-	-	-	-	1	25
13	27 нче мәктәп	-	-	-	-	1	25
14	28 нче мәктәп	-	-	-	-	1	25
15	29 нчы мәктәп	1	24	1	27	1	25
16	31 нче мәктәп	1	26	1	27	1	25
17	33 нче мәктәп	1	28	1	25	1	25
18	Каенлы	1	15	1	9	1	9
19	Кызыл Чапчак	1	1	-	-	-	-
20	Түбән Уратма	1	9	1	4	1	7
21	Шәңгәлче	1	9	1	14	1	13
22	Югары Чаллы	1	11	1	6	1	6
	Барлыгы	**23**	**512**	**20**	**454**	**26**	**580**

Рус мәктәпләрендәге татар класслары

№ п/п	Белем бирү оешмасы	Сыйныфлар саны	Сыйныфлар	Укучылар саны
1	5 нче мәктәп	1	4	21
2	7 нче мәктәп	4	1,2,3,4	103
3	8 нче мәктәп	6	1,2,3,4,5,8	139
4	10 нчы мәктәп	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9	232
5	14 нче лицей	8	1,2,3,4,5,6,7,8	191
6	15 нче мәктәп	1	9	25
7	16 нчы мәктәп	4	1,2,3,5	97
8	19 нчы мәктәп	4	1,2,3,7	87
9	20 нче мәктәп	4	1,4,5,9	48
10	22 нче гимназия	3	1,2,3	80

11	25 нче гимназия	1	2	25
12	29 нчы мәктәп	2	1,2	52
13	31 нче мәктәп	8	1,2,3,4,5,6,7,9	194
14	33 нче мәктәп	2	1,2	51

2013-2014 нче уку елыныннан Татарстан Республикасында белем алучы барлык укучы мәҗбүри рәвештә татар теленнән бердәм республика тестын тапшырды. Әлеге сынау укучыларда, аларның ата-аналарында татар телен өйрәнүгә җитди караш формалаштырырга ярдәм итте. Укучыларның белемнәрен тирәнәйтү, педагогларның осталыкларын үстерү максатыннан, әлеге юнәлештә дә байтак эш башкарылды. 2015-2016 нчы уку елында татар теле укытучыларының педагогик остаханәсе нәкъ менә бердәм республика тестын уңышлы тапшыру, ягъни укучыларның белемнәрен тирәнәйтү йөзеннән оештырылды.

2015-2016 нчы уку елында бердәм республика тестын 2433 укучы башкарды. Уртача билге – 3,5. 2014-2015 нче уку елы белән чагыштырганда, уртача билгенең 0,03 кә үсеше күзәтелә (2014-2015 нче уку елында уртача билге – 3,47). Түбән Кама муниципаль районы мәктәпләре арасында түбәндәге белем бирү оешмалары 100% өлгереш белән тест эшен башкарды: гимназия №1, гимназия-интернат №13, лицей №24, 5 нче мәктәп, Кама Аланы №1, Колмакчы, Кызыл Чапчак, Түбән Уратма, Прости, Югары Чаллы, Каенлы мәктәпләре. Узган уку елы белән чагыштырганда, өлгерешнең 2,6% артуы күзәтелә (2014-2015 нче уку елында “2” саны - 234).

2016-2017 нче уку елында да БРТ әзерлеккә юнәлтелгән педагогик остаханәләр үз эшен дәвам итте. Остаханәләрнең уңышлы оештырылуы, эш нәтиҗәсе БРТ күрсәткечләренең яхшыруы белән аңлатыла.

2016-2017 нче уку елында БРТ күрсәткечләре

Уку елы	Укучылар саны	“5”	“4”	“3”	“2”	Өлгереш	Сыйфат	Уртача билге
2013-2014	2576	285	952	1070	269	89,56	48,02	3,49
2014-2015	2508	276	851	1147	234	90,7	44,9	3,47
2015-2016	2433	335	712	1223	164	93,3	43,03	3,50
2016-2017	2467	378	910	1017	164	93,4	52,2	3,61

Әлеге таблицадан шуны әйтергә була: 2015-2016 нчы уку елы белән чагыштырганда, уртача билгенең 0,1% ка үсеше күзәтелә. Сыйфат һәм өлегрештә дә уңай якка үзгәрешләр бар: сыйфат 9,17 %ка, өлегреш 0,1 %ка арткан. Кызганычка каршы, “2”леләр саны үзгәрешсез, ләкин укучыларның саны узган уку елы белән чагыштырганда 34кә күбрәк икәнен исәпкә алсак, 0,1%ка уңай аерма күзәтелә.

2016 нчы елда 9 нчы сыйныф укучылары 4 фән буенча дәүләт йомгаклау аттестациясен тапшырды. Шуларның 2 се – теләк бунча сайланган предметлар. Белем бирү оешмаларыннан 45 укучы татар теле һәм әдәбиятыннан имтихан тапшырырга җөрьәт итте. Нәтиҗәләр түбәндәгечә:

2016 нчы елда ТДИ (ОГЭ) нәтиҗәләре

Төркем	Башкардылар	Уртача билге
Татар классларында белем алучылар	16	3,69 (ТР-3,69)
Татар төркемнәрендә укучылар	3	4,67 (ТР-3,97)
Рус төркеме укучылары	12	3,42 (ТР-3,95)
Барлыгы	31	3,9 (ТР-3,8)

2016-2017 уку елында БРТ әзерләнү буенча, Ә.З. Рәхимов технологиясен тормышка ашыруга корылган педагогик остаханәләр планга кертелде. Боерык, план, исемлекләр электрон идарә аша белем бирү оешмаларына җибәрелде.

- Боерык №452, 03.10.2016 (Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясе), 31 нче мәктәп;
- Боерык №453, 03.10.2016 (рус төркемнәрендә белем алучы 9 нчы сыйныф укучыларын БРТ әзерләү), 8 нче мәктәп;
- Боерык №460, 05.10.2016 (татар төркемнәрендә белем алучы 9 нчы сыйныф укучыларын БРТ әзерләү), 27 нче мәктәп;
- Боерык №463, 10.10.2016 (татар мәктәпләрендә, сыйныфларында белем алучы 9 нчы сыйныф укучыларын БРТ әзерләү), 2 нче гимназия.

Педагогик остаханәләрнең җитәкчеләре –муниципаль методик берләшмә җитәкчеләре Габдуллина К.Т., Насыйбуллина Д.Ф. һәм 2 нче гимназиянең татар телеһәм әдәбияты укытучысы Газизуллина Ә.Г.

Шулай ук 2016-2017 нче уку елыннан укучыларны олимпиадага әзерләү буенча ресурс үзәкләр булдырылды:

- Б. Урманче исемендәге 2 нче гимназия (татар мәктәпләрендә, сыйныфларында эшләүче татар теле һәм әдәбияты укытучылары);
- 5 нче мәктәп (татар төркемнәрендә белем бирүче татар теле һәм әдәбияты укытучылары);
- 13 нче гимназия-интернат (рус төркемнәрендә укытучы педагоглар).

Укытучыларның педагогик компетентлыгын арттыру максатыннан, даими рәвештә төрле дәрәҗәдәге семинарлар үткәрелеп килә. 2016 нчы елда 1 нче һәм 2 нче гимназияләрдә Мәгарифне үстерү институтының милли лабораториясе методисты Мозафарова М.Г. җитәкчелегендә регионара семинарлар оештырылды. Семинарга Башкортстан республикасының Бишбүләк районы Ает мәктәбе укытучылары, Алабуга, Менделеевск, Тукай, Зәй, Яңа Чишмә районнары методистлары, укытучыларычакырылды. 2017 нче елда 31 нче мәктәп нигезендә Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясен өйрәнүгә корылган педагогик остаханәгә йомгак итеп республикакүләм семинар үткәрелде

Татар теле һәм әдәбияты укытучыларының күпчелеге матбугат аркылы белемнәрен күтәрү өстендә актив эш алып баралар, матбугат битләрендә эш тәҗрибәләре белән уртаклашалар. 2015- 2016, 2016-2017 нче уку елларында “Мәгариф”, “Гаилә һәм мәктәп”, “Мәгариф. Татар теле” журналларына күмәк рәвештә язылу оештырылды. Әлеге журналларны укытучыларга таратуда җаваплылыкны 5 нче, 20 нче мәктәпләр, 13 гимназия-интернат үз өстенә алды.

Сәләтле балалар үсешен булдыру юнәлешендә укучылар өчен төрле дәрәҗәдәге олимпиадалар оештырыла. Әлеге юнәлештә татар теле укытучыларының максатчан эшчәнлекләре укучыларның уңышлары белән билгеләнә. 2009-2010 нчы уку елында милли олимпиадаларда 5 призлы урын булса, 2015-2016 нчы уку елында 21 укучы призлы урынга лаек булды. 2016-2017 нче уку елында гарәп, төрек телләреннән алынган алдынгы урыннарны кертеп, татар мәктәпләрендә укучы балалар өчен оештырылган рус теле һәм әдәбияты укучылары нәтиҗәләре белән 25 призлы урын билгеләнде.

Алдынгы укытучыларны барлау нияте белән, Түбән Кама муниципаль районында “Ел укытучысы” Бөтенроссия бәйгесенең муниципаль туры үткәрелә. 2016-2017 нче уку елында әлеге конкурста 18 татар теле һәм әдәбияты укытучысы үзара көч сынашты. Нәтиҗәдә 27 нче мәктәпнең татар теле һәм әдәбияты укытучысы Александрова А.И., 26 нчы мәктәп укытучысы Сәйфетдинова Ф.Х., 10 нчы мәктәп педагогы Шәмсетдинова Л.Ә. алдынгы урыннар яулады. Александрова А.И. “Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты укытучысы” Бөтенроссия бәйгесендә “Укытучы-иҗатчы” номинациясендә җиңүче дип билгеләнде.

Иң яхшы укучыларны билгеләү максатыннан, ТРда төрле дәрәҗәдәге грантлар да гамәлгә кертелде. 2015-2016 нчы уку елында түбәндәге укытучылар грантка ия булдылар:

№п/п	Укытучының Ф.И.О.	Белем бирү оешмасы	Грант
1.	Бәдгыева Э.Д.	31 нче мәктәп	ПНПО

2.	Фәттахова И.И.	13 нче гимназия	ПНПО
3.	Масаллимова М.М.	32 нче гимназия	ПНПО
4.	Насыйбуллина Д.Ф.	8 нче мәктәп	укытучы-мастер
5.	Мифтахова Э.Ф.	14 нче лицей	укытучы-мастер
6.	Шәмсиева Җ.М.	32 нче гимназия	укытучы-мастер
7.	Ибраһимова Э.Г.	31 нче мәктәп	укытучы-мастер
8.	Лотфуллина Г.Г.	10 нчы мәктәп	укытучы-мастер
9.	Хәмизова В.Т.	7 нче мәктәп	укытучы-мастер
10.	Хуҗанбердиева Ч.Т.	35 нче лицей	укытучы-эксперт
11.	Хәйруллина Г.Р.	1 нче гимназия	укытучы-эксперт
12.	Зарипова Ә.Г.	2 нче гимназия	укытучы-эксперт

2016-2017 нче уку елында грантка ия булучы укытучылар

№п/п	Ф.И.О.	Белем бирү оешмасы	Грант
1.	Насыйрова М.С.	14 нче лицей	өлкән укытучы
2.	Нәбиуллина Р.Х.	31 нче мәктәп	өлкән укытучы
3.	Александрова А.И.	27 нче мәктәп	укытучы-мастер
4.	Гыймранова З.М.	25 нче гимназия	укытучы-мастер
5.	Хуҗанбердиева Ч.Т.	35 нче лицей	укытучы-эксперт
6.	Зарипова Ә.Г.	2 нче гимназия	укытучы-эксперт
7.	Гәрәева Г.Ш.	Кама Аланы 2 нче мәктәбе	укытучы-эксперт

Түбән Кама муниципаль районында төрле милләтләр үсешенә, аларны саклауга аеруча игътибар бирелә. Шул максаттан белем бирү оешмаларында ел саен Халыкара туган тел көненә багышланган әдәби-музыкаль кичәләр, фестивальләр, викториналар һәм башка чаралар үткәрелеп килә. Әлеге чараларда шәһәребездә эшләп килүче 11 милли оешма катнашында уза. Чараларда тамашачылар игътибарына татар, рус, башкорт, керәшен, чуаш, әзербәйҗан, әрмән, үзбәк, таджик, немец, украин милләтләренең сәнгате, мәдәнияте тәкъдим ителә: җырлар яңгырый, шигырьләр укыла, биюләр башкарыла. Бәйрәмдә кунак булып “Аксакаллар” шурасы әгъзалары, “Кама таңнары” әдәби берләшмәсе вәкилләре катнаша.

Әдәбият өлкәсендә яшь талантларны үстерү, аларга беренче адымнарын ясарга ярдәм итү - милли мәгарифнең бурычы. Шул максаттан, шәһәребездә 1998 нче елдан бирле Р.И. Вәлиев премиясенә яшь язучылар бәйгесе үткәрелеп килә. 19 нчы ел эчендә каләм тибрәтүчеләр бәйгесендә 1737 укучы катнашты.Әлеге елны бәйгедә катнашкан 59 укучының 22 се II турга үтте. Шулар арасыннан җиңүче, призерлар һәм номинантлар билгеләнде.

Татар халык, классик, заман җырларын популярлаштыру, сәләтле балаларны ачыклау һәм аларның үсеше өчен шартлар тудыру, татар теленә, татар халкының композиторларына, шагыйрьләренә һәм аларның әсәрләренә карата мәхәббәт тәрбияләү максатыннан, ел саен шәһәребездә Бөтендөнья татар конгрессы ярдәме белән “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесе үткәрелә. Җыр бәйгесендә һәр ел меңнән артык бала катнаша. Сайлап алу турында уңай нәтиҗәләргә ирешкән хор коллективлары, ансамбльләр йомгаклау кичәсенә чакырыла, Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама бүлеге рәисе Р.М. Ганиев тарафыннан тантаналы рәвештә бүләкләнә. Әйтергә кирәк, “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесендә катнашу белем бирү оешмалары өчен зур стимул булып тора. Җиңү бәхетенә ирешкән

мәктәпләр акчалата бирелгән премия хисабына милли костюмнар тектерә. Алар мәктәп күләмендә генә түгел, муниципаль дәрәҗәдә үткәрелә торган чараларның йөзе булып тора.

Йомгак ясап, шуны әйтәсе килә: Түбән Кама муниципаль районы мәгариф идарәсе милли мәгариф торышын үстерүгә зур җаваплык белән карый. Туган телебезнең торышы, аны саклап калу һәм үстерү, халкыбызның иң күркәм сыйфатларын кулланып, балаларга тәрбия бирүдә максатчан эш алып бара.

ИҢ ЯХШЫ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫЛАРЫ

Александрова Алсу Исмәгыйль кызы,
“Ел укытучысы -2017” муниципаль конкурсында “Иң яхшы ана теле укытучысы” номинациясендә 1 нче урын;
“Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты укытучысы” Бөтенроссия бәйгесендә “Укытучы-иҗатчы” номинациясендә җиңүче

Александрова А.И.

Җәмгыятьтә барган үзгәрешләр чоры укыту-тәрбия эшенең дә барлык өлкәләренә яңача якын килү, аны яңача аңлауны таләп итә.Бу үзгәрешләр мәгариф өлкәсендә эшләүчеләр алдында да яңа мәсьәләләр куя. Укытучылар, әлбәттә, бу яңарышны тормышка ашыруда төп рольне башкаралар. Укыту, тәрбия эшен яңарту яңа идеяләр, ысуллар, чаралар эзләү дигән сүз. Мәктәпнең бүгенге көндә бурычы - хәзерге көн таләпләренә, тормыш, җәмгыять ихтыяҗларына җавап бирүче белемле, тирән фикер йөртә торган, социаль актив, карарны мөстәкыйль кабул итә торган иҗади шәхес тәрбияләү.

Ә андый шәхес тәрбияләү өчен, укытучы үзе югары мәдәниятле, әхлаклы, намуслы, яңалыкка, белемгә омтылучан, алга карап эш итә торган, һәр эшкә иҗади якын килүчән, ярдәмчел, таләпчән, бер сүз белән әйткәндә, үз эшенең остасы, уңышлы укытучы булырга тиеш, дибез.

Уңышлы укытучы – уңышлы укучы ул. Бүгенге заман укучысы көчле, үз сүзен әйтә алучы шәхесләргә ияреергә ярата. Укытучы укучы алдында, үзен уңышлы, актив, тормышта үз урынын тапкан, үз һөнәренең остасы итеп күрсәтә алмаса, үз үрнәгендә укучыларга тәрбия һәм белем бирә алыр микән?! Мин үземне уңышлы укытучы дип әйтә аламмы соң?

“Ел укытучысы -2017” муниципаль конкурсында татар теле һәм әдәбияты укытучылары арасында җиңү яулау миндә үз көчемә ышаныч, лидерлык сыйфатларын көчәйтте. Конкурс җиңелләрдән булмады. Башкача булырга да мөмкин түгел, укытучының һөнәри осталыгын бәяли торган төп бәйге бит ул. “Ел укытучысы -2017” конкурсының муниципаль турында ачык дәрес, мастер-класс, педагогик киңәшмә, белем бирү проектын яклау кебек бәйгеләр үткәрелде. Һәр бәйге укытучыны төрле яктан ачарга, һөнәри осталыгын дөрес бәяләргә мөмкинлек бирде. Ачык дәрес вакытында укытучыдан ФДББС таләпләрен белү, таныш булмаган балалар күңеленә юл табу кебек педагогик осталык таләп ителсә, мастер-класста, иң беренче чиратта, эчтәлекнең тирән булуы, иҗади якын килү, эмоциональлек, оригинальлек, инновацион методлар куллану, проблемаларны ачыклау һәм аларны чишү юлларын күрсәтү, аудитория белән эшләү сәләте игътибарга алынды. Ә *педагогик киңәшмә, белем бирү проекты бәйгеләре укытучының һөнәри осталыгын гына түгел, аның командада эшләү сәләтен, лидерлык сыйфатларына да бәя бирергә мөмкинлек тудырды.*

Чын лидер үсеш юлында тукталып калырга тиеш түгел. Аристотель сүзләре белән әйткәндә: “Алдагыларны куып җит, арттагыларны көтеп торма”. “Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты укытучысы” Бөтенроссия бәйгесенә катнашу педагогик һәм методик осталык үстерүдә, белемемне күтәрүдә, тәҗрибә алмашуда зур мөмкинлекләр ачты. Бәйгенең зона турында Татарстан Республикасының 45 муниципаль берәмлегеннән 53 укытучы, Россия Федерациясе төбәкләреннән 21 укытучы катнашты. “Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты

укытучысы” Бөтенроссия бәйгесенең йомгаклау турында зона этапларында җиңү яулаган 35 татар теле һәм әдәбияты укытучысы үзара көч сынашты. Казан мәктәпләрендә уздырылган ачык дәресләр, мастер-класслар, методик семинар, педагогик киңәшмә һәм белем бирү проекты биремнәре һәр укытучыга үз һөнәри осталыгын күрсәтергә мөмкинлек бирде.

Бәйгенең беренче турында дәрес һәм методик семинар үткәрү таләп ителде.*Мин 3 нче сыйныфта татар теле дәресен эш тәҗрибәмдә куллана торган үстерелешле укыту технологиясенә нигезләнеп үткәрдем. Бу технология укучыларда иҗади мәсьәләрне чишү ихтыяҗы, иҗади эшчәнлек өчен хас булган кызыксыну кебек омтылышлар тудырырга ярдәм итте.*

Ә методик семинарда «Татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә универсаль укыту гамәлләрен формалаштыруда проект методы» дигән теманы яктырттым. Ни өчен нәкъ проект методы? Беренчедән, бу методны үземнең эш тәҗрибәмдә уңышлы кулланып киләм. Икенчедән, бу методны кулланганда УУГ дигән катлаулы процессның һәрбер “күзәнәге” дә эшкә җигелә дип уйлыйм. Семинар шушы тема нигезендә ике яклы мәгълүмат алмашуга, көнүзәк мәсьәләне чишүгә корылды. Мин жюри әгъзаларына педагогик проблеманы ачыклап, аны чишү зарурлыгын дәлилләдем, гамәли әһәмиятен ассызыкладым, проблема чишелешенең технологиясен тәкъдим иттем.

Икенче турда мастер-класс, педагогик киңәшмә һәм белем бирү проекты төзү кебек бәйгеләрдә үзеңнең һөнәри осталыгыңны күрсәтү таләп ителде. Мастер-классымның девизы итеп “Фикерләр өйрәтмә, фикерләргә өйрәт” дигән Иммануил Кант сүзләрен алдым. Фикри эзләнү - катлаулы процесс. Укучыларның эзләнү эшчәнлеге аша продуктив һәм иҗади фикер йөртү күнекмәләрен ничек үстерергә? Нинди технология, метод һәм алымнар бу максатка ирешергә мөмкинлек бирә? Мин шушы сорауларга җавап бирү максатыннан, иҗади фикер йөртү сәләтен үстерә торган “Сәйлән җыю” уенын тәкъдим иттем.

Педагогик киңәшмә “Уңышлы мәктәп. Проблемалар һәм казанышлар” дигән темага уздырылды. Мин Түбән Кама шәһәре мәктәпләрендәге казанышлар турында сөйләдем, проблемалар һәм аларны чишү юлларын күрсәтеп киттем.

Белем бирү проекты бәйгесендә конкурсатларны өч төркемгә бүлделәр. Безнең төркем “Уңышлы укучы маршруты” проектын тәкъдим итте. Шушы проектны тормышка ашыру өчен “В контакте” социаль сайтында үзебезнең төркемебезне булдырдык һәм ул бүгенге көндә дә безне тыгыз бәйләнештә тота (https://vk.com/tataruku).

“Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты укытучысы” Бөтенроссия бәйгесендә “Укытучы-иҗатчы” номинациясендә җиңү яулау минем өчен зур җиңү һәм зур казаныш булды. Бу бәйге миңа осталык, тәҗрибә тупларга мөмкинлек бирде, үз-үземә ышаныч уятты, яңа дуслар, фикердәшләр табарга ярдәм итте.

МИН - УКЫТУЧЫ

Сәйфетдинова Фәридә Хәсәнша кызы,
26 нчы урта мәктәбенең югары
квалификация категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Сәйфетдинова Ф.Х.

Талгын гына җыр агыла... Бу җыр - безнең яшьлегебез җыры бит. Галиҗанәп җыр, син мине еракларга алып китәсең, кадерле хатирәләрне яңартасың...

Мин яшьлегем эзләрен саклаган Арча урамыннан атлыйм. Менә ул Изге уку йорты - мин дүрт ел укыган, укытучы булам дип, ак хыял канатларында ашкынып килгән мәгърур белем йорты.

Беренче дәрес бирү шатлыклары, балалар белән очрашудан алган тәэсирләр, безгә сынап карашучы, ышаныч белдерүче укытучылар... Әле кичә генә булган кебек. Колагымда укытучыларыбызның тавышлары ишетелгәндәй була: “Исәнмесез, балалар! Дәресебезне башлыйбыз.”

Шигъри җанлы Гөлсинә апаның дәресләре күз алдыннан үтә. Класс җитәкчебез Венера апаның һәрберебез турында әниебез кебек кайгыртуларын, музыка серләрен ачучы Зилә Зәкиевнаның моңлы тавышын, директорыбыз Илдус Габдрахмановичның киңәшләрен ишеткәндәй булам. Рәхмәт Сезгә, хөрмәтле остазларыбыз!

Без дәресләрдә бик еш укытучы нинди булырга тиеш дигән сорауга җавап эзли идек. Еллар үткәч аңладым: чын укытучы безнең остазларыбыз кебек булырга тиеш икән. Казан дәүләт педагогия институтында укыганда да, мәрхәмәтле мөгаллимнәребезнең мәхәббәтен, игътибарын тоеп укыдым.

Мин - укытучы, татар теле һәм әдәбияты укытучысы. Ә каршымда- эчкерсез, самими балалар. Алар, сораулы карашларын төбәп, укытучы апаларыннан җавап көтәләр. Укучыларымның өметләрен аклый алырмынмы, күңелләренә яхшылык орлыклары, белемгә омтылыш, туган телебез белән горурлану, әдәбиятыбызга кызыксыну тәрбияли алырмынмы дигән сорау белән башланган вакыттанда күп вакыт үткән. Эшләгән саен сораулар арта гына бара...

Укытучы - иң беренче чиратта, балаларны яратучы, белем алуга ихтыяҗ, кызыксыну уятучы кеше. Һәр баланың үз дөньясы. Ә ул дөньяның ишекләрен ачып, түргә үтәргә сабырлык та, зирәклек тә кирәк. Минемчә, дәрес уңышлы узсын өчен, сыйныфта уңай халәт булырга тиеш. Укучы белән укытучы арасындагы ышанычлы мөнәсәбәт белем алу өчен иң кирәкле шарт булуын онытырга ярамый.

Төрле укучылар бар: алар мөмкинлекләре белән дә, сәләтләре белән дә бер-берсеннән бик нык аерылалар. Минем каршымда кемнеңдер газиз баласы, ул бик талантлы дигән принциптан чыгып эшләргә тырышам. Укучылар беркайчан да үзләрен кем белән дә булса чагыштырганны яратмыйлар. Дәрестә баланың күңеленә ачкыч табып, кечкенә генә уңышка ирешерлек мөмкинлек тудырсаң, аның иңнәренә канатлар үскәндәй була. Укытучы өчен балаларны сөендерүдән дә ләззәтлерәк, бала ышанычын алудан да кадерлерәк нәрсә булырга мөмкин?

Татар теле һәм әдәбияты дәресләренең төп бурычы – туган телебез,милләтебез сакчылары тәрбияләү, укучыларның рухи дөньясын баету, дөньядагы вакыйга-күренешләргә дөрес бәя бирү, рухи камиллеккә омтылу.

Без зур тизлекләр, яңа технологияләр заманында яшибез. Тормыш ритмына җитешү өчен, туктаусыз чабабыз, ашыгабыз, туктап уйланырга вакыт калмый. Бәлки шуңадыр, балалар әдәби әсәрләр укуны юкка вакыт әрәм итү дип саныйлар. Өч-дүрт сәгатьтә әсәрне интернеттан, телевизордан карап булганда, нигә аны укып торырга, дип фикер йөртәләр. Әдәбият укыту ул-вакыт уздыру өчен, китап укырга гына өйрәтү түгел. Әдәбият- безнең балаларыбызның күңелен сафландыра, рухларын баета, җаннарын тәрбияли торган фән. Күңеле надан, җаны тар кешедән дә куркыныч җан иясе юк. Бу турыда бер минутка да онытырга ярамый.

Әдәбиятка, туган телгә игътибарны киметеп, без кешене җирлегеннән аерабыз. Патриотизм абстракт төшенчә түгел, ул – конкрет. Олы ватанга мәхәббәтне туган җиргә, аның теленә мәхәббәттән генә тәрбияләп була. Үз әнисенең теленнән бизгән кеше бүтән аналарның телен беркайчан да хөрмәт итә белми. Бу – хакыйкать", - дип язган чорыбызның күренекле шәхесе Туфан Миңнуллин.

Язучының җанлы телен, сүзнең тәэсир көчен, аһәңен тою өчен, кулыңа китап алырга кирәк. Аны бернинди компьютер да алыштыра алмый.

Яшьләрдә – экран-китап.

Кызык та ул, яңа да.

...Кәгазь китап охшап калды

Рәнҗетелгән анага, - дип ачынып яза шагыйрь Равил Фәйзуллин.

Матур әдәбиятка мәхәббәтне кулга китап тотмыйча, аны укымыйча тәрбияләп булмый, дип саныйм мин. Китапханәләргә экскурсия, диспут, конференция, дәрес-презентацияләр үткәрү – бу максатка ирешү юлларының кайберләре генә. Үзебезнең төбәк язучылары белән очрашуларны укучылар көтеп алалар, үзләрен кызыксындырган сорауларына җавап табып

кына калмыйча, рухланып иҗат итә башлыйлар. Укучыларның очкын чәчеп торучы күзләрен, синең дәресләреңнән канәгатьлек хисе алып, рәхмәт ишетүдән дә зуррак бәя бармы икән укытучы өчен?! Шушы рәхәт мизгелләр өчен булса да, эшләргә була укытучы булып!

Әдәбият дәресләрендә программага кертелмәгән, бүгенге көндә актуаль, укучыларны кызыксындыра торган әсәрләр белән таныштырырга яратам. Тарихыбызга, туган җиребезгә мәхәббәт, күренекле шәхесләребез белән кызыксыну әдәбият дәресләреннән башлана да инде. Балалар тарихыбызга битараф түгел, халкыбыз, телебез язмышы аларны да борчый. Алар үз фикерләрен кыю итеп әйтеп бирә беләләр. Укытучы өчен күп кирәк мени, эшеңә моннан да зур бәя була алмый. Дәресләрдән, үз эшеңнән рәхәтлек алу – педагогик осталык җимешеме, әллә күп еллык тәҗрибәме, анысын әйтә алмыйм - шулай да укучыларымның уңышларын үземнең эшемнең билгеле бер системасы, нәтиҗәсе дип саныйм.

Балалар белән олимпиадаларга, иҗади бәйгеләргә әзерләнергә яратам. Аларның уңышларына укучылардан да күбрәк сөенәмдер, мөгаен. “Укытучы – дөньяның аерым категориядәге бер кешесе. Аның шатлыгы да, кайгысы да кешенеке төсле түгел”, - дип Мөхәммәт Мәһдиев ничек дөрес язган?!

Дәресләрдә, укучыларның иҗади сәләтләрен үстерүнең төрле юлларын кулланырга тырышам. Укучымның иҗади эшендә ”Әгәр мин тылсымчы булсам, мин яхшылык кына эшләр идем. Яхшы эшләр бик күп алар. Авыру кешене терелтү, мохтаҗларга ярдәм итү, сугышларны туктату өчен, бөтен көчемне куяр идем. Дөньядагы бар халыкны бәхеттә, муллыкта, сәламәтлектә яшәтер идем. Мин тылсымчы түгел, әмма бу хыялымны тормышка ашыру өчен, бик тырышачакмын, көчемне кызганмаячакмын”, - дип язуы минем кыйбламның дөрес юлдан булуын күрсәтә дип саныйм мин. Димәк, яхшылык орлыклары ундырышлы җиргә төшеп шытып чыкканнар, ныгып үсеп киләләр. Укучыларымның уңышлары – минем хезмәтем җимешләре. Мин алар белән горурланам.

Рәхмәт сиңа, язмыш, мине мәктәп белән бәйләгәнең өчен,башка юлга кертмичә, балачак һәм яшьлек илендә калдырганың өчен. Минем бар җиһанга: “Мин - укытучы, укытучы - иң кирәкле һөнәрләрнең берсе!” - дип, бар кеше ишетерлек итеп әйтәсем килә.

Ә җыр яңгырый да яңгырый...

БАЛАЛАРГА ИНДИВИДУАЛЬ ЯКЫН КИЛЕП

Шәмсетдинова Ләйсән Әсфән кызы,
10 нчымәктәпнең I нчеквалификацион категорияле
татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Шәмсетдинова Л.Ә.

Мин - Шәмсетдинова Ләйсән Әсфән кызы, I нче квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы. Мин үзем тумышым белән халкыбызга бөек шагыйребез Г. Тукайны биргән көйле, моңлы Арча якларыннан. Хәзерге көндә 10нчы урта гомуми белем бирү мәктәбендә татар теле һәм әдәбияты укытучысы булып эшлим. Минем гомуми эш стажым 18 ел, татар теле һәм әдәбияты укытучысы буларак -14 ел.

Әйе, укытучы эше җиңел эш түгел. Аның төп эше белем бирү булса да, бүтән вазыйфалары да күптөрле: ул укучыларына яхшы әни дә, киңәшче дә, тугры дус та була белергә тиеш. Мин укучыларыма өйрәнүче итеп түгел, чын дус, сердәш, киңәшче итеп карарга тырышам. Алар дәрестә куркып утырмасыннар, уйлансыннар, сораулар бирсеннәр, кызыксынсыннар, һәм аларның иҗади сәләтләре калкып чыксын. Һәр бала үзе бер кечкенә дөнья бит ул. Аларның холык-фигыльләре төрле булган кебек, уку материалын үзләштерү дәрәҗәсе дә төрле. Моны һәрдаим игътибар үзәгендә тотам. Шуңа күрә укытуның төрле алымнарын кулланам. Иҗади үстерелешле укыту технологиясеннән файдалану – шуның ачык мисалы.

Татар теле укытучысы буларак, минем төп максатым - укучыларымда татар теленә кызыксыну уяту, татар теленә хөрмәт хисе тәрбияләү, һәм иң мөһиме – аларны татарча сөйләшергә өйрәтү. Чөнки бүгенге көндә укытуның төп максаты - иҗади фикерләүче, инициативалы, иҗтимагый тормышта актив катнашучы, белемле, ике дәүләт телендә һәм чит телләрдә дә иркен сөйләшеп аралашучы шәхес тәрбияләү. Һәм мин шушы максатны чынга ашыру өчен, рус телле балаларны татар теленә төрле технологияләр кулланып өйрәтәм: коммуникатив технология, компьютер технологияләре, уен һәм сәламәтлекне саклау технологиясе, проблемалы укыту технологиясе һәм проектлар методы. Бу технологияләрне куллану хезмәтемдә уңай нәтиҗәләргә ирешергә ярдәм итә. Минем укучыларым инде менә 5 ел рәттән шәһәр олимпиадаларында призлы урыннар алып киләләр.

Үзенең үсеше өстендә эшләмәүче укытучы беркайчан да иҗади шәхес тәрбияли алмаячак. Укытучы үзенең профессиональлеген, компетентлыгын үстерү өстендә һәрдаим эшләп торганда гына, укытуның һәм педагогик процессның сыйфатын күтәреп булачак.Үзем иҗади һәм заман педагогы буларак, мин профессиональ компетентлыгымны төрле чаралар ярдәмендә үстерергә тырышам. Шундый чараларның берсе булып төрле конкурслар тора. Быел мин,“Ел укытучысы -2017” бәйгесендә катнашып, “Иң яхшы туган тел укытучысы” номинациясе белән финалга чыктым. Бу бәйгедә катнашу миңа үземнең тупланган педагогик тәҗрибәмне күрсәтергә, профессиональ үсешкә тагын бер адым алга атларга, үз-үземне чыдамлыкта, психологик ныклыкта тикшереп карарга булышты дип уйлыйм мин.

БЕЗ АЛДЫНГЫ УКЫТУЧЫЛАРЫБЫЗ БЕЛӘН ГОРУРЛАНАБЫЗ

Хуҗанбердиева Чулпан Тимергали кызы,
Түбән Кама муниципаль районы “35 нче лицей” муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Хуҗанбердиева Ч.Т.

Чулпан Тимергали кызы – ике дистә елга якын хезмәт тәҗрибәсе булган иҗади шәхес, эзләнүчән педагог, яңалыкка омтылучы белгеч, заманча технологияләрдән уңышлы файдаланучы энтузиаст укытучы. Ул укыту-тәрбия методикасын яхшы үзләштерү белән бергә бу процесска яңалык кертүче, аны тормышка ашыру һәм тарату өстендә эшләүче алдынгы укытучы. Аның һәр дәресе – иҗади эзләнүләр нәтиҗәсе. Ул укыту-тәрбия процессында төрле заманча методик технологияләрдән, аеруча мәгълүмати-коммуникацион, проблемалы-эзләнү технологияләреннән уңышлы файдалана, ә әдәбият дәресләрен А.Г. Яхин системасы буенча алып бара.

Аның укучылары ел саен район һәм республика күләмендә үткәрелгән татар теле һәм әдәбияты бәйгеләрендә җиңү яулыйлар. 2015/2016 нчы уку елында Миннегулова Заринә татар әдәбияты буенча республика күләмендә үткәрелгән бәйгедә - җиңүче, Әхмәтова Эльвина, Минхаерова Диана, Сабанова Алинә - призерлар; Андрющенко Елена - татар теленнән рус телле укучылар арасында үткәрелгән республика олимпиадасында –призер; 2016/2017 нче уку елында 8 нче сыйныф укучылары Әхмәтова Эльвина, Минхаерова Диана, Сабанова Алинә татар әдәбияты буенча республика күләмендә үткәрелгән бәйгедә - призерлар, ә Андрющенко Елена – V Халыкара татар теле һәм әдәбияты олимпиадасы лауреаты. Соңгы 3 ел дәвамында Чулпан Тимергалиевнаның татар теле һәм әдәбияты буенча район олимпиадасында 28 укучысы җиңүче һәм призер булды.

Һәрчак ярдәм кулы сузарга әзер укытучы мәгариф хезмәткәрләренең edu.tatar.ru порталында (https://edu.tatar.ru/community/index/1600), укытучының шәхси сайтында (https://infourok.ru/user/huzhanberdieva-chulpan-timergalievna), ТР укытучыларының профессиональ үсеш порталында (https://uchiteltatarstan.ru/Expert), belem.ru сайтында үз хезмәтләрен урнаштырып бара. Һөнәри конкурсларда, фәнни-гамәли конференцияләрдә актив катнаша. Хужанбердиева Ч.Т. - “Мәгариф” өстенлекле илкүләм проекты җиңүчесе

(2013, 2015 нче еллар). 2011-2014 нче елларда “Иң яхшы укытучы” республика конкурсында катнашып, 4 ел рәттән әлеге грантка ия булды. Шулай ук Чулпан Тимергалиевна - ТР мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан үткәрелгән “Укытучы – тикшеренүче” (2011) һәм “Укытучы-эксперт” (2016, 2017 нче еллар) гранты иясе, Түбән Кама районы муниципаль башлыгының мәгариф өлкәсендә үткәрелүче конкурста “Укучыларның фәнни-эзләнү эшчәнлеген оештыру” (2012) һәм “Милли мәгариф һәм мәдәниятне үстерү” (2016) номинацияләрендә җиңүче.

Тырыш хезмәте, яшь буынны укыту һәм тәрбияләүдә ирешкән уңышлары өчен 2013 нче елда ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы, 2015 нче елда “Түбән Кама муниципаль районы” Мактау грамоталары белән бүләкләнде.

Балаларга шәхес буларак каравы нәтиҗәсендә Чулпан Тимергали кызының укучылар һәм ата-аналар арасында авторитеты зур. Укучылар аны яраталар, үз итәләр. Ул аларның өлкән дусты да, киңәшчесе дә, сердәшчесе дә.

ШӘМСИЕВА ҖИҺАНИЯ МӘГЪСҮМ КЫЗЫ - ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ “32 НЧЕ ГИМНАЗИЯ” МУНИЦИПАЛЬ БЮДЖЕТ ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ УЧРЕЖДЕНИЕСЕНЕҢ БЕРЕНЧЕ КВАЛИФИКАЦИОН КАТЕГОРИЯЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ

Җиһания Мәгъсүм кызы яңа педагогик технологияләр куллану, профессиональ осталыгын үстерү буенча максатчан эшчәнлек алып бара. Гимназия, муниципаль, республика күләмендә үткәрелгән конференцияләрдә, “Педагогик осталык” иҗади-тәҗрибә төркемендә катнаша, тәҗрибә уртаклаша. Аның укучылары республика һәм шәһәр күләмендә үткәрелгән фәнни-гамәли конференцияләрдә, олимпадаларда, сәнгатьле шигырь сөйләү һәм иҗади бәйгеләрдә җиңү яулыйлар.

Татарстан халыклары Ассамблеясының Түбән Кама филиалы Грамотасы (2012), Республика мәктәптән тыш эшләр үзәге һәм Түбән Кама мәгълүмати-методик үзәге Рәхмәт хатлары (2012), Түбән Кама мәгълүмати-методик үзәгенең I, II, III дәрәҗәле Дипломнары (2013, 2014, 2015) белән бүләкләнә. Җиһания Мәгъсүм кызы укучыларның татар теле һәм әдәбияты буенча республикакүләм олимпиаданың муниципаль этабы эшләрен тикшерү буенча комиссия әгъзасы (2011-2015), укучыларны республика олимпиадасына әзерләү буенча Олимпиада үзәгенең педагогы, “Укучыларны Бердәм республика тестына әзерләү” исемле педагогик остаханәнең әгъзасы, “Укытучы-мастер” республика гранты җиңүчесе (2016).

“II һәм III Республика Гамил Афзал укулары” исемле фәнни-тикшеренү конференцияләрендә чыгыш ясый, II һәм III дәрәҗәле дипломнар белән бүләкләнә (2013, 2014). Эш тәҗрибәсе “Мәгариф” электрон журналында (2015), Бөтенрәсәй иҗади эшләүче педагоглар фестивале сайтында бастырылды.

“Телләр белгән – илләр белгән”, – ди халык мәкале. Телләр өйрәнү бүгенге көндә белем бирү системасында мөһим урын алып тора. Рус телендә сөйләшүче балаларга татар теле өйрәтүне нәтиҗәле оештыру – Җ.М. Шәмсиеваның төп бурычы. Аның укучылары Кустова Татьяна, Логунова Ксения – татар теле һәм әдәбияты буенча республикакүләм олимпиаданың муниципаль этабы призерлары (2013, 2014). Җиһания Мәгъсүмовна җитәкчелегендә укучылар фәнни-тикшеренү эше белән нәтиҗәле шөгыльләнәләр: Ахунова Диана – Вернадский исемендәге Бөтенрәсәй яшьләр тикшеренү эшләре конкурсы лауреты (2013), Хөснуллин Илназ, Бәдретдинова Айгөл – “Динамика полиэтнических и поликонфессиональных отношений Российской цивилизации” муниципаль фәнни-гамәли конференция призерлары (2013, 2014), Бәдретдинова Айгөл – «Дебют в науке» VI Республика укучыларының тикшеренү һәм проект эшләре конкурсы призеры (2015). Аның укучылары төрле конкурсларда актив катнашалар, яхшы нәтиҗәләргә ирешәләр: Бәдретдинова Айгөл – “Яттан сөйлә Тукай шигырьләрен, шушы булыр иң зур бүләгең”

муниципаль шигырь сөйләү бәйгесендә II тур җиңүчесе (2014), “Көйле, моңлы татар җыры – 2014” хорлар конкурсы – II урын, “Көйле, моңлы татар җыры – 2015” хорлар конкурсы – I урын, Гарифуллина Нәргизә, Бәдретдинова Айгөл – “Киләчәккә билет” муниципаль сочинениеләр конкурсы призёрлары (2015).

Җиһания Мәгъсүм кызы балаларны һәрчак аңлый, ярдәм кулы суза. Укучыларның кечкенә генә шатлыгы да аның өчен олы куаныч. Әти-әниләр белән тыгыз элемтәдә булу, шәхси якын килеп, һәр бала белән иҗади эшләү нәтиҗәсендә аның укучылары белемле һәм тәрбияле булып, татар телен яратып үсәләр.

МӘСӘЛЛИМОВА МӘҮЛИЯ МИНВӘЛИ КЫЗЫ – ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ “32 НЧЕ ГИМНАЗИЯ” МУНИЦИПАЛЬ БЮДЖЕТ ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ УЧРЕЖДЕНИЕСЕНЕҢ ЮГАРЫ КАТЕГОРИЯЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ

Ул үз алдына һәрвакыт максат куеп, укучыларны ныклы белемле, тиешле күнекмәләргә ия булырлык, иҗади эшләүче, заман белән бергә атлаучы кешеләр итеп тәрбияләү өчен алдынгы технология элементларын кулланып эшли. Мәүлия Минвәли кызы “ФГОС шартларында татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә тәнкыйди фикерләү технологиясен куллану аша укучыларның белем сыйфатын күтәрү” дигән методик тема буенча эшли.

Мәүлия Минвәли кызы “Образование” өстенлекле милли проектның “Яхшы укытучы” бәйгесенең Татарстан Республикасы күләмендә җиңүчесе (2016), “Безнең иң яхшы укытучы” республикакүләм Гранты иясе (2011, 2012, 2014).

Татар әдәбиятыннан республикакүләм олимпиадага призерлар әзерләгән өчен Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының Почет грамотасы (2014, 2015, 2016, 2017), Түбән Кама муниципаль районы башлыгы Рәхмәт хаты (2014, 2015, 2016) белән бүләкләнде.

“II һәм III Республика Гамил Афзал укулары” исемле фәнни-тикшеренү конференцияләрендә уңышлы чыгыш ясап, III дәрәҗәле дипломнар белән бүләкләнде (2013, 2014). Эш тәҗрибәсе “Мәгариф” электрон журналында (2015) бастырылды.

Мәүлия Минвәли кызы укучыларның татар теле һәм әдәбияты буенча республикакүләм олимпиаданың муниципаль этабы эшләрен тикшерү буенча комиссия әгъзасы (2010-2017), укучыларны олимпиадага әзерләү буенча ресурс үзәгенең педагогы, “Укучыларны Бердәм республика тестына әзерләү” исемле педагогик остаханәнең әгъзасы булып тора.

ХӘЙРУЛЛИНА ГӨЛНАЗ РӘШИТ КЫЗЫ – ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ МУСА ҖӘЛИЛ ИСЕМЕНДӘГЕ 1НЧЕ ГИМНАЗИЯНЕҢ ЮГАРЫ КАТЕГОРИЯЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ

Хәйруллина Г.Р. муниципаль район татар теле һәм әдәбияты укытучылары өчен һәрдаим ачык дәресләр, сыйныфтан тыш чаралар күрсәтә, семинарларда чыгышлар ясый. “Бердәм республика тестына әзерлек” чыгышы, “Моңлы бер җыр”, “Әбием сандыгы” форумнары, “Синтаксик синонимнар”, “Ак яулыклы ак әбиләр” ачык дәресләре укытучыны үз эшенең остасы итеп танытты.

Гөлназ Рәшит кызы – укытучыларның “Педагогик осталык” Бөтенроссия иҗади-тәҗрибә төркеме катнашучысы. Тикшеренү эшенең темасы – “10 нчы сыйныфта татар телен тирәнтен укыту программасы”. Мәгариф хезмәткәрләренең ns.portal.ru социаль челтәрендә үзенең шәхси педагогик сайты булдырылды.

Һәр уку елында Хәйруллина Г.Р. укучылары муниципаль һәм республика олимпиадаларында җиңүче һәм призёр булалар. Соңгы 3 ел эчендә ул татар теле һәм

әдәбияты буенча республикада 3 призёр, муниципаль районда 27 призёр һәм 6 җиңүче әзерләде. КФУ тарафыннан үткәрелә торган фән олимпиадаларында Гаффарова Сөмбел һәм Вафина Айсылу дүрт ел рәттән җиңүче булдылар. Укучылар төрле бәйгеләрдә дә үзләрен сынатмыйлар. 2014нче елда "Туган телем-серле тел" республика бәйгесендә Абдуллин Марат - "Экология" номинациясе җиңүчесе. Камалиева Ландыш "Умырзая" республика бәйгесендә Гран-прига лаек булды. "Коррупциягә - "Юк!" республика бәйгесендә Абдуллин М. абсолют җиңүче дип танылды һәм Республика Иҗимагый палатасы Рәхмәт хаты белән бүләкләнде.

2014нче елдан башлап, Хәйруллина Г.Р. бердәм республика тестының киңәйтелгән җавапларын тикшерү буенча Казан шәһәрендә эксперт комиссия составында эшли. Муниципаль районда татар теле һәм әдәбияты буенча олимпиада тикшерү комиссиясе әгъзасы. 2011, 2012, 2013нче елларда "Иң яхшы укытучы" республика гранты иясе. Гөлназ Рәшит кызы 2016нчы елда шәһәр Башлыгы грантының "Милли мәгариф һәм мәдәниятне үстерү" номинацисендә икенче урынга лаек булды. Шул ук елда "Укытучы-эксперт" республика гранты җиңүчесе.

ЗАРИПОВА ӘНИСӘ ГАЗИЗУЛЛА КЫЗЫ - ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ БАКЫЙ УРМАНЧЕ ИСЕМЕНДӘГЕ 2 НЧЕ ГИМНАЗИЯ МУНИЦИПАЛЬ БЮДЖЕТ ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ УЧРЕЖДЕНИЕСЕНЕҢ ЮГАРЫ КВАЛИФИКАЦИОН КАТЕГОРИЯЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ

Әнисә Газизулла кызы "Образование" өстенлекле милли проектның "Яхшы укытучы" бәйгесенең Татарстан Республикасы күләмендә җиңүчесе (2012, 2014), "Безнең иң яхшы укытучы" республикакүләм Гранты иясе (2011, 2012, 2014), "Ел хатын-кызы. Ел ир-аты: хатын- кыз карашы" республикакүләм бәйгесенең "Елның үрнәк хатын-кызы" номинациясендә зональ турда җиңүче (2012), Түбән Кама муниципаь районы Башкарма комитеты мәгариф идарәсе тарафыннан оештырылган Түбән Кама муниципаль районы башлыгы ГРАНТЫ бәйгесенең "Тәҗрибә һәм интеллект" номинациясендә җиңүче (2013), Түбән Кама муниципаль районы Башкарма комитеты мәгариф идарәсе тарафыннан оештырылган Түбән Кама муниципаль районы башлыгы ГРАНТЫ "Милли мәгариф һәм мәдәниятне үстерү" бәйгесе номинациясендә җиңүче (2015), Татарстан Республикасының гомуми белем бирү оешмаларындагы укытучыларның һөнәри осталыкларын үстерү буенча "Укытучы- эксперт" бәйгесенең Грант иясе (2016, 2017)

Татар теле һәм әдәбиятыннан республикакүләм олимпиадага призерлар әзерләгән өчен Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының Почет грамотасы (2011, 2012, 2013, 2016), Түбән Кама муниципаль районы башлыгы Рәхмәт хаты (2011, 2012, 2013, 2016) белән бүләкләнде.

Әнисә Газизулла кызы - 9 нчы сыйныф укучыларының Бердәм республика тестының иҗади бирем өлешен тикшерү буенча Республикакүләм комиссия әгъзасы, эксперт (2014-2017), Түбән Кама муниципаль уку йортларының 2016- 2017 нче уку елына әзерлеген тикшерү буенча комиссия әгъзасы, укучыларның татар теле һәм әдәбияты буенча республикакүләм олимпиаданың муниципаль этабы эшләрен тикшерү буенча комиссия әгъзасы (2011-2017), рәисе (2015, 2016), укучыларны республика олимпиадасына әзерләү буенча Олимпиада үзәгенең педагогы, Түбән Кама муниципаль районы Башкарма комитеты мәгариф идарәсе тарафыннан оештырылган Түбән Кама муниципаль районы башлыгы ГРАНТЫ "Милли мәгариф һәм мәдәниятне үстерү" номинациясенә укытучыларның эшчәнлеген бәяләү буенча комиссия әгъзасы (2016-2017), "Ел укытучысы-2017" бәйгесенең җюри әгъзасы, "Укучыларны Бердәм республика тестына әзерләү" исемле педагогик остаханәнең җитәкчесе.

2016 нчы елда Хәсәншина Ләйлә татар теле һәм әдәбияты буенча үткәрелгән халыкара олипиадада II дәрәҗә дипломга, татар теле һәм әдәбияты буенча үткәрелгән республикакүләм олимпиадада призер исеменә лаек булды. Татар әдәбияты буенча республикакүләм олимпиадада Вагыйзова Алсу, Зиннатуллина Лилия - призер, Казан (Идел буе) федераль дәүләт университеты тарафыннан оештырылган татар теле фәне буенча үткәрелгән олимпиадада 2 призер һәм 1 җинүче (2015-2017), Казан (Идел буе) федераль университетының Алабуга институты филиалы тарафыннан оештырылган татар теле һәм әдәбияты буенча олимпиадада 2 җиңүче, 2 призер (2015, 2017), татар әдәбияты буенча үткәрелгән "Әдәби марафон" исемле олимпиадада 1 җиңүче, 5 призер (2016), татар теленнән "Эрудит" исемле республикакүләм олимпиадада 3 призер (2017) урыннары яуланды.

Укучылар 2014-2017 нче еллар дәвамында республика олимиадасының муниципаль этабында татар теле һәм әдәбиятыннан 20 җиңүче һәм призер дәрәҗәсенә ия булдылар.

"Татар теле һәм әдәбияты: үткәне, бүгенгесе һәм киләчәге" исемле Бөтенрәсәй фәнни-гамәли конференциядә Мәхмүтова Алия һәм Нуриев Азат I дәрәҗә, Хатыйпова Таңсылу III дәрәҗә дипломга, "Мин – тикшерүче" республикакүләм фәнни-гамәли конференциядә Нуриев Азат I дәрәҗә, "Үз тамырларыңны белеп яшә.." исемле республикакүләм фәнни-тикшерену конференциядә Минебаева Гүзәл II дәрәҗә дипломга лаек булдылар.

Әнисә Газизулла кызы 2016 нчы елның сентябрь аеннан декабрь аена кадәр "Укытучы-мастер" бәйгесендә җиңгән түбәндәге Түбән Кама муниципаль районы укытучыларының проект эшчәнлегенә юнәлелеш бирде, тикшерде, бәяләде, методик ярдәм күрсәтте:

- башлангыч сыйныф укытучысы – Чумакова Ольга Николевна, татар теле һәм әдәбияты укытучысы- Насыйбуллина Дифинур Фаварисовна (8 нче гомуми белем бирү мәктәбе)

- башлангыч сыйныф укытучысы – Чагина Светлана Владимировна, татар теле һәм әдәбияты укытучысы- Мифтахова Эльмира Флуровна (14 нче юридик лицей)

- башлангыч сыйныф укытучысы – Петрунина Нәзилә Расимовна, хезмәт укытучысы - Морзаханов Марат Әхмәтович (Бакый Урманче исемендәге 2 нче гимназия)

Укытучы – мастерлар эшләгән проект укучыларны эзләнү, тикшерену, логик фикер йөртү күнекмәләренә өйрәтү белән берррәттән, үз эшеңнең нәтиҗәсен күрә белергә юнәлдерелгән гамәли максталарга ярашлы нәтиҗәле эшчәнлеккә нигезләнгән иде.

2017 нче елының май аеннан ноябрь аена кадәр Әнисә Газизулла кызы "Укытучы- мастер" бәйгесендә җиңгән Түбән Кама муниципаль районы укытучылары: Гыймранова Зәрия Мугавиевнага (25 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе), Леонова Наталья Анатольевнага (3 нче гомуми белем бирү мәктәбе) проект эшчәнлегенә тема сайлау, юнәлеш бирү, бәяләү буенча методик ярдәм күрсәтәчәк.

ХӘМИЗОВА ВАФИЯ ТИМЕРШАЕХ КЫЗЫ - ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ 7 НЧЕ ГОМУМИ УРТА БЕЛЕМ БИРҮ МӘКТӘБЕНЕҢ I КВАЛИФИКАЦИОН КАТЕГОРИЯЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ

Замана укучысына әзер белемнәрне үзләштерү һәм тиешле күнекмәләр булдыру гына җитми. Иҗади, мөстәкыйль, җаваплы булырга өйрәтү бурычы барлыкка килә. Шушы бурычларны тормышка ашыру максатыннан Вафия Тимершаех кызы үз эшчәнлегендә һәрвакыт иҗадилыкка омтыла. Укучыларының район, республика күләмендә үткәрелгән төрле чараларда катнашып үрләр яулавы әлеге эшнең нәтиҗәсе булып тора. "Үз тамырларыңны белеп яшә.." исемле республикакүләм фәнни-тикшерену конференциясе III дәрәҗә диплом; Туфан Миңнуллин исемендәге укытучыларның һәм укучыларның III республика конференциясе лауреат; Галим-мәгърифәтче И. Хәлфин исемендәге XII республикакүләм фәнни-тикшерену конференциясе II дәрәҗә диплом; С.С. Молодцов исемендәге XV ачык республикакүләм фәнни-тикшерену конференциясе III дәрәҗә диплом; "Мин – тикшерүче"

республикакүләм фәнни-гамәли конференциясе III дәрәҗә диплом, “Яшь филолог” республикакүләм фәнни-практик конференциясе II дәрәҗә диплом; Гамил Афзал исемендәге иҗат фестивале II дәрәҗә диплом.

В.Т. Хәмизованың укучылары ел да татар теленнән олимпиадаларда призлы урыннарга лаек булалар: 2014 нче елда 1 призёр, 2015 нче елда 2 призёр, 2016 нчы елда – 3 призёр, 2017 нче елда – 2 призёр. Мөхәммәтҗанова Алия 2015 нче елда татар теле һәм әдәбияты буенча үткәрелгән халыкара олипиадада III дәрәҗә дипломга лаек булды.

2016 нчы елда Вафия Тимершаех кызы “Укытучы- мастер” республикакүләм гранты иясе.

ЛОТФУЛЛИНА ГӨЛИЯ ГАРИФ КЫЗЫ - ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ 10НЧЫ УРТА МӘКТӘБЕНЕҢ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ

«Укытучы-мастер» гранты җиңүчесе Федераль дәүләт белем бирү стандартлары таләп иткәнчә, заманча укытучының максаты – уйларга, фикер йөртергә сәләте булган, заман белән бергә атлаучы, уйлап табучан, үз халкының тарихын, мәдәниятен яхшы белүче иҗади шәхес тәрбияләү. Әлеге максатны укытучы бары тик укыту процессында гына чынга ашыра ала. Шуңа да ул бер урында таптанып тормыйча, шәхес буларак иҗади яктан эш итсә, ниндидер яңалык эзләсә, уйлап тапса гына ниндидер нәтиҗәгә ирешә.

Укытучының осталыгын укучылары нәтиҗәләреннән дә күрергә була. Гөлия Гариф кызының укучылары – шәһәр һәм республика олимпиадалары җиңүчеләре, шулай ук төрле конкурс, конференцияләрдә дә нәтиҗәле чыгышлар ясыйлар. Укытучы соңгы биш елда өч грантка ия булган, шулай ук, ТР министрлыгының Мактау грамоталары белән бүләкләнгән. Укучыларга татар теленнән белем бирү белән генә чикләнмичә, аларның осталыкларын үстерү, туган ягыбызга, милли мәдәниятебезгә мәхәббәт тәрбияләү өстендә дә эшләве ТР мәдәният Министрлыгы рәхмәт хаты белән билгеләнә.

Туган якны ярату гаиләдән, мәктәптән, туган шәһәрдән башлана. ТР укытучылары арасында оештырылган “Укытучы–мастер” конкурсында катнашып, Түбән Каманың юбилеена бүләк рәвешендә, балалар шагыйрәсе Рәмзия Вәлиева шигырьләре нигезендә, “Трамвайда Түбән Камага шигъри сәяхәт” дип аталган проект әзерләнә. Проект ике этапка бүленә: беренчесендә авторның шәһәребез матурлыгына, кешеләренең батырлыгына дан җырлаган шигырьләрен трамвайда сөйләү, икенчесендә видеоязма әзерләү, аны киң җәмәгатьчелеккә җиткерү максаты куела. Укучылар максатларына ирешәләр. Шәһәр телевидениесе проектны үз каналында яктырта, җирле газеталарда укучылар үз эшләре турында сөйли. Йомгаклау презентациясе шәһәребезнең Габдулла Тукай исемендәге үзәк китапханәсендә үткәрелә. Анда шәһәр электр транспорты генераль директор урынбасары, шәһәребез язучылары, китапханәчеләр, укучылар, укытучылар, тәрбиячеләр катнаша. Язучылар, укытучылар һәм башка катнашучылар, видеоязманы карап, үзләренең уңай фикерләрен әйтә. Язучыларның ”Кама таңнары” әдәби берләшмәсе тарафыннан, берләшмә тарихында әлеге эшнең беренче генә булуы билгеләнә, мондый чараларны ешрак оештырырга кирәклегенә басым ясала. Эшләренә уңай бәя бирүләрен күреп, укучылар яңа проектлар үтәргә канатланалар.

ФӘТТАХОВА ИЛСӨЯ ИЛЬҺАМ КЫЗЫ - ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ 13 НЧЕ ГИМНАЗИЯ-ИНТЕРНАТНЫҢ ЮГАРЫ КВАЛИФИКАЦИОН КАТЕГОРИЯЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ.

Ул 31 ел буе балаларга туган телебезнең нечкәлекләрен аңлатучы, аларда милли хис – татар милләтеннән булулары белән горурлану хисе, фикер йөртергә сәләтле, аек акыллы, төрле хәлләрдә дә югалып калмый

торган толерант шәхес тәрбияләүгә омтылучы, үз язмышын мәктәп, балаларга бәйләве белән чиксез бәхетле шәхес. Аның бөтен гомере киләчәк өчен лаеклы алмаш үстерүгә багышланган. Замана үзгәрә, аның белән бергә укыту системасы да катлаулана. Шуңа күрә дәресләрне яңа технологияләр, информацион белем бирү ресурсларын кулланып, заманча үткәрергә омтыла, чөнки бу дәрестә көтелгән нәтиҗәгә ирешергә ярдәм итә. Моның өчен, укытуның төрле алым-ысулларын, формаларын куллана. Хәзерге заман укытучысы беркайчан да ирешелгәннәргә генә канәгатьләнеп калырга тиеш түгел, ул һәрвакыт алга карарга, заман белән бер сафта барып, гел эзләнеп яшәргә тиеш. Илсөя Илһам кызы да үзен шушы кыйблага туры калучы мөгаллим дип саный, һөнәри бәйгеләрдә, конференцияләрдә һәрдаим катнашып килә, призлы урыннарга лаек була. (“Ел укытучысы-2012”, “Туган тел” татар теле укытучыларының Бөтенроссия мастер-класс бәйгесе, “Иң яхшы укытучы 2011, 2012, 2014”, ПНПО-2016) Төрле эшлекле киңәшмәләрдә үзенең тәҗрибәсе белән уртаклашып, эчтәлекле чыгышлар ясый.

Шушы еллар дәвамында педагог укучыларының шәһәр һәм республикакүләм олимпиадаларда, төрле иҗади бәйгеләрдә катнашып, призлы урыннарга лаек булуларын үз хезмәтенең нәтиҗәсе дип кабул итә.

Олимпиада нәтиҗәләре

2014-2015		**2015-2016**		**2016-2017**	
Укучының ФИО	**Нәтиҗә**	**Укучының ФИО**	**Нәтиҗә**	**Укучының ФИО**	**Нәтиҗә**
Мәхмүтова Энҗе	призер	Гобәйдуллина Айгөл	җиңүче	Мөхәмәдиева Алия	призер
Вәлиева Зөһрә (татар теле)	призер	Гобәйдуллина Айгөл	призер	Сабитова Таңсылу	призер
Вәлиева Зөһрә (татар әдәбияты)	призер	Сабитова Таңсылу	призер	Сабитова Таңсылу	Республика этабында призер
Мөхәмәтҗанова Алия	призер	Сабитова Таңсылу	Республика этабында призер	Сабитова Таңсылу	Халыкара олимпиадада катнашучы
Яруллина Гөлия	призер				
Фәрхетдинова Әдилә	призер				

Бәйге, конференция нәтиҗәләре

2014-2015- “Илһам” яшь язучылар бәйгесе, Ягмырова А., Гаптрәшитова Ә., лауреатлар;

- Шигырь укучылар конкурсы “Җирдә тынычлык хакына”, Зиннәтуллина Л., 2 урын;

2015-2016- “ Илһам” яшь язучылар бәйгесе, Закирова Э., лауреат;

- Шигырь укучылар конкурсы «Яттан сөйлә Тукай шигырьләрен...», Сәйфуллина З., лауреат;
- Шигырь укучылар конкурсы “Теле барның -иле бар”, Сабитова Т., лауреат;
- «Чибәркәй -2016», Сабитова Т., 2 урын;

2016-2017- II V республика фәнни-гамәли конференциясе «Жить, помня о корнях своих…», региональ фәнни-гамәли конференция «Динамика полиэтнических и поликонфессиональных отношений в Российской цивилизации», Миңнебаева А., 3 урын;

- Р.Вәлиев премиясенә яшь язучылар бәйгесе, Сабитова Т., 1 урын;
- Мәхмүтова Э., 1 урын;
- Халыкара конкурс “Фәнни ярышлар чемпионаты”, Миңнебаева А., 3 урын;
- “Илһам” яшь язучылар бәйгесе, Сабитова Т., Мәхмүтова Э., лауреатлар;
- “Көйле, моңлы татар җыры-2017”, ансамбль, 2 урын.

Фәттахова Илсөя Илһам кызы балаларны укыту һәм тәрбияләүгә керткән зур өлеше, күпъеллык намуслы хезмәте өчен, күпсанлы мактау грамоталары белән бүләкләнгән мөхтәрәм укытучы.

МИФТАХОВА ЭЛЬМИРА ФЛҮР КЫЗЫ – ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ 14 НЧЕ ЛИЦЕЙ МУНИЦИПАЛЬ БЮДЖЕТ ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ УЧРЕЖДЕНИЕСЕНЕҢ БЕРЕНЧЕ КАТЕГОРИЯЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫСЫ.

Иҗади шәхес тәрбияләү - укытучының педагогик эшчәнлегенең бер юнәлеше. Укучыларының район, республика, рәсәй күләмендә үткәрелгән төрле чараларда катнашып, үрләр яулавы әлеге эшнең нәтиҗәсе булып тора. (Республикакүләм “Яшьләр фәнни эзләнүдә” фәнни-тикшеренү конференциясе, Чаллы, 2015, II дәрәҗә Диплом; Галим-мәгърифәтче И.Хәлфин исемендәге XII республикакүләм фәнни-тикшеренү конференциясе, Казан, 2016, 2017, III дәрәҗә Диплом; С.С. Молодцов исемендәге XV ачык республикакүләм фәнни-тикшеренү конференциясе, Түбән Кама, 2017, III дәрәҗә Диплом; “Туган телем – серле тел” республикакүләм шигырь сөйләүчеләр бәйгесе, Түбән Кама, 2014 нче ел - 2 җиңүче, 2015 нче ел – 3 җиңүче, 2017 нче ел – 3 җиңүче).

Ел саен Э.Ф. Мифтахова укучылары татар теле һәм әдәбиятыннан олимпиадаларда җиңүче булалар (2013-2014 нче уку елы, татар әдәбияты, 5 нче сыйныф, җиңүче; татар теле 5 нче сыйныф, призер; 2014-2015 нче уку елы татар теле, 7 нче сыйныф, призер; 2015-2016 нчы уку елы, татар теле 7 нче сыйныф, җиңүче; 5 нче сыйныф, татар теле, призер).

Эльмира Флур кызы - тынгы белмәс педагог. Укытучы үзенең һөнәри осталыгын арттыру өстендә даими эшли, конференция, семинар-практикум, вебинарларда катнаша. Республикакүләм “21 гасыр укытучысы остаханәсе” фәнни-тикшеренү конференциясендә катнашып II дәрәҗә Диплом белән бүләкләнде. “Гамил Афзал укулары” III, IV Республикакүләм фәнни-тикшеренү конференцияләрендә катнашып II, III дәрәҗә Дипломнарына лаек булды. Укытучының Республика күләмендә төрле җыентыкларда мәкаләләре даими басыла. “Гамил Афзал укулары-2015” IV республика фәнни-гамәли конференциясе материаллары” (Казан: КФУ, 2015. – 292 б.) җыентыгында “Татар телен һәм әдәбиятын укытуда яңа технологияләр” статьясы, “Без тумыштан туган телгә гашыйк, туган җиргә гашыйк күптәннән” V республика фәнни-гамәли конференциясе материаллары (Минзәлә, 2017. – 552 б.) җыентыгында “Әхлакый –экологик тәрбия – күңел хәзинәсе” исемле чыгышы үрнәге дөнья күрде.

Эльмира Флүр кызы һөнәри һәм педагогик конкурсларда катнашып, югары урыннарга ия була. Шәһәр башлыгы грантының “Милли мәгариф һәм мәдәниятне үстерү” номинациясендә II урынга лаек булды (2013 нче ел), “Образование” өстенлекле милли проектның “Яхшы укытучы” бәйгесенең Татарстан Республикасы күләмендә җиңүче (2015 нче ел), “Укытучы-мастер” республикакүләм гранты иясе (2016 нчы ел).

ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫННАН ОЛИМПИАДАЛАРГА ӘЗЕРЛЕК БУЕНЧА РЕСУРС ҮЗӘКЛӘРЕ ЭШЧӘНЛЕГЕ

Фәттахова Илсөя Илһам кызы, *13 нче гимназия-интернатның югары квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы*

Фәттахова И.И.

Сәләтле балаларны олимпиадаларга әзерләү укытучыдан системалы эш таләп итә. Шуңа күрә әлеге эшне башлангыч сыйныфлардан ук башларга кирәк. Барыбызга да мәгълүм булганча, татар теленнән олимпиадага әзерләнү өчен үрнәк биремнәр, ярдәмлекләр бик аз. Шуны истә тотып, быелгы уку елында шәһәребезнең мәгариф идарәсе, билгеле бер юнәлештә эшчәнлек алып бару өчен, берничә белем бирү оешмасы кысаларында (Б.Урманче исемендәге 2 нче гимназия, 5 нче мәктәп, 13 нче гимназия-интернат) балаларны татар теле һәм әдәбиятыннан олимпиадага

әзерләү буенча ресурс үзәкләр оештырды. Әлеге үзәкләрнең *төп максаты*- татар сыйныфларында, рус телендә белем бирүче мәктәпләрнең татар һәм рус төркемнәрендә укучыларның татар теле һәм әдәбиятыннан белем дәрәҗәләрен, сөйләм күнекмәләрен тикшереп, сәләтле балаларны ачыклау; укучыларның белемнәрен системага салырга ярдәм итү, шәһәр һәм республика олимпиадаларына мөстәкыйль әзерләнергә юнәлеш бирү. Монда тупланган олимпиада сораулары, биремнәре аша, укучыларда татар теленнән олимпиада хакында гомуми күзаллау булдыру, булган белемнәрне камилләштерү, киләсе бәйгеләргә әзерлек юнәлешен билгеләргә ярдәм итү күздә тотыла.

Ресурс үзәкләрнең планнары алдан ук төзелеп, муниципаль дәрәҗәдә расланды, анда йөриячәк укытуыларның исемлекләре төзелде, ягъни иҗади төркемнәр оештырылды. План буенча һәр үзәктә 10 утырыш билгеләнде, чыгыш ясаучы мәктәпләр күрсәтелде. Һәр эшлекле киңәшмәдә график буенча җаваплы уку оешмасы әгъзаларының чыгышлары тыңланды. Теориягә нигезләнгән чыгышлар, әлбәттә, гамәли күнегүләр, осталык дәресләре белән үрелеп барды. Чыгыш ясаучы укытучылар балаларны олимпиадага әзерләгәндә, аларның сүз байлыгын үстерүгә, телдән һәм язмача аралашуга, үз фикерләрен төгәл, ачык белдерә алуга игътибар бирергә кирәклеген ассызыкладылар. Тәкъдим ителгән олимпиада биремнәрен башлангыч һәм урта сыйныфларда эшләүче татар теле укытучылары олимпиадага әзерләү өчен файдалана алачаклар. Хәзер, әйдәгез, һәр ресурс үзәге эшчәнлегенә җентекләбрәк тукталыйк.

Татар сыйныфларында укытучылар белән эш юнәлешен оештыру Б.Урманче исемендәге 2 нче гимназиягә йөкләнде. Анда барлыгы 9 белем бирү оешмасы кертелде, утырышларга даими рәвештә 10 укытучы йөрде, аларның һәрберсе тирән эчтәлекле чыгышлар ясады. Замана таләпләренә нигезләнеп, сәләтле балалар белән эшләү,татар теле һәм әдәбиятыннан олимпиадага әзерләү юлларын эзләү тәҗрибәсе белән Б.Урманче исемендәге 2 нче гимназия укытучылары Минһаҗева А.Ф., Зарипова Ә.Г., Хаҗиева З.Г. уртаклаштылар.Беренче утырышларда татар теленнән һәм әдәбиятыннан мәктәп этабы биремнәре каралды. (Хаҗиева З.Г., Шәймөхәммәтова Ф.М., Гәрәева Г.Р., Хәйруллина Г.Р.) Шулай ук 7-8 сыйныфларда республика этабы биремнәре (Сөнгатуллина Л.М., Насырова М.С.), 9-11 сыйныфларда булган биремнәр буенча (Зарипова Ә.Г., Сөнгатуллина Л.М., Гарипова Л.Р.) чыгышлар тыңланды. Олимпиадаларда комиссия рәисе булган Гарипова Л.Р. психологик һәм физиологик яктан киңәшләрен бирде, тәкъдимнәрен җиткерде. Утырышларның икенче яртысында әлеге укытучылар “Сәләтле балалар белән эшне оештыру методикасы”дип исемләнгән осталык дәресләре күрсәттеләр.

Рус телендә белем бирүче мәктәпләрнең *татар төркемнәрендә* укучы балаларны татар теле һәм әдәбият буенча олимпиадаларга хәзерләү өчен ресурс үзәк итеп шәһәребезнең 5 нче мәктәп базасы сайланды. Айга бер тапкыр җыелып,мәктәп укытучылары үзләренең эш тәҗрибәләре белән уртаклаштылар, борчыган сорауларына җаваплар эзләделәр. Исемлеккә кертелгән 38 укытучы да киңәшмәләргә бик теләп йөрде, барлыгы 14 чыгыш тыңланды. Беренче утырыш оештыру эшләре белән башланып китте. Анда Шәйхиева Н.С. ресурс үзәгенең эш планы, максаты, бурычлары белән таныштырды, утырышларны үткәрү графигы таратылды. Кирәкле темалар сайланды, чыгыш ясарга тиешле укытучылар билгеләнде. Шушы ук утырышта 5 нче мәктәп укытучысы Ильина З.Е. “Сәләтле укучыларны сайлап алу методикасы” темасына чыгыш ясады. Ул үз чыгышында күренекле педагогларның сәләтле укучыларны сайлап алу турындагы фикерләре белән таныштырды, үз мәктәбенең эш тәҗрибәсе белән уртаклашты. Сәләтле балалар белән эшләүнең төрле юлларын башка укытучыларның чыгышларыннан да күзәттек. (Яруллина Г.С., Ганиева Р.Ф, Хадиева С.А.) Шулай ук әдәбият теориясенә кагылышлы биремнәргә багышланган файдалы, кирәкле мәгълүматлар җиткерә, олимпиадаларга ярдәм итә торган эчтәлекле чыгышлар тәкъдим ителде (Галиева Г.Ф., Харисова Ч.С., Осипова Г.Т.). Татар теле буенча үткәрелгән мәктәп һәм шәһәркүләм олимпиада биремнәренә тулы күзәтү ясалды. (Закирова И.Г., Хәйруллина Ф.А., Харисова Ч.С.). Ә инде ничә еллар дәвамында төрле дәрәҗәдәге олимпиадаларда җиңүче-призерлар әзерләүче тәҗрибәле остазларның күрсәтмәләре (Масалимова М.М.,

Исмәгыйлева И.Г., Фәттахова И.И., Якупова В.Б., Шәйхиева Н.С.) яшь белгечләр өчен генә түгел, урта буын укытучыларына да зур ярдәм булды. Күп еллар мәгариф системасында хезмәт куючы, балаларга төпле белемнәр бирүче 20нче мәктәп укытучысы Д.М. Константинованың ”Рамон Кампао методикасы буенча сүз байлыгын тиз үзләштерү”, 24нче лицей укытучысы З.М. Мөхетдинованың ”Әдәбият дәресләрендә штурм методын куллану” кебек кызыклы чыгышлары да хезмәттәшләребез күңеленә хуш килде. Шуны да искәртеп китик: үткәрелгән осталык дәресләре дә бик урынлы булды. (Сәйфетдинова Ф.Х., Афанасьева Л.С.)

Өченче ресурс үзәге эшчәнлеге 13 нче гимназия-интернаты базасы кысаларында оештырылды. Анда рус телендә белем бирүче мәктәпләрнең *рус төркемнәрендә* эшләүчеләр җыелды. Бүгенге көндә татар теле укытучылары рус төркемнәрендә укучы балаларны олимпиадага әзерләү өчен махсус биремнәр җыентыгына ихтыяҗ тоялар. Шуларны исәпкә алып, шәһәребез укытучылары үткән елгы олимпиада нәтиҗәләренә анализ ясап, быелгы уку елында булачак яңалыклар, татар теле буенча үткәреләчәк олимпиадалар, анда булырга мөмкин булган биремнәр белән таныштырдылар, үзләрен кызыксындырган сорауларга җаваплар алдылар, үзара фикер алыштылар. Бу эшлекле киңәшмәләрдә барлыгы 19 чыгыш тыңланды. Аларда алдагы елларда муниципаль һәм республика дәрәҗәсендә үткәрелгән олимпиада биремнәренең типлары исәпкә алынган иде: сүзләрнең транскрипциясен язу һәм укучыларның татар сүзләренең дөрес әйтелешен үзләштерүләрен тикшерүгә юнәлтелгән биремнәр (Вафина Л.Р., Долгова Г.М., Усманова С.М.); лексик-грамматик биремнәр: исемнәрнең килеш һәм тартым кушымчалары, җөмләдә сүз тәртибе, җөмлә чикләрен билгеләү һәм тыныш билгеләренең тиешлесен куя белү, хикәя фигыльнең заман формалары һәм зат-сан кушымчаларын куллану, сүзләрнең синонимнарын, антонимнарын табу һ.б (Ильина З.Е., Нуриева Э.Г., Никитина А.Е.); укучыларның бер телдән икенче телгә тәрҗемә итә белү күнекмәләрен тикшерүгә корылган биремнәр (Бәдретдинова Л.М., Хәйруллина Г.М.); коммуникатив максат белән бирелгән биремнәр (Фәттахова И.И., Вәлиуллина Л.Д., Камалиева Д.В.); сөйләм һәм аралашу күнекмәләрен үстерүгә юнәлдерелгән: сорау куя, җавап бирә, кире кага, раслый белү (Әхмәтова М.И., Латыйпова Р.Х., Әминова Э.З., Егорова Р.Х.); иҗади биремнәр: билгеле бер темага хикәя төзү, мини сочинение язу, татар халык авыз иҗаты үрнәкләрен куллану (Шәрәпова Н.Н., Хәйретдинова Г.Ф., Хуҗанбирдиева Ч.Т.) Йомгаклау сүзе белән рус төркемнәрендә эшләүче татар теле һәм әдәбияты укытучыларының шәһәр методберләшмәсе җитәкчесе Насыйбуллина Д.Ф. чыгыш ясады. Ул агымдагы уку елында муниципаль этапта 29 җиңүче-призер булуын, республика турына шуларның бары 3 се генә үтүен һәм призерлар исеменә лаек булуын җиткерде, бу безнең өчен куанычлы нәтиҗәләр түгеллеген ассызыклады.

Укучыларны олимпиадага әзерләү, әлбәттә, укытучылардан күп әзерлек һәм балалар белән индивидуаль эш алып баруны таләп итә. Бүгенге көн балалары арасында үтә сәләтлеләре байтак, безнең бурыч – аларның әлеге табигать тарафыннан бирелгән сәләтләрен вакытында ачыклау,үстерү өчен җирлек һәм уңай шартлар тудыру, ихтыяҗларын төрле яктан канәгатьләндерү. Шул вакытта гына көтелгән нәтиҗәләргә ирешергә мөмкин.

ТАТАР ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮЧЕ МӘКТӘПЛӘРДӘ УКУЧЫЛАРНЫ ТАТАР ӘДӘБИЯТЫННАН ОЛИМПИАДАГА ӘЗЕРЛӘҮ БУЕНЧА МЕТОДИК ТӘКЪДИМНӘР

Шәймөхәммәтова Фәнзилә Мирзанур кызы,
Татарстан Республикасы Түбән Кама
муниципаль районы Бакый Урманче исемендәге
2 нче гимназиянең югары квалификацион категорияле
татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Шәймөхәммәтова Ф.М.

Татар әдәбиятыннан олимпиадага әзерлек укучыдан һәм мөгаллимнән шактый күп вакыт һәм көч сарыф итүне сорый. Сәләтле бала белән олимпиадага әзерлек эше уку елы башыннан ук даими һәм системалы алып барылырга тиеш.

Татар әдәбиятыннан олимпиада структурасы түбәндәгедән гыйбарәт:

I Әдәбият теориясенә караган биремнәр;

II Әдәби чорга һәм әдәби иҗатка кагылышлы биремнәр;

III Иҗади эш.

Тәкъдим ителгән биремнәр укучыларның теоретик белемнәрен; әдәби барышны, аерым бер әдипнең иҗат үзенчәлекләрен бәяләү, әдәби әсәр белән эшләү мөмкинлекләрен; әсәргә яки чорга шәхси фикерен, мөнәсәбәтен белдерә алу сәләтен ачыклау максатларын күздә тотып эшләнә. Иң беренче чиратта, әдәби әсәрләрне кабат укып чыгу, тәнкыйди материаллар белән танышу, алар турында шәхсән уйлану киңәш ителә, чөнки җавапларда дәреслек материалын гына күчереп кую үзен акламый, әзерлек дәрәҗәсен дә арттырмый. Иң мөһиме: җаваплар укучының, дәреслек материалына һәм тәнкыйди язмаларга таянып, үз шәхси бәясен, фикерләү дәрәҗәсен чагылдырырга тиеш. Җаваплар озын булмыйча, төгәл һәм тәмамланган фикерләрдән торса яхшы. Биремнәрдәге һәр сорауга төгәл, дәлилле җавап таләп ителә.

Беренче төркем сорау укучының теоретик төшенчәләрне аңлау дәрәҗәсен ачыклауны күздә тота. Укучы теге яки бу теоретик төшенчәгә коры билгеләмәне генә язып куярга түгел, ә бәлки, аның төп сыйфатларын күрсәтелгән әсәр нигезендә дәлилли алырга тиеш.

Икенче төркем сорау билгеләнгән әдип иҗатына яки бер әсәргә бәя бирүне күздә тота, төгәллекне, теоретик материалны белеп, дөрес куллануны сорап тора. Җавап эчтәлек сөйләүгә кайтып калмасын, авторның әйтергә теләгән фикерен, үз караш-мөнәсәбәтеңне ачыклау юнәлешендә булсын. Һәр фикер конкрет фактлар, әсәрдән мисаллар, фрагментлар белән ныгытылсын. Әдәби әсәрнең поэтик үзенчәлекләрен, язучының стилен, төп иҗади сыйфатларын бәяләү шул дәвердәге әдәби-тарихи контекст белән бәйләп алып барылса яхшы.

Аерым бер чорга бәя бирүне күздә тоткан сорауга җавап бирү барышында чорның төп тарихи һәм иҗтимагый вакыйгаларын, аларның шул чор сәнгатенә йогынтысын ассызыклап, күрсәтелгән вакыт аралыгында әдәбиятның төп сыйфатларын, үсеш-үзгәреш закончалыкларын, үзенчәлекләрен аерып чыгару, өстенлек иткән иҗат юнәлешен, агымнарын, әдәби жанрларны, күтәрелгән тема-проблемаларны ачыклау, дәвернең сүз осталарын санап китү, аларның чор әдәбиятында тоткан урынын билгеләү сорала. Кайбер биремнәрдә ул, киңрәк характерда булып, укучының хәзерге әдәби процесс белән танышлыгын, әдәбияттан мәгълүматын, шәхси мөнәсәбәтен, логик фикерләү дәрәҗәсен, иҗади мөмкинлекләрен, дөньяви эрудициясен дә ачыклауны күздә тота. Җавапта күрсәтелгән әсәргә һәм чорга үз бәяңне бирү мөһим.

Әдәби әсәргә анализ ясауны таләп иткән сорау укучыларның әдәби әсәргә анализ ясау дәрәҗәсен, теоретик белемнәрен ачыклау максатыннан анализга һәр әдәби төрдән бер әсәр тәкъдим ителә. Эпик әсәргә анализ барышында төп теоретик төшенчәләр аша автор фикерен, сюжет сызыкларын, каршылыкны, тема-проблеманы аерып чыгару, әсәргә үз карашыңны

һәм мөнәсәбәтеңне белдерү, әсәрнең актуальлеген билгеләү сорала; лирик әсәрләргә анализда төп лирик мотивларны аерып чыгару, лирик геройның хис-кичерешен, аның сәбәпләрен ачыклау таләп ителә; драма әсәрләренә анализның төп эчке һәм тышкы каршылыкларны ачыклау, образларга характеристика бирү, автор фикерен-идеясен ачыклау юнәлешендә алып барылуы мөһим.

Әдәби төрләргә анализ ясаганда нәрсәләрне истә тотып эш итәргә кирәк.

Лирик әсәрнең нигезендә хис-кичереш ята. Аларны анализлауның иң киң таралган юлы - «автор артыннан бару». Ул строфадан строфага лирик геройның хис-кичереш көчешен һәм аның сәбәпләрен, поэтик образлар, яки башка элементлар аша хиснең дәрәҗәсен билгеләү, юану өлешен ачыклау, шигырьдән алган тәэсирне ассызыклау юнәлешендә алып барыла. Моннан тыш жанры, ритм-рифмалар, символ-метафоралар аша үткәрелгән мәгънә, автор фикере, темасы күзәтелә. Шигырьнең темасы хиснең сәбәбе белән бәйле була.

Эпик төргә исә вакыйгалылык хас. Шуңа да эпик әсәргә анализ сюжетны күзәтүдән башлана һәм төп сюжет сызыкларын билгеләү, андагы каршылык үсеше аша сюжет элементларын ачыклау, образларга характеристика бирү юнәлешендә алып барыла. Төп каршылыкны ачыклау теманы табарга ярдәм итә, аны тудыручы сәбәпләр еш кына проблема булып төгәлләнә. Эпик әсәрдә тема, үз чиратында, идея белән бәйләнештә була. Проблема дәрәҗәсендә куелган сорауларга автор идея катламында җавап таба. Биредә теге яки бу мәсьәләгә автор мөнәсәбәтен, әдипнең позициясен, бәясен ачыклау мөһим. Геройларга һәм әсәрнең композициясенә бәя бирү барышында геройларның портретына, пейзажга, вакыйгаларның бару урынына, психологизмга - халәт, эчке дөнья, кәеф үзгәрешенә һ.б. әйберләр дөньясына игътибар итү сорала. Алар аркылы язучының иҗади осталыгы, язу стиле билгеләнә һәм әсәргә укучының үз шәхси мөнәсәбәте, бәясе урын ала.

Драма әсәрләренәан ализ тышкы һәм эчке каршылыкларны аерып алудан башлана. Герой белән герой, герой белән тирәлек, герой белән җәмгыять арасындагы тышкы яки төп герой күңелендә барган эчке каршылыкларда җәмгыятькә хас проблемалар калкытып куела. Төп каршылыкның сәбәбе еш кына проблема булып төгәлләнә. Конфликт барлык персонажларны хәрәкәткә китерә, аларның характерын ачарга ярдәм итә. Шуңа да анализ барышында конфликт үсешен һәм герой характерларын янәшә куеп тикшерү отышлы санала. Драма әсәренә дә сюжетлылык хас. Конфликтның үсеш-үзгәреш тарихын күзәтү сюжет элементларын билгеләргә ярдәм итә. Драма әсәрендә автор фикере, идея исә персонажлар сөйләме, эш-гамәлләре аркылы үткәрелә.

Олимпиадага әзерлек барышында чәчмә, тезмә, драма әсәрләренә анализ ясау үрнәкләрен өйрәнергә кирәк. Алга таба анализ үрнәкләре күрсәтелә:

А. Яхин методикасы буенча әсәрләргә анализ.

I А. Яхин методикасы буенча чәчмә әсәрләргә анализ

1. Вакыйгаларны барлау.
2. Вакыйгаларның охшашларын гомумиләштереп, ике өлешкә калдыру.
3. Һәр өлешкә анализ ясау.
4. Өлешләр арасында бәйләнеш эзләү (каршылык).
5. Тема, проблема, идеясен ачыклау.

II А.Яхин методикасы буенча тезмә әсәрләргә анализ

1. Шигырьнең төзелешен тикшерү.
2. Шигырьне ике өлешкә бүлү.
3. Һәр өлешне анализлау.
4. Өлешләр арасында бәйләнеш табу.
5.Хисне табу. Хиснең сәбәбе, дәрәҗәсе юануы табыла.

III А.Яхин методикасы буенча драма әсәрләргә анализ

1. Әсәрдә каршылык табу.
2. Әсәрне ике өлешкә бүлү.
3. Һәр өлешкә анализ ясау (Һәр өлештән ярдәмче конфликтларны табу).
4. Өлешләр арасында бәйләнеш табу.

Д. Заһидуллина буенча анализ ясау үрнәкләре.

Чәчмә әсәр анализлау планы

1. Әсәрнең язылу вакыты, тарихы (билгеле һәм кирәк булса).
2. Төп әдәби образлар системасы. Аларны сыйфатлау.
3. Сюжет бирелеше. Конфликт.
4. Әсәрнең тема, проблема, идеясе.
5. Сурәтләнгән дөнья (пейзаж, портрет, әйләнә-тирә дөньяны тасвирлау).
6. Әсәрнең композициясе.
7. Әсәрнең теле (автор сөйләме, хикәяләү, сурәтләү, персонажлар сөйләме, тел-сурәтләү үзенчәлекләре).
8. Жанры.
9. Әсәрнең язучы иҗатында тоткан урыны.
10. Татар әдәбиятына алып килгән яңалыгы.

Лирик шигырь анализлау планы.

1. Язылу вакыты. Реаль-биографик һәм фактологик аңлатмалар (билгеле һәм кирәк булса).
2. Жанры.
3. Лирик геройга бәя. Аның сурәтләнгәннәргә мөнәсәбәте, кичереше, фикере.
4. Тема, төп эчтәлек.
5. Хисләр бирелеше, аларның гәүдәләнеше, үсеш-үзгәреше.
6. Төп образлар, аларның әһәмияте, яңалыгы.
7. Сөйләм үзенчәлекләре, сурәтләү чаралары.
8. Әсәрнең төзелеше.
9. Шигырь төзелеше ягыннан бәя. Ритм һәм рифма.

Драма әсәрен анализлау планы

1.Әсәрнең язылу вакыты, тарихы (билгеле һәм кирәк булса).
2. Төп тышкы һәм эчке каршылыклар. Конфликт бирелеше.
3. Сюжет бирелеше һәм сюжет элементлары.
4. Әсәрнең тема, проблема, идеясе.
5. Образлар системасы.
6. Әсәрнең теле (автор сөйләме, хикәяләү, сурәтләү, персонажлар сөйләме, тел-сурәтләү үзенчәлекләре).
7. Жанры.
8. Әсәрнең язучы иҗатында тоткан урыны.
9. Татар әдәбиятына алып килгән яңалыгы.

Олимпиадада өченче бирем - иҗади эш. Иҗади биремгә ничек әзерләнергә.

Әдәбият олимпиадасы инша язудан башка уза алмый, әлбәттә. Еш кына аны соңгы бирем итеп куялар. Инша я исә хикәя язу әдәбият белән таныш булган укучы өчен бер нинди кыенлык та тудырырга тиеш түгел. Теория, тарих буенча булган сораулар нинди дер шик тудыра алсалар, язу гомумән икенче юнәлешкә карый. Димәк, укучының нәкъ шушы биремнән югары балл җыярга мөмкинлеге бар. Ә хәзер язган вакытта нәрсәләргә игътибар бирергә кирәк икән, шуларны карап үтик.

1. Әдәби төр, жанр таләпләренә буйсындырып язарга. Мәсәлән, хикәя жанры бирелгәндә, аның кечкенә күләмле, образлар санының аз булуын һәм конфликтлы сюжетка корылуын истә тотарга кирәк.
2. Язган вакытта грамматик, стилистик хаталарны булдырмаска. Җөмләләр төзек, эзлекле һәм мәгънә ягыннан дөрес булырга тиешләр.
3. Вакыт турында да истән чыгарырга ярамый. Бу бирем соңгы булганлыктан, сорауларга җавап биргәннән соң язу өчен вакыт бик аз калырга мөмкин, шуңа күрә фикер эзлеклелеген саклап тәмамларга кирәк.
4. Язманың кереш, төп һәм йомгак өлешләре булырга тиеш. Мондый бүленеш укучының әсәр төзелеше белән яхшы таныш булуын күрсәтә.
5. Бирелгән тема буенча гына язарга кирәк.

6. Һәр бер җөмләдә ниндидер тирән мәгънә, фикер ятсын. “Су кушу” бары тик кирәкмәгән сүзләр артуына гына китерә.
7. Образлар тудырганда аларның чын барлык белән якын килүләренә дә игътибар итәргә кирәк.
8. Иҗади эштә күтәрелгән проблемаларның башкалар өчен дә кызыклы, мөһим булуы зарур.
9. Иҗат эшенең әдәбилексикага кергән сүзләр белән язылган булуы сорала. Монда укучының сүзлек составы никадәр бай икәне күренә.
10. Бер төрле сүзләрне гел кулланмас өчен синонимнарга мөрәҗәгать итәргә кирәк.
11. Әлбәттә, тел-сурәтләү чаралары әсәрне тагын да матурлый, бизи.
12. Язып бетергәч, эшне башта хаталар, аннары мәгънә ягыннан тагын бер кат тикшереп чыгарга кирәк.

Кулланылган әдәбият:

1. Гафиятуллина Н.М. “Олимпиадага әзерләнү өчен ярдәмлек: татар әдәбияты”/Н.М. Гафиятуллина. - Казан:Казан дәүләт университеты, 2004 – 52 б.
2. Заһидуллина Д.Ф. Әдәби әсәргә анализ ясау: Урта гомуми белем бирү мәктәбе укучылары, педагогика колледжлары һәм югары уку йортлары студентлары өчен кулланма./ Д.Ф. Заһидуллина, М.И. Ибраһимов, В.Р. Әминева. – Казан: Мәгариф, 2005 – 99 б.
3. Хатипов Ф. Әдәбият теориясе: Югары уку йортлары, педагогия училищелары, колледж студентлары өчен кулланма. Тулыландырылган икенче басма / Ф.Хатипов. – Казан: Раннур, 2002. – 351 б.

СӘЛӘТЛЕ БАЛАЛАР БЕЛӘН ЭШЛӘҮ – ҮЗЕ БЕР СӘЛӘТ

Насыйрова Миләүшә Сәлмән кызы,
Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы МБББУ “14 нче лицей” ның беренче квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Насыйрова М.С.

Кешелек дөньясы яңа меңьеллыкта – XXI гасырда яши. Без, татарлар, яңа гасырны кешелек үсешенә зур өлеш керткән халык буларак каршыладык һәм киләчәккә зур ышаныч белән карыйбыз. Шуның өчен дә хәзерге чорда дөнья күләм мәсьәләләр хакында фикер йөртерлек шәхес тәрбияләү аеруча әһәмиятле. Төрле телдәге фәнни чыганаклардан мәгълүматлар туплап, үз карашын берничә телдә аңлатып бирә алырлык киләчәк кешесен тәрбияләү төп бурыч булып тора. Хәзерге заман мәктәбе үзенең үсешендә катлаулы чор кичерә. Заман таләбе – баланың табигать тарафыннан бирелгән сәләтен үстереп, аны иҗади шәхес итеп тәрбияләү. Белгәнебезчә, укыту өлкәсендә сәләтле балаларны табу һәм аларның эшчәнлеген үстерү – хәзерге көн таләбе. Без баланың сәләтен никадәр тизрәк күреп алабыз, үстерәбез, уңай шартлар тудырабыз, шул очракта гына көтелгән уңышларга ирешә алабыз.

Сәләтле бала нинди була соң ул? Югары интеллектлы, нинди дә булса эшчәнлектә уңышларга ирешүче, иҗатка тартылучы бала – сәләтле бала була да инде. Шундый укучылар белән яхшы нәтиҗәләргә ирешү өчен, әлбәттә, әзерлекне, эшчәнлекне системалы алып барырга кирәк.

Сәләтле балалар белән эшләү безнең мәктәп эшчәнлегенең иң мөһим юнәлешләреннән берсе булып тора. Сәләтле балалар һәр мәктәптә дә бар. Без аларны һәрвакыт игътибар үзәгендә тотабыз һәм аларның бу сыйфатларын тагын да үстерергә тырышабыз.

Галимнәр сәләтсез балалар юк, һәркемнең нәрсәгә дә булса сәләте, омтылышы була диләр, ә безнең – укытучыларның бурычы – баланың сәләтен ачыклау, ихтыяҗын төрле яктан канәгатьләндерү, сәләтен үстерү. Бу уңайдан татар теле һәм әдәбияты дәресләре – укучылар эшчәнлеген активлаштыру, иҗади фикерләү өчен бик тә уңайлы җирлек.

Татар теле укытучысы буларак, мөһим бурычларымның берсе – укучыларны мөстәкыйль рәвештә иҗади фикер йөртергә һәм нәтиҗә ясарга өйрәтү, укучыларның эзләнү, тикшеренү һәм иҗади фикерләү эшчәнлеген активлаштыру, сәләтле балалар белән эшләү.

Сәләтле балалар барлыгын ачыклау гына татар теле укытуның нәтиҗәлелеген күтәрми. Һәр баланың үзенә генә хас сыйфаты бар. Мин исә, сөйләү күәсе көчле булган, татар әдәби телендә дөрес, ачык сөйләшүче, фикер йөртүче, зиһенле балаларны фәнни-гамәли конференцияләргә, ә татар теле грамматикасы буенча тырыш, ныклы белеме булганны, ләкин тыныч холыклы, күзгә артык ташланмый торган укучыларны фән олимпиадаларына тартырга тырышам.

Шушы юнәлештә сәләте булган балалар белән эшләгәндә, укучылар алдына мондый бурычларны гамәлгә ашыруларын максат итеп куям:

а) программа материалын бик яхшы белү;

ә) өстәмә чыганаклардан мәгълүмат алу; әдәби әсәр укыту;

б) бөтен төр анализ үрнәкләрен белү;

в) халкыбызның үткәне, бүгенгесе турындагы материалларны өйрәнү, вакытлы матбугат белән кызыксыну, радио, телевидениедән татарча тапшыруларны карап бару;

г) фикерләү сәләтен үстерү;

д) мөстәкыйль эшләргә өйрәнү.

Сәләтле балалар белән эшләү нәтиҗәле булганда гына һәр ике як өчен кызыклы, мавыктыргыч. Эш барышында көтелгән нәтиҗәгә ирешмичә дә калына. Шуңа күрә укытучы буларак, укучыларымны психологик яктан бәйге алдыннан әзерләп куярга тырышам. Күбрәк балаларга мөстәкыйльлеккә ирешергә, үзе өчен җавап бирергә, чаялык күрсәтү кирәклегенә басым ясыйм.

Бала никадәр сәләтле булмасын, олимпиадага дәрестән соң гына әзерләнеп югары нәтиҗәгә ирешеп булмый. Шуңа күрә мин бу эшне түбән сыйныфтан ук башлыйм. Иң элек балаларда фәнгә карата кызыксыну уяту зарур. Моңа төрле кызыклы ребуслар, шарадалар, кроссвордлар эшләү ярдәм итә. Олимпиадаларга әзерләнгәндә, төрле эш алымнары кулланам. Укытучы белән укучы арасындагы әңгәмәләр, фикер алышулар, тест биремнәрен үтәү, яңа чыккан фәнни китаплар, методик кулланмалар белән танышып, өйрәнеп бару зур әһәмияткә ия. Сүзлекләр белән эшләүгә аеруча игътибар итәм. Тел галимнәренең хезмәтләре белән танышу да уңай нәтиҗә бирә, балаларда кызыксыну уята. Җирле матбугат язмаларын күзәтү, андагы стиль хаталарын төзәтү, бүгенге шигъриятне күзәтү балаларның сөйләм байлыгын үстерә, аларны образлы фикер йөртүгә этәрә. Мин беркайчан да кагыйдәләрне ятлату белән шөгыльләнмим. Төп максатым – укучының теге яки бу тел күренешен аңлап үзләштерүе һәм төрле авырлыктагы күнегүләрне үти алуы.

Дәрестән соң үткәрелә торган түгәрәкләр дә олимпиадага әзерлекнең бер төре. Моннан тыш идивидуаль эшне өйгә биреп җибәрәбез, гаиләдә ата-аналар белән берлектә эшлиләр. Шулай ук балалар үзләре дә кызыклы биремнәрне интернеттан табып, сыйныфта эшләү өчен тәкъдим итәләр. Сәләтле балаларга дәрес материалы кызык булмаска мөмкин, шуңа күрә авыррак күнегүләр аларны кызыксындыра һәм активлаштыра. Дәресләрдә бу укучыларга, темаларны үткән вакытта, өстәмә чыганаклардан файдаланырга, иҗади эзләнергә кушам.

Сәләтле балалар күп, ләкин һәркайсы белән иркенләп утырып эшләргә мөмкинлек тә, вакыт галиҗәнәпләре дә җитми. Бер уку елына фәнни-гамәли конференцияләргә күп булса, 2-3 эш, конкурсларга 5-6 укучы, олимпиадаларга 4-5 укучы әзерләнә.

Нәтиҗә ясап әйткәндә, укучылар белән индивидуаль эшләү өчен:

- алар белән һәрвакыт бәйләнештә, элемтәдә булырга;
- хезмәтеңне теләп, яратып башкарырга;
- уңай энергия ала һәм бирә белергә;
- тормышка ышаныч белән карарга өйрәнү мөһим.

Балык тотарга һәрвакыт ике балыкчы йөргән. Көн саен боларның юлына бер ач кеше чыга икән. Балыкчыларның берсе һәрвакыт балыгының бер өлешен ач кешегә биргән. Икенчесе

исә – юк. Бу хәл бер көн кабатланган, икенче көн. Өченче көнне бер балык та бирмәүче балыкчы бу ач кешегә кармак алып килеп биргән. Ач кеше үз тамагын үзе туйдыра башлаган.

Балаларның сәләтләрен ачу өчен кулланган чаралар, яңа укыту технологияләре, ысуллар әнә шул икенче балыкчыга охшаган, укучыга материалны әзер килеш түгел, ә эзләнү аша бирергә кирәк – шул чакта гына балаларның сәләтләрен барлауга юл ачыла.

Бөек шәхесебез Р. Фәхретдин әйткәнчә, “Һәрбер кеше үз кулыннан килгән кадәр эш эшләргә, байлык вә һөнәр һәм дә сәнгать өлкәләрендә милләтенең күтәрелүенә ярдәм кылырга тиеш”. Халыкның үткәнен, тарихын, сәнгатен өйрәнгән, хезмәт сөйгән, матурлыкны күрә белгән, үзара дус һәм тату мөнәсәбәттә тәрбияләнгән балаларның киләчәге өметле.

Кулланылган әдәбият:

1. Татар теленнән гомуми белем бирү стандарты К.2008
2. Р.А. Юсупов. Укучыларда сөйләм культурасы тәрбияләү. Казан. Татарстан китап нәшрияты, 1983
3. Педагогик технологияләр турында “Мәгариф” журналларындагы материаллар (2012-2013 еллар)
4. Вәлиева Ф.С., Саттаров Г.Ф. Урта мәктәп һәм гимназияләрдә татар телен укыту методикасы. – Казан, 2000.
5. Хуҗиәхмәтов Ә. Н. Тәрбия - мәңгелек фәлсәфә: Югары һәм махсус урта уку йортлары өчен педагогикадан уку ярдәмлеге.- Казан: Мәгариф, 2001.

СӘЛӘТЛЕ БАЛАЛАР БЕЛӘН ЭШЛӘҮ ТӘҖРИБӘСЕННӘН

Гарипова Лилия Рәүф кызы,

Түбән Кама районы, Каенлы урта мәктәбенең беренче квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Гарипова Л.Р.

Соңгы елларда илебездәге белем бирү оешмалары Федераль дәүләт гомуми белем бирү стандартын тормышка ашыру шартларында эшли. Бу исә укучылар һәм укытучылар алдына яңа бурычлар һәм яңа таләпләр куя. Стандартта күрсәтелгән шәхси, предмет һәм метапредмет нәтиҗәләренә ирешү өчен, мәгариф системасы үз эшен яңача үзгәртеп корырга тиеш.Әлеге эшне оештырганда укытучыга заманча алымнар, яңа технологияләр белән коралланырга һәм үзгәрешләр кичергән дәреслек, методик кулланмалар, электрон әсбаплар белән белем бирергә туры килә. Бүгенге укытучы үз укучылары белән дәрес кысаларында гына эшләми, бәлки төрле конференцияләрдә, конкурс һәм бәйгеләрдә дә катнаша. Шушы уңайдан республикабызда предмет олимпиадаларының киң таралуын билгеләргә кирәк.

“Олимпиада” сүзе грек теленнән алынган olumpias - “ярыш, смотр, конкурс” дигәнне аңлата.

Олимпиадада катнашкан укучылар үзләренең гомуми эрудициясен һәм логик фикерләү сәләтен күрсәтәләр. Дәресләрдә үзләштерелгән тел материалы яңа шартларда төзелгән биремнәрне үтәү барышында тагын да актуальләштерелә, ә ул исә балаларның аралашу, лингвистик һәм этнокультурага караган компетенцияләре үсешенә зур йогынты ясый.

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы үткәрә торган төрле дәрәҗәдәге олимпиадалар уку-укыту һәм белем бирү эшендә үзенең лаеклы урынын тапкан. Укытучылар, ата-аналар белән бергә әлеге эшкә укучылар да бик теләп тартыла. Алар өчен олимпиада - үзенең белем дәрәҗәсенә хәзерге заман югарылыгыннан чыгып бәя бирү генә түгел, ә яңа дуслар белән танышу, аралашу урыны да.

Укучыларны фәннәр буенча олимпиадага әзерләү укытучыдан да, укучыдан да бик күп көч, сабырлык һәм тырышлык таләп итә. Анда катнашучылар арасыннан сәләтле балаларны сайлау, алар белән даими шөгыльләнү өчен дә олимпиада үткәрүнең файдасы шактый.

Олимпиадада катнашучы укучыны сәләтле бала дип әйтер идем мин. Сәләтлелек билгеләре дигәндә, беренче чиратта, кешедәге акыл үсешенең югары дәрәҗәсен күз алдында тотарга кирәк.Өйгә бирелгән эшләр белән чикләнмичә, өстәмә әдәбият белән дә танышучы балаларны аеруча сәләтле балалар рәтенә кертергә мөмкин. Әгәр дә бала сәләтле булса, ул тәкъдим ителгән мәгълүматлар белән генә канәгатьләнми. Сәләтле балаларга хас сыйфат- акыл үсешенең югары темпы.

Сәләтле бала белән эшләүнең төп максатыитеп түбәндәгеләрне әйтер идем:

– баланың сәләтен үстерү өчен шартлар тудыру;

– телне һәм әдәбиятны өйрәнүне һәрьяклы үсешкә ирешкән шәхес формалаштыруда кирәкле итә алу;

– республика, рәсәйкүләм, халыкара олимпиада-бәйгеләрдә җиңүчеләр әзерләү.

Моның өчен түбәндәге бурычларны чишәргә кирәк:

– сәләтле баланы ачыклау;

– балага үз-үзен билгеләүдә ярдәм итү;

– күп санлы метод һәм алымнар арасыннан мөстәкыйль фикерләүгә, иҗади эшчәнлеккә китерә торганнарын сайлап ала белү.

Шушы бурычларны тормышка ашыру өчен, беренче чиратта, дәрестә һәм дәрестән соң бу укучыга аерым игътибар бирергә кирәк, өстәмә эшләр, логик фикерләүгә караган биремнәр аның һәрвакыт кул астында булырга тиеш.

Көтелгән нәтиҗә:

Сәләтле баланың республика, Бөтенроссия, халыкара олимпиадаларда уңыш яулавы, һәм бу уңышларның бала киләчәктә сайлаячак һөнәр өчен кирәкле булуы.

Олимпиадаларда катнашучы сәләтле балалар бедән эш кече яшь тә үк башлана.

Башлангыч сыйныфтан ук татар теле һәм әдәбияты белән кызыксынган балаларны күреп алырга кирәк. Аларның татар китабынукулары аеруча мөһим. Бу чорда укучыларга грамматик материалны яки әдәбият теориясен артык катлауландырырга кирәкми, ә бәлки баланы җәлеп итүнең, кызыксынуларына бәйлерәвештә, яңа ысулларын табу максатка ярашлы булачак. Укучылар белән класстантыш чараларга әзерләнү, иҗади эшләр башкару, балалар өчен булган газета-журналлар белән хезмәттәшлек итү яхшы нәтиҗә бирәчәк. Укучы урта сыйныфка күчкәч тә олимпиадада катнашырга тиешле укучыны төп төркемгә кушам. Инде бу вакытта олимпиадага баручы укучылар сайлап алына: ул телне, әдәбиятны белә, яратып өйрәнә, татар дөньясы белән кызыксына. Иң мөһиме: аның теләге бар! Шулай итеп әзерләнү нәтиҗәсен бирә. Быел республикабызда олимпиадалар IV сыйныфтан ук башланды. Бу бик яхшы дип уйлыйм мин. Бала кече сыйныфтан ук көрәшергә, авырлыкларны җиңәргә өйрәнә.

Балаларның олимпиадаларга әзерләнү вакыты - укучы, укытучы, ата-ана өчен җитди чор. Уңышлы чыгыш ясау өчен укучыга барлык көчен куярга кирәк. Олимпиадада җиңүләргә укучының интеллектуаль, физик һәм психологик әзерлеге сорала. Олимпиада имтихан бирүгә охшаш, бу бәйгедә дә укучы стресс кичерә. Укучыга таныш булмаган мохит, кешеләр дә, биремнәр үтәүгә бирелгән вакыт чикләнгәнлеге дә тәэсир итә. Укучы алдында барлыкка килгән киеренкелектән чыгуга педагог-психологның ярдәме бик зур була. Авыл мәктәпләрендә, кызганычка каршы, психолог штаты каралмаган. Шуңа күрә, олимпиадага әзерләүче укытучыга педагог-психолог ролен дә үтәргә туры килә. Укытучының бурычы- позитив эмоциональ халәт тудыруда ярдәм итү, курку-шикләнүләрне тарату, хис-кичерешләр, ихтыяр һәм психофизик торышны идарә итү алымнарына өйрәтү. Олимпиада чоры киеренкелеге "олимпиадада катнашучының" үзбәясе белән дә бәйле булырга мөмкин. "Мин бик акыллы, мин күп беләм, үземне тиешле дәрәҗәдә ачам, биремнәрне үти алам",- дип тә уйлый укучы. Барлык бу факторлар борчылу тудыралар, ә ул эшчәнлекне тарката, игътибар һәм эшкә омтылышны киметә. Хәтта сәләтле укучы да кирәкле дәрәҗәдә белемен, күнекмәләрен күрсәтә алмый.

Олимпиадада катнашучының акыл үсеше һәм белем – күнекмәләр формалаштыру өчен укытучы җавап бирә. Олимпиадага әзерләнүчегә ярдәм итә алырдай түбәндәге психологик алымнарны да күрсәтергә була:

- үзоештыруның югары дәрәҗәсе;
- югары һәм ныклы эшчәнлек;
- игътибарлылык, булдыклылык тупланмасының югары дәрәҗәдә булуы;
- төгәллелек, оешканлылык, стандарт булмаган фикер йөртүчәнлелек;
- эчке хәрәкәт планы формалашкан булу;
- стресска бирешмәүчәнлелек олимпиадада югары нәтиҗәләргә ирешергә ярдәм итә.

Ә үзбәянең адекватсызлыгы, тырышуның күпертелгән яки түбәнәйтелгән дәрәҗәсе, баланың артык шомлануы олимпиада нәтиҗәсенә тискәре йогынты ясарга мөмкин.

Балага психологик ярдәм итүнең төрле ысуллары бар. Мин эш тәҗрибәмдә түбәндәге алым-ысулларны кулланам:

Олимпиадага әзерләнүче бала белән индивидуаль консультацияләр, стресска бирешмәүчәнлек дәрәҗәсен билгеләүне өйрәтә торган “Үзең белән идарә итә бел!” исеме астында дәресләр үткәрәм.

Укучыларга, акыл үсешенә тәэсир итә торган ярышларда катнашканда, күп информацияне хәтердә калдырырга туры килә, шуңа күрә хәтердә калдыру чараларына, материалны логик эшкәртү күнекмәләренә өйрәтәм.

Укучыларга олимпиада вакытында үзеңне ничек тоту турында киңәшләр бирәм. Психологик күнегүләр ярдәмендә нерв-психик киеренкелекне дә таратырга өйрәтәм.

Саналып киткән күнекмәләрне белү укучыларга, бигрәк тә, республика күләмендә олимпиада да катнашканда кирәк. Балаларга өйдән читтә үз көчләрен сынау вакытында иң якын кеше - озата баручы укытучы. Мондый укытучы ролендә мин үзем дә күп мәртәбә катнаштым. Анда инде син балаларның иң якын кешесенә әвереләсең: юатасың, көйлисең, олимпиадага теләкләреңне юллап озатасың. Ә аннары төн йокыларыңны калдырып, шул укучылар белән кайгырып, шатлык-сөенечләре белән уртаклашасың.

Димәк, олимпиадада катнашучы укучыны психологик әзерләү бик мөһим һәм зарури чара булып тора.

Югарыдыгы фикерләрдән соң мин шуларны әйтәсе килә. Әгәр укытучы үзе дә җитәрлек күләмдә гыйлемле, акыллы, яңалыклар белән алга омтылучы педагог та, психолог та икән, якын иптәш, сердәшче дә була белсә, аның шәкертләренә дә һәрвакыт уңыш елмаячак.

Минем укучыларым да татар теле һәм әдәбият фәннәре буенча үткәрелә торган олимпиадаларда катнашалар. Аларны күп еллар олимпиадаларның муниципаль турында да, республикакүләм турда да алдынгылар рәтендә күрергә мөмкин. Соңгы елларда үткәрелә башлаган халыкара олимпиада да үз көчләрен сыныйлар.

Олимпиадаларда катнашып, уңышларга ирешкән укучыларым югары уку йортларына кереп, киләчәктә телебезне саклаучы, яклаучы, үстерүче булырга әзерләнәләр.

Ә.З. РӘХИМОВНЫҢ ИҖАДИ ҮСЕШ ТЕХНОЛОГИЯСЕ ЗАМАН БЕЛӘН БЕРГӘ АТЛЫЙ

Шәйхетдинова Р.Ә., *технолог-акмеолог,*
31 нче мәктәпнең татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Белем бирүдә федераль дәүләт стандартлары Концепциясе белем-тәрбия процессын оештыруны да, эчтәлеген дә принципиаль үзгәртүне таләп итә. Яңа стандартлар буенча белем һәм тәрбия бирү системасының төп үсеш юнәлеше системалы - эшлекле юнәлеш дип билгеләнде. Үзләштерү процессының эшлекле характерда булуы турында тәгълимат Д.Б.Эльконин, В.В. Давыдовлар тарафыннан үткән гасырның 30 нчы елларында бәян ителде. П.Я. Гальперинның фикерләү гамәлләрен этаплап үстерү теориясенә таянып, иҗади үсеш технологиясен Ә.З. Рәхимов эшли.

Укыту ысулларының нәтиҗәлелеге турында кытайларның үтемле әйтеме бар: “Ишетәм - онытам; күрәм – аңлыйм; эшлим – истә калдырам”.Федераль дәүләт стандартларның иң мөһим таләбе – белемнәрне үзләштерү процессын укучыларның үз эшчәнлекләре нигезендә оештыру, ягъни «укучы үз алдына максат куярга һәм аны тормышка ашыру юлларын үзе таба алу дәрәҗәсенә күтәрелергә тиеш». Бу – яңа стандартта эшлекле белем дип атала. Эшлекле белем – стандарт керткән яңалыкның әһәмиятле эчтәлеген ачып бирүче иң гомуми төшенчә. Иҗади үсеш технологиясенең нигезендә эшлекле белем ята. Технология федераль дәүләт стандартларына җавап бирә һәм 3 парадигмага, ягъни 3 системага :

1) Д.Б. Эльконин - В.В. Давыдовның үстерешле укыту системасына;

2) Л.В. Занковның үстерешле укыту системасына;

3) Шәхескә юнәлгән укыту системасына нигезләнә.

Хезмәтебездә психология фәннәре докторы Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясе тәгълим-тәрбия процессының көтелгән нәтиҗәлеген гарантияләүче факторларның берсе – укучыларның танып белү процессын нәтиҗәле оештырыга ярдәм итүче механизм – педагогик технология буларак тәкъдим ителә.

Иҗади үсеш технологиясе укытучыга дәрестә балаларның уку эшчәнлеген оештыру өчен зур мөмкинлекләр бирә. Уку эшчәнлегендә рефлексив фикер йөртү механизмның беренче адымы булып төшенчә кертелә. Төшенчә – белемнең бер формасы. Төшенчәне укучы эшчәнлегенә кертү өчен иң мөһиме – мәсьәләне (төшенчәне) өлешләргә бүлү, максатын, шарталарын билгеләү.

ИҮТ үзенең максатлары, эчтәлеге, уку-укыту методлары, формалары, уку-укыту процессында катнашучыларның үзара мөнәсәбәтләре буенча шактый үзенчәлекле. Укучы, уку эшчәнлегенә өйрәнер өчен укуның сыйфат ягыннан мөһим 3 этабын үтә.

Үстерешле уку-укытуның беренче этабында төп максат итеп уку эшчәнлегенең психологик механизмнарын булдыру куела. Психологик механизмнар укучыларга уку мәсьәләсен куярга, аны чишү юлларын һәм ысулларын табарга ярдәм итә. Психологик механизмнар булдыруның беренче адымы булып укучы эшчәнлегенә төшенчә кертү тора. Төшенчә – ул белемнең аерым бер формасы. Төшенчәдә өйрәнелә торган объект белән эш итүнең төп ысулын барлыкка китергән гамәлләр билгеләнелә.

Башлангыч сыйныф программалары төшенчәләр белән эш итүгә таянып төзелә. Югары сыйныфларда төшенчә үзенчәлекләре катлаулана.Төшенчәне укучы эшчәнлегенә кертү өчен берникадәр хәзерлек үткәрергә кирәк. Укучыда уку эшчәлегенең иң әһәмиятле механизмы булган максат кую, ягъни чираттагы уку мәсьәләсенең эчтәлеген билгеләү сәләте тәрбияләү кирәк. Иң мөһиме - мәсьәләне кисәкләргә бүлү, аның максатын, шартларын, чишү өчен эш итү чараларын билгеләү. Контроль һәм бәяләү гамәлләренең сыйфаты үзгәрә. Алар рефлексив характер алалар, яңа мәсьәләләр чишү юлын ачыклауга юнәлтеләләр һәм алга таба фикерләү ысулына көчә баралар. Алга таба укучылар аерым бер төшенчәгә караган теоретик уку мәсьәләсен генә чишеп калмыйлар, ә төшенчәләр системасы белән эш итәләр.Бу шартларда башта контроль һәм бәя бирү юнәлешендә барлыкка килгән рефлексия фикерләү характеристикасына әйләнә бара. Рефлексия фикерләүнең, зиһенгә алуның дәрәҗә күрсәткече булып тора. Шул рәвештә укучыда уку эшчәлеге формалаша.

Нәрсә соң ул - уку эшчәнлеге? Ул – яңа белемнәр туплауны максат итеп куйган эшчәнлек. Белем алу төп шөгыль булганда гына уку эшчәнлеге санала. Аның төзелеше моннан гыйбәрәт: 1) Белем алу бурычы кую – укучы нинди белемнәр алырга тиешлеген күзаллый. 2) Бу бурычны үтәү өчен эшеңне оештыру. 3) Алган белем күнекмәләренә үзбәя кую, бәяләү. Инновацион укыту системасында укытучы бәясе – тышкы бәя, укучы бәясе – эчке бәя (укучы үз эшчәнлеген бәяли), ә билге – укуга кызыксындыруны тәэмин итүче чара.Уку эшчәнлеге һәм бәяләү этаплап башкарыла.

Иҗади үстереп укытуга корылган технология телнең фәнни нигезләрен өйрәтүдә башка төрле юллар барлыгын исбатлады. Белем бирү эчтәлеген яңарту, укыту һәм тәрбияләү методларын камилләштерү максатында иҗади үсеш технологиясен практикага кертү укытучыларга ярдәм итәргә тиеш. Иҗади үсеш технологиясе буенча дәресләрдә укучылар мавыгып, уку мәсьәләсен куеп, аны чишү юлларын кызыксынып эшлиләр. Каршылыклар укучыларны уйландыра, мәсьәләне мөстәкыйль чишәргә мәҗбүр итә. Мөстәкыйль табылган нәтиҗә яхшырак үзләштерелә, белемнең сыйфаты да югары була һәм озак вакыт хәтердә саклана. “Белем – мәктәптә укытканның барысын да онытканнан соң калганы ул”, - дип, А.Эйнштейн юкка гына әйтмәгәндер. Биргән белемнәребез төпле,төшле булса иде!

Иҗади үсеш технологиясе Түбән Кама шәһәренең 31 нче гомуми урта белем бирү мәктәбендә 2010 елдан өйрәнелә.Технология серләрен Түбән Кама педагогия көллиятенең татар теле һәм укыту методикасы буенча технолог-акмеолог Р.Ә. Шәйхетдинова ачты.

Эшнең беренче нәтиҗәләре белән таныштыру максатыннан, 2012 нче елда психология, педагогика фәннәре докторы, профессор Ә.З. Рәхимов һәм Россия Федерациясе мәктәпләренең атказанган укытучысы В.С. Казыйхановларны чакырып, татар теле һәм әдәбияты укытучылары өчен регионара семинар-практикум үткәрелде. Әлеге дәресләрнең нәтиҗәлелеген күреп, мәгариф идарәсе методистлары тәкъдиме белән, 2016-2017 нче уку елында Түбән Кама муниципаль районы укытучылары өчен шәһәрнең 31 нче мәктәп нигезендә педагогик остаханә оештырылды. Остаханә эше Рәфидә Әслах кызы Шәйхетдинованың “Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясе буенча белем һәм тәрбия бирүнең теория һәм практикасы” авторлык программасына нигезләнде. Остаханә дәвамында, теоретик белемнәрне практика белән ныгыту өчен, башка татар теле һәм әдәбияты укытучыларының да видео дәресләре карап анализланды. Әлеге остаханәдә шәһәр һәм район мәктәпләреннән 45 укытучы үз һөнәри осталыкларын күтәрде. Остаханәнең эшен йомгаклап, 2017 нче елның 14 нче мартында Республика күләмендә «Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясе - һәр укучының үсешенә һәм сәләтен ачуга шартлар тудыручы төп фактор» дигән темага республика семинары үткәрелде. Аңа кунак булып Ә.З. Рәхимов технологиясе буенча дәреслек авторы, Яр Чаллы шәһәрендәге 30нчы мәктәпнең югары кв.категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы Хәсәншина Резедә Гатаулла кызы һәм ЧДПУның татар теле, әдәбияты һәм аларны укыту методикасы кафедра доценты, филология фәннәре кандидаты Мөхиярова Рәзинә Хәйбрахман кызы да чакырылды. Семинар барышында 2мастер-класс һәм 6 ачык дәрес күрсәтелде. Соңыннан Шәйхетдинова Р.Ә. һәм Бәдгыева Э.Д. чыгышлары тыңланды. Катнашучылар семинарга югары бәя бирделәр. Остаханәнең эшенең беренче нәтиҗәсе буларак “Эзләнүләр һәм табышлар” методик ярдәмлеге басмага әзерләнә.

ОСТАХАНӘЛӘР ЭШЧӘНЛЕГЕ

Зарипова Әнисә Газизулла кызы,
Бакый Урманче исемендәге 2 нче гимназиянең
татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Зарипова Ә.Г.

2016-2017 нче уку елында шәһәр мәгариф идарәсе боерыгы нигезендә укучыларны Бердәм республика тестын уңышлы тапшыруларына әзерләү буенча педагогок остаханә төзелде. “Татар телендә белем бирү мәктәпләрендә белем алучы укучыларны Бердәм республика тестына әзерләү” остаханәсенең җитәкчесе итеп Бакый Урманче исемендәге 2 нче гимназиянең татар теле һәм әдәбияты укытучысы Зарипова Әнисә Газизулловна билгеләнде.

Педагогоик остаханә план нигезендә түбәндәге максат һәм бурычларны күздә тотып эшләде:

- татар теле укытуның сыйфатын арттырып, укучыларның Бердәм

республика тестын уңышлы тапшыруларына җирлек тудыру;

- контроль-бәяләү материалларының төзелешен һәм эчтәлеген өйрәнү;
- укучыларда тест биремнәрен гамәли эшли алу күнекмәсен булдыру;
- укучыларның сүзлек байлыгын арттыру, иҗади биремне үтәү барышында әдәби һәм халык авыз иҗаты әсәрләреннән мисаллар китерә алуларына ирешү.

Әнисә Газизулловна беренче җыелышта педагогик остаханәнең эш планы, максаты, бурычлары, БРТ тапшыру буенча норматив, контроль-бәяләү документлары, бланк тутыру, кулланма әдәбият белән таныштырды.

Бакый Урманче исемендәге 2 нче гимназиянең татар теле һәм әдәбияты укытучылары Хаҗиева Зилия Галиевна "Тест өлешен башкару", Шәймөхәммәтова Фәнзилә Мирзануровна "Кыска изложение язу", Зарипова Әнисә Газизулловна "11.1, 11.2 биреме буенча сочинение язу" исемле темаларга мастер-класслар күрсәттеләр.

Муса Җәлил исемендәге 1 нче гимназия укытучылары: Хәйруллина Гөлназ Рәшитовна "Стилистик синонимнар", Сөнгатуллина Ләйлә Мөхәммәтовна "Иярченле кушма җөмлә" темаларына ачык дәресләр күрсәттеләр.

Каенлы урта гомуми белем бирү мәктәбе укытучысы Гарипова Лилия Рәүфовна "Укучыларны БРТга әзерләүдә кыенлыклар" темасына чыгыш ясады.

Укытучыларга укучыларны Бердәм республика тестына әзерләүгә ярдәм йөзеннән уздырылган мастер-класслар, дәресләр, чыгышлар югары дәрәҗәдә үтте, соңыннан түгәрәк өстәл янында эшлекле сөйләшүләр алып барылды.

15 нче февраль көнне Шәһәр мәгариф идарәсе тарафыннан БРТын сынап карау үткәрелде. Сынау эшләрен барлыгы 213 укучы башкарды. Каенлы гомуми урта мәктәбе, Кызыл Чапчак төп гомуми белем бирү мәктәбе, Югары Чаллы урта гомуми белем бирү мәктәбе укучыларының күрсәткечләре бик яхшы. Бакый Урманче исемендәге 2 нче гимназия, Муса Җәлил исемендәге 1нче гимназия, Шәңгәлче гомуми урта белем бирү мәктәбе, Түбән Уратма урта гомуми белем бирү мәктәбе, аерым фәннәрне тирәнтен өйрәнүче 10 нчы гомуми урта белем бирү мәктәбе укучыларының белем сыйфаты нәтиҗәләре уртача, 15 нче гомуми белем бирү мәктәбе, аерым фәннәрне тирәнтен өйрәнүле 31 нче гомуми урта белем бирү мәктәбе укучыларының белем сыйфатын, өлгереш күрсәткечләрен үстерү буенча нәтиҗәле эшчәнлек алып барырга кирәк.

Остаханә җитәкчесе Әнисә Газизулловна тарафыннан сынау нәтиҗәләренә анализ ясалды. Түбән Кама муниципаль районы Милли мәгариф урынбасарлары семинарында аерым фәннәрне тирәнтен өйрәнүче 10 нчы гомуми урта белем бирү мәктәбе укытучысы Гәрәева Гөлнара Рыяновна сынау нәтиҗәләре турында чыгыш ясады.

Йомгаклап шуны әйтәсе килә: укучыларның Бердәм республика тестын уңышлы тапшыруларына әзерләү юнәлешендә күләмле эшчәнлек алып барылды, нәтиҗәсе уңышлы булыр дип ышанасы килә.

БЕРГӘЛӘП ЭШЛӘСӘК...

Габдуллина Кадрия Тимерҗановна,
27 нче урта белем бирү мәктәбенең татар теле һәм әдәбияты укытучысы,
татар төркемнәрендә эшләүче татар теле һәм әдәбияты укытучыларының
шәһәр методик берләшмәсе җитәкчесе

Габдуллина К.Т.

2016-2017 нче уку елында Бердәм Республика тестларына әзерләнү буенча педагогик остаханәләр Шәһәр Мәгариф идарәсе боерыгы нигезендә өч юнәлештә: татар мәктәпләрендә эшләүче, рус мәктәпләрендә укучы татар балаларына белем бирүче һәм татар телен дәүләт теле буларак өйрәнүче укучыларны өйрәтүче укытучылар өчен эшләде. Үткән уку елында аерым бер мәктәптә укытучыларга ачык дәрес оештыруда методик ярдәм күрсәтеп, эш төрләрен бергә карасак, быел теоретик якка да

чагыштырмача күп игътибар бүленде, консультацияләр оештырылды, мастер-класслар да күрсәтелде. Җыеп әйткәндә, 2015-2016 нчы уку елында оештырып җибәрелгән бу башлангыч татар теле һәм әдәбияты укытучылары өчен файдалы булуына тагын бер тапкыр инандык.

Рус мәктәпләрендә укучы татар балалары белән эшләүче укытучылар өчен остаханә 27 нче мәктәп базасында оештырылды. Шәһәр һәм район мәктәпләренең татар төркемнәрендә эшләүче 29 укытучысы бу остаханәгә чакырылды. Иң элек укытучылар белән остаханә эшчәнлеге буенча план төзелде, максат һәм бурычлар куелды, доклад һәм консультацияләрнең темалары, мастер-класс һәм ачык дәрес күрсәтәчәк укытучылар билгеләнде. Һәр айда утырышлар оештыру, анда көн тәртибендә каралачак сораулар билгеләнде. Аннары утырышларны үткәрү көннәре ачыкланды.

Уку елы дәвамында остаханәнең биш утырышы үткәрелде:

- беренче утырышта БРТ үткәрү буенча Фән һәм Мәгариф министрлыгы тарафыннан җибәрелгән норматив документлар белән таныштык (искә төшердек), 22 нче код буенча бланкларны өйрәнү һәм дөрес итеп тутыру каралды. Яшь укытучылар һәм беренче тапкыр БРТна әзерләүчеләр өчен бу эш – иң әһәмиятлеләрдән берсе. Укытучылар алдында 30 ел эш стажы булган тәҗрибәле укытучы Гыйләҗетдинова З.З. (27 нче мәктәп) чыгыш ясады һәм тыңлаучыларның күп санлы сорауларына җавап бирде;
- ноябрь аенда үткәрелгән икенче утырышта татар теле һәм әдәбияты укытучылары Фәттахова И.И. (13нче гимназия-интернат) һәм Шәйхиева Н.С. (5нче мәктәп) мастер-класс күрсәттеләр. Шулай ук Казанда укучыларны БРТна әзерләү өчен «Укучыларны татар теленнән БРТ, ОГЭ, БРИ сынауларын уңышлы тапшыруга әзерләү технологиясе» дигән темага үткәрелгән семинар материаллары белән Габдуллина К.Т. (27нче мәктәп) таныштырды;
- өченче утырыш 35нче лицейда оештырылды. 2015-2016 нчы уку елында югары күрсәткеч биргән укытучылар Ибраһимова Н.М., Яруллина Г.С. ачык дәрес әзерләп күрсәттеләр. Лицей укытучылары Хужанбердиева Ч.Т. һәм Галиева Г.Г. чыгышлары тыңланды. Планда каралганча, укытучылар ачык дәресләрендә 20 нче тест биремен эшләү, материалны авыр үзләштерүче укучылар белән индивидуаль эш төрләрен башкару буенча тәҗрибә уртаклаштылар;
- алдагы утырышта түгәрәк өстәл артында эшлекле сөйләшү оештырылды, Фән һәм Мәгариф министрлыгы сайтында урнаштырылган демоверсияләр өйрәнелде;
- 15 нче февральдә Бердәм Республика тестларын сынап карау уздырылды. Татар төркемнәре 31 мәктәптә бар, анда барлыгы 445 укучы исәпләнә. Тестларны 420 укучы язды, төрле җитди сәбәпләр аркасында 11е, кызганычка каршы, яза алмады (авыру, ярышларда булу, республика олимпиадасында катнашу һ.б.) Нәтиҗәләр: “5”ле – 60 укучы; “4”ле – 141 укучы, “3”ле – 161 укучы алды. 58 укучыга, җитәрлек балл җыя һәм сочинение яза алмаганга, “2” ле куелды. Шулай итеп, өлгереш – 86%, ә сыйфат 47,7%; уртача билге – 3,39 булды;
- дүртенче тапкыр укытучылар БРТын сынап караганнан соң, 15 нче мартта очрашты. Анда Татар төркемнәрендә Бердәм республика тестларын сынап карау нәтиҗәләре буенча мониторинг ясалды, хаталар өстендә эш үткәрелде.

Тест өлешендәге 20 биремне укучылар, нигездә, эшләгәннәр. Теориядән белем базасы бар, укытучылар да яхшы аңлатканнар һәм әзерләгәннәр, 20шәр балл алучылар да шактый булды. Типик хаталарга җөмләдән билгеле бер килештәге сүзне ияртүче сүзе белән (сүзтезмәне) аерып алу, метафоралы җөмләне табу, тыныш билгеләрнең дөрес куелышын кертергә мөмкин.

Татар төркемнәрендә укучы балаларның иҗади эшләрен тикшергәннән соң, шундый нәтиҗәләр ясалды:

- татар төркемендә укучы балаларның сөйләм теле бик ярлы, сүзлек запасы аз, фикерләрен матур итеп җиткерә алуда кыенлыклар бар;

- 21.2. биремнәрен сайлаучылар аз, якынча 5 % укучы гына сайлап алган; бу – укучыларның туган телне җитәрлек дәрәҗәдә аңламавы нәтиҗәсе һәм бирелгән тексттан читкә китәргә куркулары;
- кайбер укучылар язмаларында рус сүзләре дә кулланганнар, димәк, сүз байлыгы юк;
- бер җөмләдә кабатланган сүзләр очрады; синонимнарны куллана белмибез;
- кереш сүзләрне кирәгеннән артык язган, тыныш билгеләре үз урынында булмаган эшләр дә шактый;
- дәлилләрне тексттан күчереп кенә куючылар да бар.

Әйтеп үтелгән хаталарны игътибардан читтә калдырырга тиеш түгелбез. Эшлисе эшләребез бик күп. Хаталар өстендә эшләп, җитешсезлекләрне төзәтеп, тагын да нәтиҗәлерәк күрсәткечләргә ирешсәк иде...

Безнең максатыбыз – Бердәм Республика тестларын мөмкин булган кадәр яхшырак итеп тапшыру. Татар теле һәм әдәбияты укытучылары өчен дә бу зур сынауны үтү өчен бар белемне, көчне һәм вакытны кызганмаска кирәк. Укучыларны кызыксындырыр өчен яңа эш төрләре, алымнар да тапсак иде. Һәр укытучы укучылар, сыйныф җитәкчеләре һәм ата-аналары белән берлектә эшләсә, нәтиҗәләребез яхшырыр дип өметләник!

ТАТАР ТЕЛЕННӘН БРТ (БЕРДӘМ РЕСПУБЛИКА ТЕСТЫ): ҮЗЕНЧӘЛЕГЕ ҺӘМ ПРОБЛЕМАЛАР...

Гыйләҗетдинова Зәнфилә Заһит кызы,
27 нче мәктәпнең
татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Соңгы елларда, уку-укыту системасына яңалыклар кертелү сәбәпле, укучылар һәм укытучы алдына куелган таләпләр үзгәрде, башка бурычлар куела башлады. Алар уку-укыту әсбаплары алышынуында, дәрестә яңа эш төрләрен һәм алымнарын куллануда, информацион технологияләрне файдалануны активлаштыруда, белемне тикшерү системасы үзгәрүдә һ. б. да чагылыш табалар. Мондый үзгәрешләр, башка барлык фәннәргә караган кебек үк, тел дәресләрен дә читләтеп үтми.

Гыйләҗетдинова З.З.

IX сыйныфны тәмамлаганда, татар теленнән имтихан тапшыру мәҗбүри иде. Сынаулар традицион формада гына узды. Туган (татар) телендә белем алган укучылар - сочинение элементлары белән изложение, рус телендә белем алган татар телле укучылар диктант яки изложение яза алды. Ә рус телле укучылар билетлар буенча сынау тотты. Моңа кадәр укучылардан укылган яки тыңланган текстка мөмкин кадәр якын булган эчтәлектәге тулы изложение язу сорала яки билгеле бер темага ирекле сочинение яисә нинди дә булса укылган әсәргә карата, үз фикереңне белдереп, сочинение язу таләп ителә иде. Ә БРТ (бердәм республика тесты) да күләме ягыннан чикләнгән, укылган текстта әйтелгән фикерне дәлилләп язылган сочинение язу таләп ителә.

2014 елдан Татарстан республикасының барлык мәктәпләрендә дә 9нчы сыйныф укучылары татар теленнән имтиханны яңача, тест рәвешендә тапшырдылар. Татар теленнән башкарылган тест эшләре укучыларның лингвистик белемнәрне күрсәтү, шулай ук танып белү, төркемләү һәм фикер йөртүгә кагылышлы белем һәм күнекмәләрне чагылдыра. Тестта бирелгән контроль бәяләү материаллары укучыларның лексик, грамматик, стилистик, орфографик кагыйдәләрне һәм пунктуация нормаларын белү һәм ачыклауга юнәлдерелгән.

Биремнәрнең эчтәлеге, шулай ук аларны башкару вакыты укучының татар телен ни рәвешле – ана теле яки дәүләт теле буларак өйрәнүенә карап билгеләнә.

Татар теленнән БРТ, Татарстан Республикасында гамәлдә булган уку-укыту программаларына нигезләнеп, 3 төркем өчен махсус әзерләнгән контроль бәяләү материаллары буенча үткәрелә: беренче төркем - татар телендә гомуми белем бирүче

оешмаларның IX сыйныф укучылары өчен, икенче төркем - рус телендә гомуми белем бирүче оешмаларның татар төркемнәрендәге IX сыйныф укучылары өчен, өченче төркем - рус телендә гомуми белем бирүче оешмаларның рус төркемнәрендәге IX сыйныф укучылары өчен әзерләнгән материалларга нигезләнә. Ана телен татар мәктәбендә һәм рус телендә гомуми белем бирүче мәктәпләрнең татар төркемнәрендә укучыларга 240 минут, ә рус төркемнәренә 150 минут вакыт бирелә.

Тестлар Бердәм дәүләт имтиханын тапшыру өчен төзелгән контроль-исәпләү материалларына (КИМ) охшаш. Имтихан эшендә сайлап алу мөмкинлеге булган биремнәр, кыска җавап бирүне таләп иткән биремнәр һәм укучының тәкъдим ителгән темага үз фикерен белдерә алуын тикшерүгә юнәлдерелгән ачык типтагы биремнәр файдаланыла.

Рус мәктәбендә белем алучы татар балалары 20 тест бирем эшлиләр һәм, текстка нигезләнеп, сочинение язалар. Имтихан эшенең 1 нче өлешен компьютер, ә сочинениене, билгеле бер критерийларга нигезләнеп, экспертлар тикшерә.

Ә хәзер сочинение язуга тулырак тукталып китик. Сочинение фикерләмә-билгеле бер фикерне дәлилләп язылган текст. Анда язылган фикерләр укылган тексттан алынган мисаллар (2 мисал) белән дәлилләнеп барырга тиеш. Сочинениедә 3 абзацның булуы мөһим.

Биремне үтәгәндә, төп 3 элементның булуы таләп ителә:

- тезис,
- дәлилләр (укылган тексттан мисаллар),
- нәтиҗә .

Сочинение язганда, укучы еш кына түбәндәге хаталарны ясый:

- сорауга җавап кына язу;
- текстның исемен дәлил итеп китерү;
- дәлил китергәндә, җөмләнең санын гына язу(12, 15 җөмлә -12 нче җөмләдә...яки 12-13 нче җөмләләрдә.. дип язарга кирәк)-грамматик хата;
- тексттан ике дәлилнең булмавы;
- текстны күчереп язу;
- кызыл юлларга бүленеш дөрес түгел һәм алар арасында бәйләнешнең булмавы;
- текст төзеклегендә хаталар: башлам яки йомгак өлеше булмау;
- диалектлар белән язу(апкилә, апае)-сөйләм хатасы;
- эшнең төгәлләнмәгән булуы (нәтиҗә булмау);

Укучылар эшендә хаталарны киметү өчен түбәндәге үрнәктән;

файдалану отышлы дип уйлыйм.

Текст “.........................” сүзләре белән тәмамлана. Минемчә, автор (исеме, фамилиясе) бу өзектә ... турында сөйли. (21.2 нче биремгә игътибар итәргә чакырам)

Нәрсә соң ул ....? Мин аны ничек аңлыйм? (3-4 җөмлә белән үз фикерләрен язарга өйрәтәм). Дәлил: (Ни өчен?) Бу чыннан да шулай, *чөнки*........ Автор әлеге фикерне 15-16 нчы җөмләләрдә ачык чагылдырган.

Шулай итеп, язучы безгә .... турында аңлата. Ул безне .... булырга чакыра, ... булырга өнди.

Сочинениене бәяләгәндә, текстның мәгънәсен аңлауга, тексттан табылган мисалларның булуына, сочинениенең мәгънә бөтенлеге, бәйләнешле сөйләм һәм аның эзлеклелегенә, эшнең композицон төзеклегенә игътибар ителә. Күрсәткечләр буенча сочинение өчен иң югары 9 балл куела. Ләкин шунысына да игътибар итәргә кирәк: әгәр сочинение тулысынча күчереп язылган текстка туры килә икән, аңа бөтен критерийлар (C_2К1-C_2К4; ГК1-ГК4, ФК1) буенча да 0 балл куела.

Укучының грамоталылыгы һәм язма сөйләмнең төгәллеге изложение һәм сочинение тикшерү нәтиҗәсендә тупас һәм тупас булмаган яки төрле һәм бер үк типтагы хаталарны исәпкә алып бәяләнә.

Грамоталылыкны бәяләгәндә, (ГК1-ГК4) сочинениенең күләме исәпкә алына. Сочинениенең күләме 100 сүздән ким булмавы шарт.

Чыгышымны йомгаклап шуны әйтәсем килә: укучы лексик, грамматик, стилистик, орфографик кагыйдәләрне һәм пунктуация нормаларын яхшы үзләштерсә, фикерли алса,

имтиханны яхшы гына билгеләргә тапшыра ала дип уйлыйм. Дөрес, укучы татар теленнән генә имтихан тапшырмый. Монда инде безнең дә ярдәм кирәк.

БЕРДӘМ РЕСПУБЛИКА ТЕСТЫНА БЕРГӘ ӘЗЕРЛӘНӘБЕЗ

Насыйбуллина Д.Ф., *8 нче урта белем бирү мәктәбенең*
татар теле һәм әдәбияты укытучысы, рус төркемнәрендә эшләүче
татар теле һәм әдәбияты укытучыларының муниципаль методик берләшмәсе җитәкчесе

Насыйбуллина Д.Ф.

2016-2017 нче уку елында мәгариф бүлегенең боерыгы белән татар теле һәм әдәбияты укытучыларының 3 педагогик остаханәсе эшләде. Бу – рус төркемнәрендә, татар төркемнәрендә, татар сыйныфларында чыгарылыш сыйныф укучылары белән эшләүче татар теле һәм әдәбияты укытучыларының остаханәләре. Рус төркемнәренең чыгарылыш сыйныфлары укучылары белән эшләүче укытучылар төркеме шәһәр һәм район мәктәпләрендә эшләүче 70 тән артык укытучыны берләштерде. Педагогик остаханәнең төп темасы: “Рус төркемнәрендә чыгарылыш сыйныф укучыларын БРТ енә әзерләү”, максаты - татар теле һәм әдәбияты укытучылары белән төп гомуми белем бирү мәктәбендәге рус телле укучыларның татар телендә коммуникатив компетенциягә ия булулары өстендә эшне нәтиҗәле итеп оештыру иде. Остаханә түбәндәге бурычларны хәл итү өстендә эш алып барды:

- Рус телле укучылар белән Бердәм республика тестына әзерлекне түбәндәге лексик һәм коммуникатив бурычларны хәл итәрлек итеп оештыру:
- Татар телендәге сөйләмне фонетик, лексик яктан дөрес төзергә күнектерү.
- Исемнәрне килешләрдә төрләндерә белү, сөйләмдә дөрес кулланугa ирешү.
- Тартымлы исемнәрне килешләрдә төрләндерү, текстта таный белү.
- Иҗади һәм эзләнү характерындагы проблеманы билгеләү, аларны чишү өчен алгоритм булдыру.
- Рус телен татар теле белән чагыштырып, аермаларны күрә һәм дөрес куллана белү.
- Рус теле һәм татар телендә җөмлә төзелешендә аерманы аңлый белү.
- Сорау җөмләләрне дөрес төзергә өйрәнү, язма сөйләмнең дөреслегенә ирешү.
- БРТ биремнәрен аңлап, дөрес башкаруга ирешү.
- Шәхси хат язарга өйрәнү.

28 нче октябрь көнне 8 нче гомуми урта белем бирү мәктәбендә рус телле төркемнәрдә эшләүче укытучыларның педагогик остаханәсе үзенең беренче утырышын үткәрде. Остаханә утырышына шәһәр һәм район мәктәпләрендә 9 нчы сыйныфның рус төркемнәрендә эшләүче 70 тән артык укытучы килгән иде. Утырышта укучыларны тестированиегә әзерләү буенча эшлекле сөйләшү уздырылды. Рус телле укучылар белән эшләүче татар теле һәм әдәбияты укытучылары остаханәнең максаты, бурычлары, эш планы белән таныштылар. Сөйләшү барышында БРТ биремнәренә күзәтү ясалды, быелгы уку елында кертелә башлаячак телдән сөйләмне тикшерү күнегүләренә аерым басым ясалды. 8 нче мәктәпнең татар теле укытучысы Ногманова Г.Ф. БРТ бланклары, аларны дөрес тутыру кагыйдәләре турында чыгыш ясады. Шул ук мәктәп укытучысы Галина В.М. БРТ биремнәренең берсе булган шәхси хат язу серләренә өйрәтте. Утырышка килгән укытучылар үзләрен борчыган мәсьәләрне уртага салып сөйләштеләр. Утырыш эшен йомгаклап, мәгариф бүлегенең укыту-методик бүлеге методисты Сабирова Г.Х. чыгыш ясады, укытучыларның сорауларына җавап бирде.

25 нче ноябрь көнне 8 нче гомуми урта белем бирү мәктәбендә рус телле төркемнәрдә эшләүче укытучыларның педагогик остаханәсе үзенең икенче утырышын үткәрде. Утырышка килгән укытучыларны мәктәп директоры Сергеев Анатолий Степан улы сәламләде, кыскача мәктәпнең татар теле һәм әдәбияты укытучыларының методик

берләшмәсе эшчәнлеге белән таныштырды, килгән кунакларны Халыкара әниләр көне белән тәбрикләде. Бу котлауларга мәктәпнең милли эшләр буенча директор урынбасары Нуриева Рәмзия Фәрваз кызы да кушылды.

Утырышта укучыларны тестированиегә әзерләү буенча эшлекле сөйләшүне дәвам иттеләр. Рус телле укучылар белән эшләүче татар теле һәм әдәбияты укытучыларның шәһәр методик берләшмәсе җитәкчесе Насыйбуллина Д.Ф. Шушы көннәрдә генә Казан инновацион университеты татар теле укытучылары өчен оештырган семинарда булып кайткан иде. Ул остаханә утырышына килгән укытучылар белән шул семинардан алган тәэсирләре белән уртаклашты, тестирование үтүгә кагылышлы яңалыклар, үзгәрешләр турында сөйләде. Укытучылар чыгышны бик кызыксынып тыңладылар, быелгы уку елында кертелә башларга мөмкин булган телдән сөйләмне тикшерү күнегүләре буенча күп сораулар бирделәр. 8 нче мәктәпнең татар теле укытучысы Ногманова Г.Ф. БРТ дагы 3 нче бүлек материаллары – грамматик һәм лексик күнекмәләрне тикшерә торган биремнәр буенча эш тәҗрибәсе белән уртаклашты, шул мәсьәләне яктырткан презентациясе укытучылар арасында таратылды.25 нче гимназиянең татар теле һәм әдәбияты укытучылары 18-32 нче биремнәр өстендә эшләү алымнары турында сөйләде. 25 нче гимназиядән Гайнетдинова И.И. "Рус телле укучыларны бердәм республика тестына әзерләү һәм хаталарны булдырмау юнәлешендә эш алымнары, 18-32 биремнәр" дип аталган чыгышы да шул ук мәсьәләне яктыртты. Һәр укытучының башкалар белән уртаклашырлык үз эш алымнары, үз уңышлары бар, шуңа күрә аларның укучылары да тестирование күнегүләрен "2" лесез эшли алалар. Утырышка килгән укытучылар үзләре өчен бик күп файдалы мәгълүмат алулары турында ассызыкладылар, үзләрен борчыган сорауларга бергәләп җавап эзләделәр.

Остаханәнең өченче утырышы 32 нче гимназиядә үткәрелде. Рус төркемнәрендә эшләүче татар теле һәм әдәбияты укытучылары Ачаева Ч.Н., Билалова А.Р., Хафизова И.М. остаханә әгъзалары өчен чыгарылыш сыйныфларда ачык дәресләр күрсәттеләр. Дәресләрдә БРТ биремнәре өстендә практик эш оештыру алымнары ачык чагылыш тапты, өч укытучының да дәресенә югары бәя бирелде. Остаханә эшендә катнашучы башка укытучылар да үз эш алымнары турында фикер алыштылар.

15 нче февральдә районыбызның 9 нчы сыйныф укучылары татар теленнән бердәм республика тестированиесе форматында сынап карау эше башкардылар. Район мәгариф идарәсе белгечләре ярдәме белән оештырылган бу чарада шәһәр һәм район мәктәпләреннән 1814 укучы катнашты."5" гә – 91 укучы укучы язган, "4" гә – 528 укучы, "3" гә – 805, "2" гә – 210 укучы. Эшнең өлгереш нәтиҗәсе – 84 %, сыйфаты – 34% тәшкил итә. Трудовой, Кармалы, 32нче гимназия, 14 нче, 35 нче лицейның эш башкару сыйфаты 50% тан югарырак. 3 нче, 11 нче, 29 нчы, 31 нче һәм Елантау мәктәпләрендә дә "2" ләр саны шактый күп булды.

Остаханәнең чираттагы утырышында үткәрелгән сынап карау эшләренә нәтиҗә ясалды. Эшләрнең нинди дәрәҗәдә башкарылуына, нәрсәгә, кайсы биремнәргә күбрәк игътибар итәргә кирәклегенә тулы анализ ясалды. Бланк тутыру, тест биремнәрен эшләүдә укучылар җибәргән хаталар ассызыклап күрсәтелде.

Остаханә эшендә катнашучы укытучылар фикеренчә, шулай бергәләп эшләү, тәҗрибә уртаклашу, бер-береңнең эш алымнары белән танышу - чыгарылыш сыйныф укучыларын тестированиегә әзерләүдә бик файдалы ысул.

ФЕДЕРАЛЬ БЕЛЕМ БИРҮ СТАНДАРТЛАРЫ ШАРТЛАРЫНДА КОММУНИКАТИВ КОМПЕТЕНЦИЯ ФОРМАЛАШТЫРУДА Р.Р.НИГЪМӘТУЛЛИНА АВТОРЛЫГЫНДАГЫ «ТАТАРЧА ДА ЯХШЫ БЕЛ» УКЫТУ-МЕТОДИК КОМПЛЕКСЫНЫҢ РОЛЕ

***Хәсәншина З.З.**, «21 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе» муниципаль гомуми белем бирү бюджет учреждениесенең татар теле һәм әдәбияты укытучысы, милли мәгариф өчен җаваплы директор урынбасары*

Хәсәншина З.З.

Белем бирүнең төп һәм әһәмиятле максаты – яшь кешенең үзе куйган сорауларына җавап табарлык һәм куелган мәсьәләләрне чишәрлек, дөрес фикерли алырлык белемле булуына ирешү. Моның өчен балага белем бирүдә “инструмент”ларның ныклыгы, дөреслеге, уңайлы булуы таләп ителә. Укытудагы яңачалык әнә шул “инструмент” сыйфатында чагылыш таба. Нинди генә сәләтле, тәҗрибәле, белемле укытучы булмасын, балага белем бирүдәге “инструмент”тан дөрес файдаланмый икән, аның сыйфатына да зыян килә.

Заманча белем бирүдәге тагын бер мөһим як – баланы фикерләргә өйрәтү. Фикерли алган бала гына мең төрле сорауга җавап эзли, хаталана-хаталана булса да, эзләгәнен таба; эшендә, тормышында үзе эзләп алган белемне куллана. Шуңа күрә бүгенге укытучы алдында торган төп бурыч – балага белем нигезләрен бирү. Нәкъ ныклы, системалы белем нигезләре генә баланың белемне куллана алуына ирешүдә алшарт булып тора. Моңарчы белемне укытучы эзләп, табып, үтемле юллар аша балага бирсә, бүген инде укытучы белем алу юлларын күрсәтә, тәкъдим итә, фаразлый. Барлык баланың фикерен тыңлый, укучыга үзе сайлаганны дәлилләргә, исбатларга мөмкинлек бирә.

Югарыда искә алынган шартлар федераль дәүләт белем бирү стандартларының төп үзенчәлеге булып тора. Белем бирү белән беррәттән, балаларның танып белү активлыгын үстерү, уку эшчәнлеге күнекмәләрен формалаштыруга, максат куя һәм аны гамәлгә ашыру юлларын эзли белү, уку нәтиҗәләрен бәяләү күнекмәләрен үстерү – ФДББСның төп максаты. 2009 нчы елда стандартларга күчү турында боерык чыкты, ә 2015-2016 нчы уку елыннан 5 нче сыйныфларда яңа стандартларга нигезләнеп укыту башланды.

“Татарча да яхшы бел” УМК апробацияләүдә катнашкан укытучы-экспериментатор буларак та, рус телле балалрга татар теле өйрәтүдә стандарт таләпләренең аңлаешсыз урыннары күп булуыннан күңеле борчылган татар теле укытучысы һәм милли мәгариф өчен җаваплы урынбасар буларак та, тәҗрибәм белән уртаклашасым, таләпләргә карата фикеремне белдерәсем килә.

Системалы эшчәнлекле юнәлешнең төп максаты – шәхес үсеше. Шуңа күрә татар теле һәм әдәбияты дәресләренең дә структурасы шушы максатка карап төзелергә тиеш. Традицион дәресләрдән аермалы буларак, без 4 төрле дәрес тибының максатларын (яңа белемнәр ачу, рефлексия, белемнәрне системалаштыру, үстерешле контроль дәресләре) дөрес билгеләргә, укытучы һәм укучы эшчәнлеген оештырырга, һәм иң мөһиме – дәрес структурасы буенча белемнәребезне тирәнәйтергә тиешбез.

Рус телле укучыларның аралашу осталыгын булдыру – башлангыч сыйныфлардан ук укучылар белән эшләгәндә телгә өйрәтүнең төп максаты. Дәрес планнарында без аны коммуникатив максат итеп билгелибез һәм шуңа ирешү юллары алгоритмын башкарабыз. Без моны фәндә коммуникатив компетенция дип атыйбыз. Коммуникатив компетенцияне тәшкил итүче башка компетенцияләргә аерым тукталмыйм (компетенцияләр слайтта күрсәтелә), ләкин бу компетенцияләрне формалаштыруда дәреслекләр нинди роль уйный соң? Чөнки дәреслек – укыту эшчәнлеген оештыруда әйдәп баручы чара. Рузалия Рәхмәтулловна Нигъмәтуллина авторлыгындагы “Татарча да яхшы бел” УМК-сы бу өлкәдә уңышлы дәреслек дип саныйм. Үзем 5 ел республика эксперименты кысаларында катнашкан укытучы-эксперементатор буларак, 4 ел альтернатив дәреслек буенча эшләү дәверендә бу

дәреслекнең федераль дәүләт белем бирү стандартларына тулысынча җавап бирүенә инандым.

ФДББС-на “дәреслек системасы” төшенчәсе кертелде. “Дәреслек системасы” укучылар өчен китап белән беррәттән эш дәфтәре, мультимедиа, диск белән дә тәэмин ителешен күз алдында тота. Нигъмәтуллина Р.Р. тарафыннан төзелгән УМК ФДББСна күчкәнче үк гамәлгә кертелде. Аның өстенлеге шунда: коммуникатив компетенция формалаштыру юллары барысы да шушы УМК-га салынган. Сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча эш бер-берсенә бәйле рәвештә, параллель бара, ягъни һәр дәрестә диярлек сөйләм эшчәнлегенең 4 төре дә катнаша: ишетеп аңлау, уку, диалог, монолог. Бу эш төрләренә өйрәтүне системалы оештырганда гына, куелган максатка ирешеп була. 1 дәрескә алынган сөйләм дозасы шушы төрләр аша үтәргә. Дәрес вакытының 60-70% сөйләшүгә алына. Ә сөйләшүнең төп берәмлеге – сүз. Сүзне төрле калыпларда күреп, танып, ишетеп куллану – лингвистик компетенциягә керә. Шуңа күрә дә башлангыч этапта сүзләрне белүне бик нык таләп итәргә кирәк; аларны иң гади сөйләм үрнәкләре аша дөрес кулланырга, спонтан куллануга чыгу – бик җаваплы хезмәт. Ә 5 нче сыйныфтан башлап бу күнекмәләр, башка темалар аша тулыландырылып, аралашу ситуациясенең урыны, вакыты, катнашучыларның яшенә, җенесенә, социаль хәленә карап киңәйтелә. Без моны – социолингвистик компетенция дибез.

Предметларны сурәтләү, рәсемнәр, картиналар буенча сөйли белү, әлеге вакыйгага карата үз фикереңне әйтү яки бәя бирә белү – монологик сөйләмнең иң камил варианты. Бу эшнең башлангычы булып, дәреслектәге әйдәп баручы рәсемнәрнең ролен карап китик. Вакыйга кайда бара? Вакыйга кайчан бара? Рәсемдә кемнәр бар? Алар нишлиләр? Нәрсәләр бар? Синеңчә, бу нинди бәйрәм? Ни өчен шулай уйлыйсың? кебек сорауларны башта укытучы-укучы парында башларга кирәк. Һәрдаим башкарыла башлагач, рәсем буенча фаразлау (Бәлки, ... -дыр-дер-тыр-тер) кереш сүзләрне куллану (минемчә, әлбәттә, беренчедән, минемчә) белән баетыла бара. Соңрак, 7 нче сыйныфлардан башлап, сорауларны куймыйча гына, рәсем буенча сөйләшүгә чыгарга мөмкин. Мәсәлән, укучы: “Минемчә, вакыйга өйдә бара, чөнки әни, малай диванда утыра. Вакыйга, бәлки, ял көне, кич барадыр. Әнисе малайга китап бирә. Малайның укыйсы килми, аның футбол уйныйсы килә” – дип, сөйләү көтелә. Укучыларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, 8 нче сыйныфлардан башлап әйдәп баручы рәсемнәр чын фотолар белән дә бирелә башлый.

Рәсем буенча фаразлагач, тыңланачак текстны кабул итү әллә ни авырлык тудырмый. Укытучы берәр сорау ярдәмендә кирәк фикерне табуга юнәлеш бирә, текст тыңлана, чөнки укучылар үз фикерләренең дөресме, юкмы икәнлеген ишетеп аерырга тиеш. (Бу мөһим эш төре өчен дисклар чыгарылды, мәктәпләр тәэмин ителде). Соңыннан дәреслектәге текст ачыла. Текстны сүзен-сүзгә тәрҗемә итеп утыруның кирәге калмый. Тексттан бик кирәкле 1-2 информация алу да җитә.

Дәреслектәге сораулар, биремнәр, төрле ситуацияләр чагыштыруны, анализлауны, логик фикерләүне таләп итүче күнегүләр системасын тәшкил итә. Бу күнегүләр гадидән катлаулыга таба бара. Бер үк лексик, грамматик материалның дәрестә 8-9 тапкыр кабатланып, аннан соң тема буенча 7-10 дәрес дәвамында кабатлана баруы сөйләм материалын истә калдырырга ярдәм итә. Материал дәреслектә уңышлы сайланган, актив лексикага корылган. Һәр тема элек үтелгән темалар белән бәйләнгән, шуңа күрә сүзләр, сөйләм үрнәкләре, грамматик структуралар гел кабатлана, активлаштырыла. Мәсәлән, инфинитив фигылнең ярый-ярамый, кирәк-кирәкми сүзләре белән сөйләмгә кертүне Шәвәли һәм Кирлемән үз кулларына ала. 6 нчы класста “Мәктәптә күңеллерәк!” темасы буенча инфинитив фигыль формасы активлаштырыла. Барлык, юклык формаларын таблица формасында кагыйдәләр дәфтәренә язабыз. Бу грамматик структура “Туган көнемә килегез”, “Әдәпле булу җиңелме?”, “Игелекле бул, балам!” темаларында да кызыл җеп булып сузылып бара: кунакка вакытында бару, ничек керү, исәнләшү, чишенү, өстәл артында үз-үзеңне тоту, транспортта бару да 2 герой киңәшләре аша бирелә.

Бу җөмлә калыпларыннан соң ситуатив күнегүләр тәкъдим ителә. Мәсәлән, представим, что кто-то бросил пальто на пол. Коммуникатив бурыч: как посоветуешь, что одежду надо

повесить на вешалку. Сөйләм үрнәге: Алеша, пальтоңны элгечкә эләргә кирәк. Барлык әдәплелек кагыйдәләре кабатланып чыккач, (бу, әлбәттә, 1 дәрестә генә түгел) сөйләмгә чыгабыз, үзебез турында сөйлибез: Син әдәпле кунакмы? Әйе, мин әдәпле кунак, чөнки мин киемне элгечкә эләм, ..., ..., ..., . Шушы ук үрнәк өстәл артында утыру, транспортта йөрү, авыру әбигә булышу, телефоннан сөйләшү дәресләре өчен кулланыла. Шулай итеп, төрле лексикадан төзелгән грамматик структуралар әледән-әле кабатланып килә, бер калыпка салына.

Иң әһәмиятле компетенция – социаль-мәдәни. Аны формалаштыру максатыннан УМКның роле зур. Татар халкының милли-мәдәни үзенчәлекләрен, этикет кагыйдәләрен кулланып аралашу белү сәләте ул – социаль-мәдәни компетенция. Халык авыз иҗаты әсәрләре, шушы халык өчен генә хас әйбер исемнәре, милли киемнәр, тарихи вакыйгалар, бәйрәмнәр, фразеологизмнар, гореф-гадәтләр – болар милли мәдәният үрнәкләре булса, сөйләм этикеты үрнәкләре: тәмле телле булу, кунак сыйлау, теләкләр теләү; риза булу-булмау, килешү-килешмәү, ышанмау, шаккату, кисәтүне белдерүче һәм башка үрнәкләрне төрле ситуацияләрдә куллануга, геройларга бәя биргәндә кулланырга тырышабыз. (Бу үрнәкләр копилкасы укучыларның кагыйдәләр дәфтәренең урта өлешендә туплана). Мин аларны тел чарлау этабында (блиц-сораудa: 22 нче мәктәптә укый, бүген 7 дәрес, син мороженое яратмыйсың, <u>математика</u> дәресендә кем дежур? фразалары аша), рольле күнегүләрдә: ты - мама, пожелай доброго пути перед школой; скажи, чтобы были умницами; как пригласишь к столу, пожелай приятного аппетита, поздравь с днем рождения, пожелай, чтобы родители были здоровы, пригласи друга на универсиаду в Казань, һ.б. Аннан шул ук теләкләрне миңа әйтергә кушам, чөнки 2 зат күплек санын да ныгытырга кирәк.

Дәреслектәге тагын бер мөһим моментка тукталасым килә. Һәр класс китабының форзацында кагыйдәләр таблицасы бар (без аларны аңлатучы текстлар категориясенә кертәбез). 5класста - исем, тартымлы исем, зат алмашлыклары төрләнеше; 6 нчы класста – 5 нче классныкына өстәп, сан төркемчәләре, билгеле, билгесез үткән заман хикәя фигыль, боерык, шарт фигыль төрләнеше, инфинитив ясалышы; 7нче класста – фигыль юнәлешләре, хәл фигыль төркемчәләре; 8 нче класста – Татарстан картасы, Казан шәһәре картасы. Бу тупланмалар очраклы түгел. Чөнки һәр класс китабына сюжет салынган. 5 нче класста исем, тартымлы исем, зат алмашлыкларын куллану бик актив, чөнки укучылар җәйге каникулдан килә, яңа укучы мәктәптәге балалар белән таныша; бала үзе, әти-әниләре, гаиләсе, холкы, гаиләдәге вазифалар белән таныштыра. 6 класста ел буе әдәплелек кагыйдәләре (кунакка бару, өйдәге тәртип, телефоннан сөйләшү әдәбе, буш вакытны файдалы үткәрү, һ.б.) буенча сөйләшү, киңәш бирү, бәя бирү формалары аша кулланыла, шуңа күрә боерык, шарт фигыль кулланышы бик кирәк; 7 нче класста – песи, этләр, кошлар тормышы, аларга ярдәм итү, бәйрәмнәр. Болар барысы да балаларга көндәлек тормышта якын темалар. 8нче класстагы сюжет: Булат авылга кайта, яңа дуслар таба, алар кайларда сәяхәт иткәннәр, нинди транспорт төрләрендә сәяхәт итү уңайлырак булу турында сөйләшәләр; Булатның әбисе Казанга килү турында хат яза ,(хат – эпистоляр жанр-БРТ кертелгән), әбине каршыларга бару өчен юл йөрү кагыйдәләрен белү кирәк; шәһәр белән таныштыра, бүләкләр, сувенирлар, киемнәр сайлый. 9 нчы класс материалы яхшы белем алуга юнәлеш бирә, шуңа “Сәләт”лагере, дуслар табу, үзара мөнәсәбәтләр һ.б. ассызыклана.

УМК-на “Без тарихта эзлебез” ярдәмлеге кулланыла. Бер үк темага материал 3 аспектта: дөньякүләм, Россия масштабында (рус әдәбияты, мәдәнияты) һәм Татарстан җирлеге материаллары аша чагыштырып бирелә. Мәсәлән, Кол Гали - Гомер; Клеопатра – Екатерина II - Сөембикә; археологлар тарафыннан торгызылган Помпеи (Римда) - Биләр - Болгар; изге чишмәләр: Израиль, Мисыр, Кызыл Чишмә.

Әйтелгәннәргә йомгак ясап, тагын өстәмә материаллар: күнегүләр җыентыгы (укытучыга), методик әсбап, диск, эш дәфтәре, электрон ресурс (презентацияләр) барлыгына искәртергә кирәк.

Йомгаклап шуны әйтәсе килә: УМК тулысынча түбәндәге таләпләргә туры килә: укучыларның яшь үзенчәлеге исәпкә алына; тышлыгы каты материалдан, төсле, матур

рәсемле, язулы, кызыктыргыч; әйдәп баручы төсле рәсемнәр, авыр булмаган канатлы сүзләр, балаларга мактау, яратып эндәшү сүзләре, бәйрәмнәр белән котлау үрнәкләре; кагыйдәләр дәреслектә кыскача, схема рәвешендә, бик катлаулы булмаган мисаллар белән бирелә; һәр тема башында бик матур сюжетлы рәсем, аның буенча мавыктыргыч эш төрләре, сүзлек, үрнәк диалог, монолог, уеннар, төрле кызыклы фактлар фәннең кызыклы, мавыктыргыч якларын күрергә, телебезнең төзеклеген, матурлыгын тоярга өйрәтүче күнегүләр; дәреслеккә өстәп укыту-методик комплект, мультимедия чаралары,эш дәфтәре, әзер тестлар; аерым-аерым, парлап, төркемләп эшләү өчен күнегүләр; төп, өстәмә (фәнни текстлар, документаль материаллар, фән һәм техника тарихыннан мәгълүмат, төрле казанышлар, белешмә материаллар), аңлатучы (сүзлек, кагыйдәләр җыелмасы, күрсәтмәләр, бирем тәрҗемәләре, тестлар) текстлар; сюжетлы, күләмле рәсемнәр, фотографияләр, төсләр палитрасы уңышлы сайланган. Балалар һәм әти-әниләр белән үткәрелгән анкеталардан күренгәнчә, Нигъмәтуллина Р.Р. авторлыгындагы “Татарча да яхшы бел” укыту-методик комплексы буенча дәресләргә әзерләнүдә бернинди авырлык кичермәүләрен белдерәләр. Гадәттә, укучылар өй эшләрен эшләгәндә чит кеше ярдәменә мохтаҗ була. Ә дәреслек материалы тулысынча өй эшендә чагылыш таба. Дәрестә телдән автоматлаштырылган лексик-грамматик материал эш дәфтәрләрендә язып ныгытыла.

2014-15 нче уку елында ук әлеге дәреслекләр китапханәләргә кайтты. Укытучылар өчен татар теленнән үрнәк программа Мәгариф һәм Фән министрлыгы сайтына урнаштырылды.

Файдаланылган әдәбият:

Нигъмәтуллина Р.Р. Татарча да яхшы бел.5,6,7 нче сыйныфлар – Казан: Татарстан китап нәшрияты, 2015.

Рәхимов Ә.З. Психолого-педагогическая концепция школьного учебника.- Уфа: Творчество, 2000.- 36-42

Хәйдәрова Р.З. Федераль дәүләт белем бирү стандартларына күчү шартларында татар теле һәм әдәбиятын коммуникатив технология нигезендә укыту. – Казан:Татарстан китап нәшрияты, 2015. – 3-4.

ШАГЫЙРЬ КҮҢЕЛЕ – БАЛАДА

Гәрәева Гөлчәчәк Шәрәфетдин кызы,
Кама Аланы 1 нче мәктәбенең директор урынбасары;
Гарипова Лилия Рәүф кызы.,
Каенлы мәктәбенең татар теле һәм әдәбияты укытучысы

“Милләт мәшһүр адәмнәр белән мәртәбәле”, - дигән мәгърифәтче, галим Ризаэтдин Фәхреддин. Аның бу гыйбарәсе якташыбыз, язучы, депутат, абруй һәм лаеклы хөрмәт яулаган, зыялы шәхес, милләтебезнең йөзек кашы Разил Исмәгыйль улы Вәлиев турында әйтелгән кебек.

Разил Исмәгыйль улы Түбән Кама районы һәм шәһәрендә, милләтебезнең язмышы өчен кайгыртып, мәдәният йортлары төзү, китапханәләр ачу, мәктәпләр төзекләндерүһәм киләчәк буынны тәрбияләүгә зур ярдәм күрсәтә. Төбәгебездә һәр елны Разил Исмәгыйль улы Вәлиев

исемендәге яшь иҗатчылар бәйгесе оештырыла. Разил Вәлиев, шәһәр һәм район күләмендә мәктәп яшендәге балалар арасында иҗади бәйге үткәреп, тантаналы төстә үз премиясен тапшыра. Аның бу гамәле, беренчедән, язучының яхшы кеше булуын искәртсә, икенчедән, премиягә ия булган укучыларның милләтебезнең зыялы улы кулыннан диплом, истәлекле бүләк, я булмаса акчалата премия алулары күңелләрен киләчәктә иҗатка рухландыру, җаннарын җылыту булып тора. Бәйгегә укучылар тарафыннан шигырьләр, әкият, хикәя, парча һәм башка жанрда язылган әсәрләр тәкъдим ителә. Аларның иҗатында туган якка мәхәббәт, балачакның сихри мизгелләре, яшьлектәге самими йөрәк хисләре чагылыш таба.

Иҗатта югары нәтиҗәләргә ирешкән балалар өчен оештырылган бу бәйге инде 19 нчы тапкыр үткәрелде. Шушы дәвердә бәйгедә 2000 гә якын бала үзенең каләмен сынаган.

Бәйгенең “Шагыйрь күңеле – балада” дип исемләнгән быелгы йомгаклау тантанасы 24 нче мартта И. Садыйков исемендәге балалар һәм яшьләр иҗат сараенда уздырылды. Әлеге шигъри бәйрәмдә бәйгегә катнашкан укучылар, иҗади җимешләрне бәяләгән мөхтәрәм жюри, шәһәр җитәкчеләре, милләтебезнең хөрмәтле шәхесләре, мөгаллимнәр катнашты. Бу матур чара җыр-бию, күңелләрне рухи баета торган шигырьләр белән үрелеп барды. Кичәнең иң матур мизгелләре булып, әлбәттә, бәйгедә катнашкан 59 баланың хезмәтләрен бәяләү булды. Иҗатта үзләренең каләмнәрен сынаган, аны бәйгегә тәкъдим иткән бер генә бала да читтә калмаган, һәркемгә яраткан шагыйрьләре истәлекле бүләкләр бирде. 19 укучы махсус номинацияләрдә җиңүчеләр дип табылды.

Иң сәләтле, әдәбият дөньясы капкаларын ачарга әзер торучы җиңүчеләр 33 нче гимназиянең 10 нчы сыйныф укучысы Усманова Лилия,11 нче мәктәпең 6 нчы сыйныф укучысы Дәүләтшина Венера булса, 13 нче мәктәпнең 11 нче сыйныф укучысы Сабитова Таңсылу абсолют җиңүче дип билгеләнде. Бу укучыларның иҗат җимешләре мәртәбәле жюри һәм, иң мөһиме, Разил Исмәгыйлевич тарафыннан югары бәяләнде. Укучылар истәлекле бүләкләргә, җиңүче дипломнарына ия булды.

Разил Исмәгыйлевич - безнең горурлыгыбыз, өметебез дә, милли байлыгыбыз да. Аңа иң олы рәхмәтебезне җиткерәбез һәм һәр елны шушы бәйгенең дәвам ителүен көтеп калабыз.

КӨЙЛЕ, МОҢЛЫ ТАТАР ҖЫРЫ” –КОНКУРЕНТЛЫККА СӘЛӘТЛЕ БӘЙГЕ

Садыйкова Лидия Хәмдегали кызы,
31 нче мәктәпнеңмилли мәгариф өчен җаваплы директор урынбасары,
югары квалификацион категорияле
татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Түбән Кама муниципаль район мәктәпләре арасында уза торган “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесе быел 9нчы мәртәбә үткәрелде. Аның чишмә башы 2008 нче елга барып тоташа. Татар халык, классик, заман җырларын популярлаштыру, сәләтле балаларны ачыклау һәм аларның үсеше өчен шартлар тудыру, халкыбызның милли үзенчәлекләре, күркәм сыйфатлары үрнәгендә яшь буынны тәрбияләү, буыннар бәйләнешен тәэмин итү, сәхнә сәнгатен, башкару осталыгын үстерү, туган телгә, татар халкының композиторларына, шагыйрьләренә һәм аларның әсәрләренә карата мәхәббәт тәрбияләү максаты белән үткәрелүче бу бәйгенең дәрәҗәсе елдан ел үсә генә бара.

Аның хуҗасы һәм иганәчесе - Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама муниципаль районы бүлеге рәисе, шәһәр советы депутаты, “Шинник” спорт комплексы директоры - Ганиев Рөстәм Мәҗит улы. Татар җыры аша укучылар күңеленә сеңгән сүзләр беркайчан да онытылмый, ди ул. Чыннан да, 2016-2017нче уку елы дәвамында барган “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесендә генә дә Түбән Кама муниципаль районы шәһәр һәм авылларыннан 1049 укучы бала..., ягъни 37 җыр коллективы, 21 ансамбль үзара милли җырларыбызны башкару осталыгында көч сынашты.Димәк, әнә шуның кадәр укучы баланың күңеленә милли мәрҗәннәр тезелде дигән сүз. Алай гына да түгел, бүгенге көндә мәктәпләр үзләре генә башкарып чыга алмаслык зур эшләр дә башкарыла бит әле, 9 ел дәвамында Рөстәм Мәҗит улы ярдәме белән шәһәребез мәктәпләре 182 милли кием тектергәнен уйлап карасак, әлеге бәйгегә тиңнәр юклыгына инанырбыз! Ә кайбер мәктәпләрнең ел саен диярлек җиңү яулауларын исәпкә алсак, бу бит милли мәгарифне үстерү юнәлешендә чын табыш дигән сүз.

Һәр уку елындагы кебек, быел да жюри тарафыннан урыннар билгеләү җиңел генә булмагандыр, бу эштә иң мөһиме – гаделлек дип әйтер идем мин. 2016-2017 нче уку елында алар тарафыннан җиңүче итеп билгеләнгән мәктәп коллективларына сокланмый мөмкин түгел.

III урында: 1-4 нче сыйныф укучылары арасында - 32 нче гимназия һәм 6 нчы мәктәп укучылары; 5-6 нчы сыйныф укучылары арасында – 8 нче мәктәп укучылары; 7-8 нче сыйныф укучылары арасында – 3 нче мәктәп укучылары; ансамбльләр арасында Зур Афанас мәктәбе укучылары.

II урында:

1-4 нче сыйныф укучылары арасында – 14 нче лицей укучылары; 5-6 нчы сыйныф укучылары арасында – Муса Җәлил исемендәге 1 нче гимназия укучылары; ансамбльләр арасында - 10 нчы мәктәп һәм 13 нче гимназия-интернат укучылары.

I урынга лаек коллективлар: 1-4 нче сыйныф укучылары арасында - 10 нчы мәктәп укучылары; 5-6 нчы сыйныф укучылары арасында - 33 нче мәктәп укучылары;7-8 нче сыйныф укучылары арасында - 35 нче лицей коллективы; ансамбльләр арасында абсолют җиңүче - 33нче мәктәп укучылары. Аларга Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама бүлеге һәм Түбән Кама муниципаль районы мәгариф идарәсе исеменнән “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесенең I дәрәҗә лауреат дипломы, махсус әзерләнгән статуэтка һәм Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама бүлеге исеменнән акчалата премияләр тапшырылды.

Алдагы – 2017-2018 нче уку елында – әлеге бәйгенең юбилее булачак. Бу - ун еллык эш нәтиҗәләренә йомгак ясалачак дигән сүз генә түгел, ә бәлки, бәйгедә катнашу тагын да кызыграк булачак дигән сүз дә.

ОБРАЗОВАНИЕ
НИЖНЕКАМСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА

УЧРЕДИТЕЛЬ
Управление образования Исполнительного комитета
Нижнекамского муниципального района РТ

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА
Матюшин В.Н. **-** начальник управления образования Исполкома НМР РТ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР
Офицерова А.М. **-** заместитель начальника управления образования НМР РТ

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
Рамазанова А.Р. - заместитель начальника управления образования НМР РТ
Сабирова Г.М. – методист управления образования НМР РТ
Исмагилова Р.Р. - методист методист управления образования НМР РТ
Кирпичонок М.А. **-** директор МАУ ДО «Межшкольный учебный комбинат» НМР РТ
Санникова З.А. **-** директор МБУ ДО «Центр внешкольной работы» для одаренных детей» НМР РТ
Гимашева А.Х. – методист МАУ ДО «Межшкольный учебный комбинат» НМР РТ

МАКЕТ, ДИЗАЙН И ВЁРСТКА
Бормотов Д.Н. **-** дизайнер МАУ ДО «Межшкольный учебный комбинат» НМР РТ
Телефон: 30-85-66
E-mail: muk-nk@yandex.ru.

КОРРЕКТОРЫ
Кирпичонок М.А. **-** директор МАУ ДО «Межшкольный учебный комбинат» НМР РТ
Санникова З.А. **-** методист управления образования НМР РТ
Сабирова Г.М. - методист управления образования НМР РТ
Гараева Г.Ш. – заместитель директора по национальному образованию МБОУ «Камскополянская СОШ №1» НМР РТ
Масаллимова М.М. - учитель татарского языка и литературы МБОУ «Гимназия №32» НМР РТ
Фаттахова И.И. - учитель татарского языка и литературы МБОУ «Гимназия-интернат №13» НМР РТ
Габдуллина К.Т. - учитель татарского языка и литературы МБОУ «СОШ №27» НМР РТ

АДРЕС РЕДАКЦИИ
423570, Республика Татарстан,
Нижнекамск, ул. Мурадьяна 18а
Телефон: 30-85-66
Электронная почта: muk.nk@tatar.ru; muk-nk@yandex.ru